

ได้ดูเรียน: การเปลี่ยนผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน

โดย
นางสาวณัฐวดี สัตนันท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ใต้ถุนเรือน: การเปลี่ยนผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

A SPACE UNDER THE HOUSE: TRANSFORMATION FROM PAST TO PRESENT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Vernacular Architecture)

Department of Architecture

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2017

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	ไต่ถุนเรือน: การเปลี่ยนผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน
โดย	ณัฐวดี สัตนันท์
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรมพื้นฐาน แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ศาสตราจารย์ ดร. วีระ อินพันทัง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ชินศักดิ์ ตัณฑกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ศาสตราจารย์ ดร. วีระ อินพันทัง)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์)

56057203 : สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

คำสำคัญ : ใต้ถุนเรือน, หน้าที่การใช้งาน, การเปลี่ยนแปลง

นางสาว ญัฐวดี สัตนันท์: ใต้ถุนเรือน: การเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ : ศาสตราจารย์ ดร. วีระ อินพันทัง

สังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายจากอดีต อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อม เวลาและบริบทส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงและปรับใช้พื้นที่ต่างๆ ในบ้านพักอาศัยก็เป็นหนึ่งในรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด พื้นที่ “ใต้ถุนเรือน” อันเป็นพื้นที่ว่างที่เกิดจากยกพื้นเรือนเป็นพื้นที่หนึ่งของบ้านพักอาศัยที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะกับสภาพสังคม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของผู้อาศัย ผู้ศึกษาเลือกศึกษาพื้นที่ “ใต้ถุนเรือน” จากเรือนกรณีศึกษาจำนวน 14 หลัง ที่มีลักษณะเป็นเรือนยกพื้นใต้ถุนสูงที่มีการต่อเติมหรือปรับปรุงบริเวณใต้ถุนเรือน ในบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด ผ่านการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร การสำรวจทางสถาปัตยกรรมและการสัมภาษณ์ เพื่อเปรียบเทียบว่าการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนของทั้งสองชุมชนมีลักษณะเหมือนหรือต่างกันหรือไม่ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกัน

ผลจากการศึกษาพบว่าทั้งสองชุมชนการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนไปในลักษณะเดียวกัน คือมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและพื้นที่กิจกรรมคล้ายคลึงกัน พื้นที่ใต้ถุนเรือนในอดีตของทั้งสองชุมชนมีลักษณะเป็นพื้นดิน เปิดโล่ง หรืออาจมีการกั้นพื้นที่บางส่วนสำหรับเลี้ยงสัตว์ ต่อมาพื้นที่ใต้ถุนเรือนได้มีการปรับเปลี่ยนตามหน้าที่การใช้งาน ปัจจุบันจึงพบใต้ถุนเรือนทั้งที่มีลักษณะเดิมคือเป็นพื้นดินเปิดโล่ง และพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ ตั้งแต่การเปลี่ยนพื้นเป็นกระเบื้อง คอนกรีต หรือการกั้นพื้นที่ของใต้ถุนเรือนให้เป็นสัดส่วนมากขึ้น ไปจนถึงการปิดล้อมพื้นที่ใต้ถุนเรือนทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้งานไปด้วย รูปแบบการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนในอดีตของชุมชนทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และชุมชนท่าสะแบงมีหน้าที่การใช้สอยเป็นไปในลักษณะสำหรับเก็บสิ่งของและเลี้ยงสัตว์ ต่อมาพื้นที่ใต้ถุนเรือนของทั้งสองหมู่บ้านได้มีการพัฒนาเป็นพื้นที่ใช้สอยของคนแต่เป็นเพียงพื้นที่ทำงานหรือพื้นที่พักผ่อนเท่านั้น ไม่ได้เป็นพื้นที่ใช้สอยหลัก ซึ่งในปัจจุบันยังพบลักษณะการใช้งานเพื่อเลี้ยงสัตว์ เก็บสิ่งของ และเป็นพื้นที่พักผ่อนอยู่แต่ก็ได้มีการประยุกต์ใช้งานให้เข้ากับความต้องการของผู้อยู่อาศัยในปัจจุบันมากขึ้นจนกลายมาเป็น “พื้นที่ใช้สอยหลัก” และในบางหลังก็ไม่มีการใช้พื้นที่บนเรือนเช่นเดิม ซึ่งเกิดจาก 3 ปัจจัยหลัก คือ การขยายตัวของสมาชิกในครอบครัว การปรับเปลี่ยนการใช้สอยเพื่อตอบสนองความสะดวกสบายของผู้อยู่อาศัย โดยเฉพาะใน

เรือนที่มีผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยและความนิยมในการสร้างบ้านตามยุคสมัย พื้นที่ใต้ถุนเรือนของบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน จึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการใช้สอยพื้นที่ที่เปลี่ยนไปจากเดิมอย่างชัดเจน ด้วยลักษณะการใช้สอยพื้นที่ที่หลากหลายและมากขึ้น ทั้งเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ที่ใช้ในการพักผ่อนหรือทำกิจกรรมต่างๆ หรือแม้กระทั่งพื้นที่ห้องนอน ห้องครัว สอดคล้องกับรูปแบบของเรือนพักอาศัยที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาและหน้าที่การใช้งานด้วย

56057203 : Major (Vernacular Architecture)

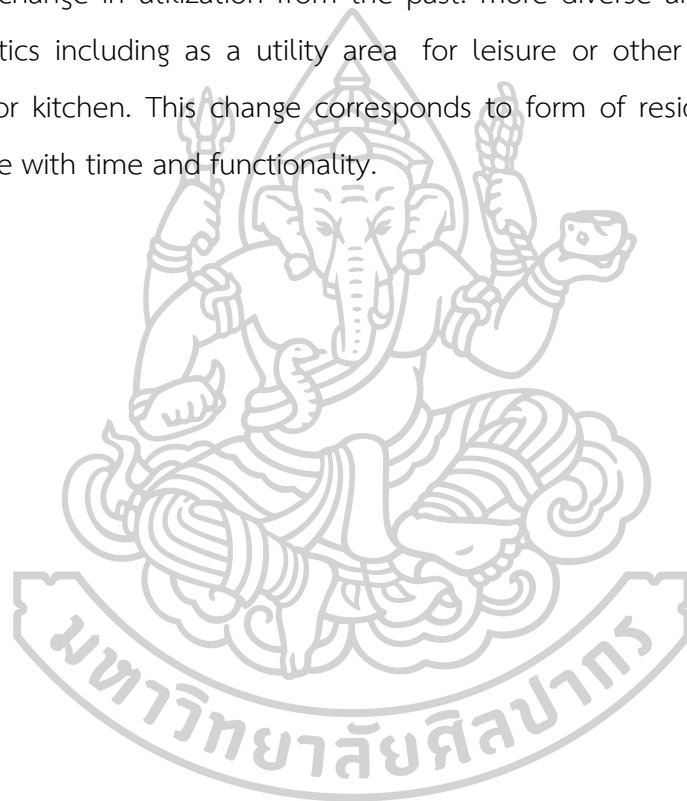
Keyword : TAI-THUN, A Space under The House, Transformation

MISS NUTTAWADEE SUTTANAN : A SPACE UNDER THE HOUSE:
TRANSFORMATION FROM PAST TO PRESENT THESIS ADVISOR : PROFESSOR VIRA
INPUNTUNG

Changes can be seen in today's Thai society, from the past to present owing to environment, time and context which influence livelihood of people in certain society. Change and adaptation of residential space are also one of livelihood style that changed significantly. "TAI THUN" space is an empty space under a house that is lifted. TAI THUN reflects consecutive changes that go in-line with social state, livelihood and living hood of inhabitant. Researcher chooses to study "TAI THUN" space of 14 units of sampling houses. These sampling houses are elevated house with renovation or rebuild under the house and they are located at Thung Fue Community, Petchaburi Province and Tha Sa Beng Community, Roi Et Province.

The research conducts through document research, architectural survey and interview in order to compare characteristic of usage of TAI THUN in these two communities to see similarity or difference as terrain of the communities is different. The study showed that the two communities have changed their way of TAI THUN utilization in the same direction: similar physical and utility space changes. In the past TAI THUN space in these two communities were flat, open and even dirt ground and partially used for animal farming. Then TAI THUN space was adapted to functionality. Nowadays, we can find both traditional TAI THUN space which is an open dirt ground and TAI THUN space with physical renovation from tile floor, concrete floor or space division to closure of entire TAI THUN space. However the physical transformation of TAI THUN space has resulted in a change in usage. In the past Thung Fue Community, Petchaburi Province and Tha Sa Beng Community used TAI THUN space for storage and animal farming. Then TAI THUN space of the two communities has evolved to be utility space for residents but for working or leisure purpose only, not the main utility area. But nowadays, we still see TAI THUN space used for animal farming, storage and leisure space but more adaptive to the need of

present residents so TAI THUN space now becomes “main utility space” of the house and in some houses the original main utility space was moved from the upper part of the house to TAI THUN. This shift in utilization is a result from 3 main factors: number of family members, modification the way of utilization for residents’ comfort, especially in family with senior members and patient and the last factor is popularity of modern house construction. Therefore, present TAI THUN space of Thung Fue Community, Petchaburi Province and Tha Sa Beng Community reflects significant change in utilization from the past: more diverse and more functionality characteristics including as a utility area for leisure or other activities or even as bedroom or kitchen. This change corresponds to form of residential establishment that change with time and functionality.

กิตติกรรมประกาศ

"ใต้ถุนเรือน: การเปลี่ยนผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน" เป็นวิทยานิพนธ์ที่ใช้เวลาทำทั้งสิ้นถึง 3 ปี รวมเวลาเรียนแล้วก็เรียกว่าใช้เวลาในการเรียนปริญญาโทครบ 5 ปี เต็มโควตา แบบพอดีไม่มีขาดไม่มีเกิน ช่วงเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ เรียกว่าเป็นเครื่องมือวัดความตั้งใจได้เป็นอย่างดี ถ้าตั้งใจพอ รับผิดชอบ เขียนงาน ไม่เกินหนึ่งปีก็เสร็จเรียบร้อย ยิ่งได้ที่ปรึกษาที่เข้าใจ ใส่ใจ และเชื่อใจ ยิ่งเป็นเครื่องรับประกันถึงความรวดเร็วในการทำวิทยานิพนธ์ สำหรับตัวข้าพเจ้า ยอมรับ ณ กิตติกรรมประกาศแห่งนี้ว่าจัดอยู่ในกลุ่มนักศึกษามาธิสัน กิจกรรมเยอะ และมีความตั้งใจเป็นพัก ๆ ทั้งที่อุตสาหะได้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีใจให้นักศึกษาอย่างเต็มที่ ทั้งเข้าใจ ใส่ใจ และเชื่อใจเสมอ ก็ยังใช้เวลาที่มีอยู่ไปอย่างสิ้นเปลืองจนเรียกได้ว่าเกือบถึงนาทีสุดท้ายของอายุการเป็นนักศึกษาปริญญาโท และเป็นบทเรียนสำคัญในหัวข้อการบริหารเวลาสำหรับข้าพเจ้าเช่นกัน วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้รับกำลังใจ แรงผลักดัน ความช่วยเหลือเกื้อกูล จากคนรอบกายข้าพเจ้าแทบทุกคน คนละเล็กละน้อย บางคนที่มากเกินเล็กน้อย จนในที่สุดก็เสร็จสมบูรณ์ทันเวลา

ขอกราบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. วีระ อินพันทัง อาจารย์ที่ปรึกษาแสนดีของข้าพเจ้า ขอขอบคุณอาจารย์ที่เชื่อมั่น สนับสนุน อดทน ใจเย็น กับความเขื่องซ่าของหนูเสมอ ขอขอบคุณมาก ๆ ที่สุดในโลกเลยคะอาจารย์ :)

ขอกราบขอขอบคุณศาสตราจารย์ เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์ และรองศาสตราจารย์ ชินศักดิ์ ต้มทิกุล ที่สละเวลามาอ่านงานร้อนๆ ของลูกศิษย์คนนี้ และให้คำแนะนำในการพัฒนางานอย่างมากมาย รอยยิ้มและกำลังใจในวันที่สอบจากแม่ออร์และอาจารย์ชินเหมือนเป็นที่เติมเต็มพลังใจที่มากมายเลยคะ

ขอขอบพระคุณอ.หน่อง อ.อรุณี อ.พีเกด อ.พีตัง อ.กอล์ฟ ที่ช่วยเหลือในทุกๆ อย่าง จนถึงวันนี้ และคิดว่าจะต้องขอบกวนทุกท่านต่อไปอีกในอนาคตแน่นอนคะ

ขอบคุณสมาชิกพวกเราพี่น้องทั้งพี่ป๊อเอกและเพื่อนป๊อโท การเริ่มต้นกับเพื่อนร่วมชั้นที่ดีในวันแรกของการเรียน ทำให้รู้สึกสนุกและอยากมาเรียนในทุกๆ วัน และรู้สึกว่าการไม่ผิดเลยที่เลือกเรียน พี่นลิน และเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ รอบตัวที่คอยถามไถ่ ห่วงใย สม่่าเสมอ ว่าทำที่สี่ถึงไหน เมื่อไหร่จะจบ เป็นยากระตุ้นให้ทำวิทยานิพนธ์ขั้นดีที่สุดจริงๆ

อีกหนึ่งกลุ่มคนพิเศษที่ต้องขอบคุณจริง ๆ

พ่อ ... ขอขอบคุณคะที่พาหนูไปไซด์ที่สี่ และผูกสัมพันธ์กับทุกคนในหมู่บ้านจนหนูเก็บงานได้อย่างเรียบร้อยด้วยดี

เบอกิน พี่กิ้นคนสวย ขอขอบคุณทุกความช่วยเหลือในทุกๆ อย่างที่มิ่งช่วยกุดตั้งแต่ปอตรียันจบปอ

โท ขอขอบคุณทุกบทความที่ช่วยให้อ่านภาษาอังกฤษที่ผ่านการกลั่นกรองมาจากพี่กิ้นคนดี แม้จะเร่งด่วนแค่ไหนก็ตาม
 เจินิ เจ้ภา เจ้ตาล พี่ผึก คุณพัต คุณท๊อป อาทิตย์ และพี่เซอร์ ขอขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือ
 ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามที่ลุยเพชรบุรีบุกอีสานไปด้วยกันไม่หวั่นแม้วันมามาก

พี่จ๊ีบ พี่เมศ เจ้าตาต๋าร์ และเจ้าหวาน ขอขอบคุณมากๆ สำหรับการเก็บข้อมูลครั้งสุดท้ายแบบ
 กระทั่งหันและหักโหม พร้อมด้วยแปลนและรูปด้านอย่างเร่งด่วนในวันเดียว และบ้านอันแสนอบอุ่นของ
 พี่จ๊ีบพี่เมศสำหรับที่พักหลักทำไอทีสี่สปีดปริญาโท

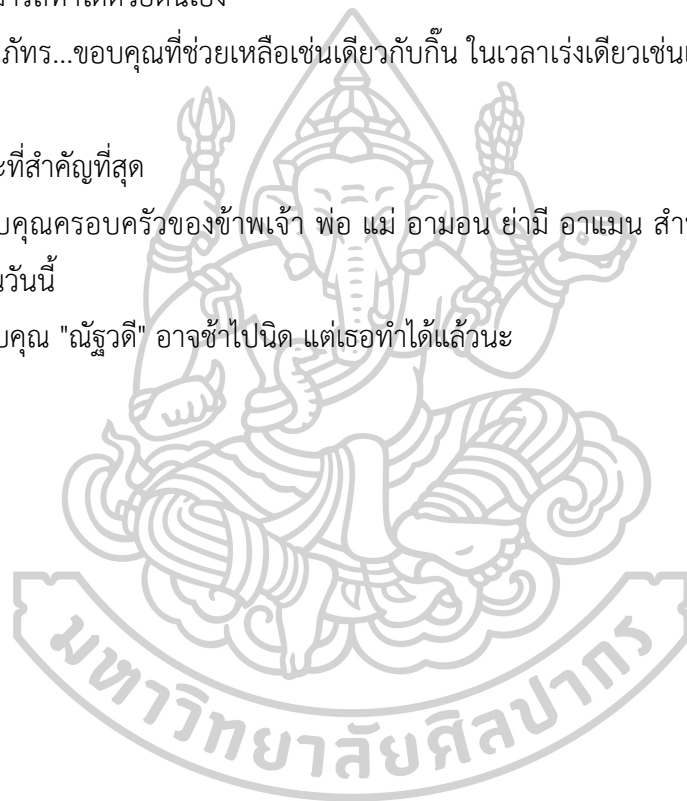
พี่ตู้ น้องกรีน น้องรอง น้องฮิน ขอขอบคุณสำหรับรูปด้าน แปลน สเกตอัฟ และหลายๆ อย่างที่
 ข้าพเจ้าไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง

พี่ณภัทร...ขอขอบคุณที่ช่วยเหลือเช่นเดียวกับกิ้น ในเวลาเร่งด่วนเช่นเดียวกัน เรียกได้ว่าอุ่นใจได้
 เสมอจริงๆ

และที่สำคัญที่สุด

ขอขอบคุณครอบครัวของข้าพเจ้า พ่อ แม่ อามอน ยามี อาแมน สำหรับทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้
 เป็นข้าพเจ้าในวันนี้

ขอบคุณ "ณัฐวดี" อาจเข้าไปนิต แต่เธอทำได้แล้วนะ

ณัฐวดี สัตนันท์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ขอบเขตการศึกษาและวิธีการดำเนินงาน	3
วิธีการดำเนินงานวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	5
นิยามสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	5
เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในประเทศไทย	7
ความหมายและที่มาของใต้ถุนเรือนในสังคมไทย	10
พัฒนาการการใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน.....	14
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนสู่พื้นที่ใช้งานหลัก ..	21
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	27
กรอบแนวคิดและวิธีการ	27
การรวบรวมข้อมูล	28

การวิเคราะห์ข้อมูล	31
การสังเคราะห์ข้อมูล	33
บทที่ 4 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือน	34
ข้อมูลพื้นที่เรือนกรณีศึกษาบ้านทุ่งเพื่อ ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี	34
ข้อมูลเรือนกรณีศึกษา บ้านทุ่งเพื่อ ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี	36
ข้อมูลพื้นที่เรือนกรณีศึกษาบ้านท่าสะแบง ตำบลมะบ้ำ อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด	65
ข้อมูลการเรือนกรณีศึกษาบ้านท่าสะแบง ตำบลมะบ้ำ อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด	67
การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนบ้านทุ่งเพื่อ และบ้านท่าสะแบง	96
การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใต้ถุนเรือนซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้งานของ เรือน	106
พัฒนาการของพื้นที่ใต้ถุนเรือนจากอดีตถึงปัจจุบัน: บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่า สะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด	121
บทที่ 5 บทสรุป	124
บทสรุป	124
รายการอ้างอิง	137
ประวัติผู้เขียน	139

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	สรุปการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรมของเรือน กรณีศึกษา 14 หลัง.....	125
ตารางที่ 2	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ไต้ถุนเรือน บ้านทุ่งเพ็ญ จังหวัด เพชรบุรี.....	130
ตารางที่ 3	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ไต้ถุนเรือน บ้านท่า สะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด.....	132

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปที่ 1	ภาพสันนิษฐานบ้านเรือนสมัยประวัติศาสตร์จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีหนอง แซ่เสา...	11
รูปที่ 2	ภาพบ้านเรือนชาวสยามในจดหมายเหตุลาลูแบร์	13
รูปที่ 3	ผังบ้านทุ่งเพื่อ แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษา	35
รูปที่ 4	ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1	36
รูปที่ 5	ภาพลายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1	36
รูปที่ 6	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1	37
รูปที่ 7	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน	37
รูปที่ 8	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน	37
รูปที่ 9	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน	38
รูปที่ 10	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน	38
รูปที่ 11	ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1	38
รูปที่ 12	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ในฐานะห้องนอน (ชาย)	38
รูปที่ 13	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ในฐานะห้องครัว (ขวา)	38
รูปที่ 14	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1	39
รูปที่ 15	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1	39
รูปที่ 16	ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2	40
รูปที่ 17	ภาพลายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2	40
รูปที่ 18	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2	41
รูปที่ 19	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ที่มีการต่อเติมชั้นบนและชั้นล่างด้วยการก่ออิฐกันห้อง	41
รูปที่ 20	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ที่มีการต่อเติมชั้นบนและชั้นล่างด้วยการก่ออิฐกันห้อง	41
รูปที่ 21	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ที่มีการก่ออิฐกันเป็นห้อง (ชาย)	42

รูปที่ 22	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ที่มีการตีไม้ระแนงแสดงขอบเขต (ขวา).....	42
รูปที่ 23	ภาพถ่ายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2.....	42
รูปที่ 24	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2	42
รูปที่ 25	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2	42
รูปที่ 26	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2.....	43
รูปที่ 27	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2.....	43
รูปที่ 28	ภาพถ่ายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3	44
รูปที่ 29	ภาพถ่ายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3.....	44
รูปที่ 30	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3	45
รูปที่ 31	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ด้วยการก่ออิฐกันห้อง	45
รูปที่ 32	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ด้วยการก่ออิฐกันห้อง	45
รูปที่ 33	การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ด้วยการปูกระเบื้องเพิ่มพื้นที่ใช้งาน	46
รูปที่ 34	การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ด้วยการปูกระเบื้องเพิ่มพื้นที่ใช้งาน	46
รูปที่ 35	ภาพถ่ายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3.....	46
รูปที่ 36	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3	46
รูปที่ 37	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3	46
รูปที่ 38	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3.....	47
รูปที่ 39	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3.....	47
รูปที่ 40	ภาพถ่ายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4	48
รูปที่ 41	ภาพถ่ายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4.....	48
รูปที่ 42	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4	49
รูปที่ 43	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4	49
รูปที่ 44	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4	49
รูปที่ 45	ที่ตั้งเดิมของเรือนขวางที่รื้อออปรับปรุ้งเป็นที่นั่งพักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว.....	50

รูปที่ 46	ที่ตั้งเดิมของเรือนขวางที่รื้อออกปรับปรุงเป็นที่นั่งพักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว	50
รูปที่ 47	ภาพถ่ายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4.....	50
รูปที่ 48	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4	50
รูปที่ 49	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4	50
รูปที่ 50	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4.....	51
รูปที่ 51	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4.....	51
รูปที่ 52	ภาพถ่ายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5	52
รูปที่ 53	ภาพถ่ายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5.....	52
รูปที่ 54	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5	53
รูปที่ 55	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน.....	53
รูปที่ 56	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน.....	53
รูปที่ 57	การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน.....	54
รูปที่ 58	การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน.....	54
รูปที่ 59	ลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5.....	54
รูปที่ 60	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5	54
รูปที่ 61	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5	54
รูปที่ 62	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5.....	55
รูปที่ 63	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5.....	55
รูปที่ 64	ภาพถ่ายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6	56
รูปที่ 65	ภาพถ่ายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6.....	56
รูปที่ 66	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6	57
รูปที่ 67	การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน.....	57
รูปที่ 68	การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน.....	57
รูปที่ 69	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 ด้วยการใช้ไม้ระแนงตีเป็นฝาผนัง	58

รูปที่ 70	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 ด้วยการใช้ไม้ระแนงตีเป็นฝาผนัง	58
รูปที่ 71	ภาพถ่ายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6	58
รูปที่ 72	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6	58
รูปที่ 73	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6	58
รูปที่ 74	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6	59
รูปที่ 75	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6	59
รูปที่ 76	ภาพถ่ายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7	60
รูปที่ 77	ภาพถ่ายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7	60
รูปที่ 78	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7	61
รูปที่ 79	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ด้วยการตีไม้ระแนงกันพื้นที่	61
รูปที่ 80	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ด้วยการตีไม้ระแนงกันพื้นที่	61
รูปที่ 81	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ด้วยการก่ออิฐทับกันห้อง	62
รูปที่ 82	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ด้วยการปูกระเบื้องที่พื้น	62
รูปที่ 83	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7	62
รูปที่ 84	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7	62
รูปที่ 85	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7	63
รูปที่ 86	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7	63
รูปที่ 87	ภาพเปรียบเทียบเรือนกรณีศึกษาบ้านทุ่งเพื่อทั้ง 7 หลัง	64
รูปที่ 88	ผังบ้านท่าสะแบง แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษา	66
รูปที่ 89	ภาพถ่ายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8	67
รูปที่ 90	ภาพถ่ายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8	67
รูปที่ 91	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8	68
รูปที่ 92	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการก่ออิฐทับกันห้อง	68
รูปที่ 93	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการก่ออิฐทับกันห้อง	68

รูปที่ 94	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการเทพื้นคอนกรีต (ซ้าย).....	69
รูปที่ 95	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการต่อชายคา (ขวา).....	69
รูปที่ 96	ภาพถ่ายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8.....	69
รูปที่ 97	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8	69
รูปที่ 98	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8	69
รูปที่ 99	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8.....	70
รูปที่ 100	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8.....	70
รูปที่ 101	ภาพถ่ายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9.....	71
รูปที่ 102	ภาพถ่ายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9.....	71
รูปที่ 103	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9	72
รูปที่ 104	การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน	72
รูปที่ 105	การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน	72
รูปที่ 106	การปรับปรุงต่อและเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการต่อชายคา (ซ้าย).....	73
รูปที่ 107	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการเทพื้นคอนกรีต (ขวา).....	73
รูปที่ 108	ภาพถ่ายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9.....	73
รูปที่ 109	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9	73
รูปที่ 110	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9	73
รูปที่ 111	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9.....	74
รูปที่ 112	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9.....	74
รูปที่ 113	ภาพถ่ายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10.....	75
รูปที่ 114	ภาพถ่ายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10.....	75
รูปที่ 115	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10	76
รูปที่ 116	การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 ด้วยการก่ออิฐกันห้องที่ใต้ถุนเรือน	76
รูปที่ 117	การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 ด้วยการก่ออิฐกันห้องที่ใต้ถุนเรือน	76

รูปที่ 118	การต่อขยายคาเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 เพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งาน	77
รูปที่ 119	การต่อขยายคาเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 เพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งาน	77
รูปที่ 120	ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10	77
รูปที่ 121	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10	77
รูปที่ 122	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10	77
รูปที่ 123	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10	78
รูปที่ 124	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10	78
รูปที่ 125	ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11	79
รูปที่ 126	ภาพลายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11	79
รูปที่ 127	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11	80
รูปที่ 128	ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11	81
รูปที่ 129	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11	81
รูปที่ 130	ภาพลายเส้นที่ 36 รูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	83
รูปที่ 131	ภาพลายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	83
รูปที่ 132	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	84
รูปที่ 133	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12 ก่อนการปรับปรุงและต่อเติมเรือน	84
รูปที่ 134	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12 ขณะกำลังปรับปรุง (ซ้าย) และเสร็จสมบูรณ์ (ขวา)	85
รูปที่ 135	ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	85
รูปที่ 136	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	85
รูปที่ 137	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	85
รูปที่ 138	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	86
รูปที่ 139	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	86
รูปที่ 140	ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13	87
รูปที่ 141	ภาพลายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13	87

รูปที่ 142	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13.....	88
รูปที่ 143	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 ด้วยการต่อชายคา (ซ้าย).....	88
รูปที่ 144	การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 ด้วยการก่ออิฐกันห้อง (ขวา).....	88
รูปที่ 145	ภาพถ่ายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13.....	89
รูปที่ 146	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13.....	89
รูปที่ 147	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13.....	89
รูปที่ 148	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13.....	90
รูปที่ 149	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13.....	90
รูปที่ 150	ภาพถ่ายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14.....	91
รูปที่ 151	ภาพถ่ายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14.....	91
รูปที่ 152	เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14.....	92
รูปที่ 153	การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ด้วยการก่ออิฐทึบกันห้อง (ซ้าย).....	92
รูปที่ 154	การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ด้วยการต่อชายคา (ขวา).....	92
รูปที่ 155	การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ด้วยการปูกระเบื้อง (ซ้าย).....	93
รูปที่ 156	การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ด้วยการต่อเติมส่วนครัว (ขวา).....	93
รูปที่ 157	ภาพถ่ายเส้นที่ 44 ผังแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14.....	93
รูปที่ 158	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14.....	93
รูปที่ 159	ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14.....	93
รูปที่ 160	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14.....	94
รูปที่ 161	ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14.....	94
รูปที่ 162	ภาพเปรียบเทียบเรือนกรณีศึกษาบ้านท่าสะแบงทั้ง 7 หลัง.....	95
รูปที่ 163	ภาพเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเรือนกรณีศึกษาทั้ง 14 หลัง.....	96
รูปที่ 164	ตัวอย่างการปิดล้อมแบบที่บางส่วนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1.....	97
รูปที่ 165	ตัวอย่างการปิดล้อมแบบที่บางส่วนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14.....	97

รูปที่ 166	ตัวอย่างการปิดล้อมแบบทึบทั้งหมดของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5	97
รูปที่ 167	ภาพที่ 126 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบทึบทั้งหมดของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8	98
รูปที่ 168	ตัวอย่างการปิดล้อมแบบทึบทั้งหมดของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	98
รูปที่ 169	ตัวอย่างการปิดล้อมแบบบางเบา เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2	99
รูปที่ 170	ตัวอย่างการปิดล้อมแบบบางเบา เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4	99
รูปที่ 171	ตัวอย่างการปิดล้อมแบบบางเบา เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8	99
รูปที่ 172	ตัวอย่างการปิดล้อมแบบผสม เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6	100
รูปที่ 173	ตัวอย่างการปิดล้อมแบบผสม เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7	100
รูปที่ 174	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4	101
รูปที่ 175	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10	101
รูปที่ 176	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2	102
รูปที่ 177	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6	102
รูปที่ 178	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10	103
รูปที่ 179	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง กรณีศึกษาหลังที่ 1	103
รูปที่ 180	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3	104
รูปที่ 181	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง หลังที่ 5	104
รูปที่ 182	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7	104
รูปที่ 183	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8	105
รูปที่ 184	ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9	105
รูปที่ 185	พื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	105
รูปที่ 186	ภาพเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรมของเรือนกรณีศึกษาทั้ง 14 หลัง	106
รูปที่ 187	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตต้อนรับที่เกิดในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1	106
รูปที่ 188	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตต้อนรับที่เกิดเรือนในกรณีศึกษาหลังที่ 2	107
รูปที่ 189	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตต้อนรับที่เกิดเรือนในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5	107

รูปที่ 214	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกิ่งส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13	116
รูปที่ 215	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกิ่งส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14	117
รูปที่ 216	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1.....	117
รูปที่ 217	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3.....	118
รูปที่ 218	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6.....	118
รูปที่ 219	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7.....	118
รูปที่ 220	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8.....	119
รูปที่ 221	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9.....	119
รูปที่ 222	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10	119
รูปที่ 223	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12	120
รูปที่ 224	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13	120
รูปที่ 225	พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14	120
รูปที่ 226	ใต้ถุนเรือนบ้านท่าสะแบงที่ยังคงมีการใช้งานเพื่อเก็บสิ่งของ และเป็นพื้นที่พักผ่อนเหมือนในอดีต.....	121
รูปที่ 227	ใต้ถุนเรือนบ้านทุ่งเพื่อที่ยังคงมีลักษณะเป็นพื้นดิน มีการใช้งานเพื่อเก็บสิ่งของและเป็นพื้นที่พักผ่อนเหมือนในอดีต	122
รูปที่ 228	การเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนบ้านทุ่งเพื่อด้วยการปิดล้อมพื้นที่ ใต้ถุนเรือน	122
รูปที่ 229	การเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมของพื้นที่ใต้ถุนเรือน.....	128
รูปที่ 230	ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนจากอดีตจนปัจจุบัน.....	134
รูปที่ 231	รูปแบบการใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือนจากอดีตจนปัจจุบัน	135
รูปที่ 232	ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือนในปัจจุบัน.....	136

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

เรือนที่พักอาศัย เป็นสถาปัตยกรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญ เรือนที่พักอาศัยในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย มีลักษณะที่โดดเด่น แตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ จนเกิดเป็น “เรือนพื้นถิ่น” ซึ่งล้วนมีลักษณะเฉพาะตัวที่ต่างกันไปในแต่ละพื้นที่แต่ถึงอย่างไร หากกล่าวถึงเรือนที่พักอาศัยพื้นถิ่นในประเทศไทยจะพบว่า มีลักษณะร่วมบางประการ ซึ่งมักพบในเรือนที่พักอาศัยพื้นถิ่นเกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทย นั่นคือเป็นเรือนไม้ ยกพื้นสูงวัสดุที่ใช้ก่อสร้างเป็นวัสดุธรรมชาติ ซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้น อาทิ ไม้ไผ่ ไม้กระดาน หล้าคา หรือดินเผา

บันทึกของบาทหลวง Andrien Laynay มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสรุ่นแรกที่เข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อเดือนสิงหาคม 2205 ได้กล่าวถึงสภาพบ้านเรือนในสมัยนั้นไว้ในหนังสือ Siam et les Missionnaires Français ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะเรือนที่พักอาศัยในภาคกลางที่บาทหลวง Andrien Laynay บันทึก และมีลักษณะบางประการที่สอดคล้องกับเรือนที่พักอาศัยในภูมิภาคอื่นๆ ลักษณะดังกล่าวคือ “การยกพื้นเรือน” ซึ่งพื้นที่ว่างบริเวณที่มีการยกพื้นเรือนจะถูกระบุว่า “ใต้ถุนเรือน”

ข้อสันนิษฐานที่มาของ “ใต้ถุน” ถูกกล่าวไว้ในหนังสือสาส์นสมเด็จพระยานริศรานุวัดติวงศ์ได้ทรงสันนิษฐานว่า “ใต้ถุน” เกิดจากการยกพื้นเรือนให้สูงจากพื้นดินเพื่อให้น้ำท่วมบริเวณด้านล่างที่เรียกกันว่าใต้ถุนนั้น จึงมีความชื้นแฉะ รวมทั้งอาจมีการเทของเสียทิ้งลงไป ทำให้เป็นบริเวณที่สกปรก ไม่เหมาะสำหรับใช้เป็นที่พักอาศัยของคน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่ว่า การลอดใต้ถุนเป็นอัมงคล ทำให้บริเวณใต้ถุนเรือนในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานเฉพาะกลุ่มรวมทั้งคนในอดีตก็ยังไม่นิยมพักอาศัยอยู่บริเวณใต้ถุนเรือนอีกด้วย ความเชื่อเช่นนี้ มีสืบเนื่องมาจนกระทั่งในยุคเริ่มแรก การสร้างเรือนที่พักอาศัยเป็นตึกแบบในต่างประเทศ ซึ่งยังคงมีการทำบันไดขึ้นเรือนไว้บริเวณด้านนอก เนื่องจากยังคงถือคติว่าการลอดใต้ถุนเป็นอัมงคลอยู่นั่นเอง

ความเชื่อที่ว่าบริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่สกปรก ไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัย ได้ค่อยๆ เลื่อนหายไป เมื่อมีการสร้างเรือนตึกเพิ่มมากขึ้นในประเทศไทยในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 โดย “ตำหนักใหญ่ วังบูรพาภิรมย์” เป็นเรือนแห่งแรกที่ทำบันไดขึ้นเรือนไว้บริเวณข้างในเรือน นับว่าเป็นการเพิกถอนคติที่ว่า การลอดใต้ถุนเป็นอัปมงคลและเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้พื้นที่ใต้ถุน ที่ไม่ใช่เพื่อการเลี้ยงสัตว์หรือใช้ในการเก็บสิ่งของอีกต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและคติความเชื่อในการใช้งานใต้ถุนเรือน ในช่วงหนึ่งจึงทำให้สรุปได้ในเบื้องต้นว่า บริเวณใต้ถุนเรือน เป็นบริเวณที่ไม่มีการใช้สอยเป็นกิจจะลักษณะ เป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานหลากหลาย และมีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่การใช้งานไปตามสภาพแวดล้อม คติความเชื่อและค่านิยมการสร้างเรือนในแต่ละยุคสมัย

ในปัจจุบัน ปรากฏการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายในรูปแบบเรือนที่พักอาศัยพื้นถิ่นของไทยกล่าวคือมีทั้งเรือนแบบดั้งเดิม และเรือนที่ได้รับอิทธิพลของการสร้างบ้านแบบสมัยใหม่ การใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนจึงมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้น รวมทั้งเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคม วิถีชีวิต และ ความเป็นอยู่ของผู้อาศัย ท่ามกลางกระแสความนิยมในการสร้างที่พักอาศัยที่ปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จึงอาจกล่าวได้ว่า “ใต้ถุน” เป็นพื้นที่ที่อยู่คู่กับสถาปัตยกรรมไทยมาตั้งแต่อดีต และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้เป็นสิ่งที่หยุดนิ่งหรือคงสภาพเดิมนับตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ทำให้เกิดเป็นประเด็นในการศึกษาว่า “ปัจจัยใดที่ทำให้พื้นที่ใต้ถุนมีการเปลี่ยนแปลงไป” นำไปสู่คำถามที่ว่า แต่เดิมลักษณะทางกายภาพของใต้ถุนเรือนและการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันเป็นเช่นไร มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร รวมทั้งปัจจัยใดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือนในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

“ใต้ถุนเรือน: การเปลี่ยนผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน” เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนในพื้นที่ 2 กรณีศึกษา คือ เรือนพักอาศัยพื้นถิ่น บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรีและเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น บ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ใต้ถุนเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น ในเชิงที่มา ความเชื่อ การใช้ประโยชน์
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของพื้นที่ใต้ถุนเรือนพื้นถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านรูปแบบ และหน้าที่การใช้งาน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น
4. เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด

ขอบเขตการศึกษาและวิธีการดำเนินงาน

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่กรณีศึกษาเรื่อง “ไต้ถุนเรือน: การเปลี่ยนผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน” ผู้ศึกษาได้ศึกษาเปรียบเทียบ 2 พื้นที่ เพื่อศึกษาว่าเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นที่มีที่ตั้งแตกต่างกัน จะมีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ไต้ถุนเรือน เหมือนหรือต่างกันหรือไม่ อย่างไร โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาตามขนาดและลักษณะของการศึกษา ดังนี้

1.1) **ขอบเขตพื้นที่ศึกษาแบบภาพรวม** เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมา ขอบเขตพื้นที่โดยรวมและอาณาเขตติดต่อ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และสภาพแวดล้อมของชุมชน ลักษณะทางสถาปัตยกรรม และสภาพโดยรวมของสิ่งปลูกสร้างในบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรีและ บ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2) **ขอบเขตพื้นที่ศึกษาเฉพาะ** เป็นการศึกษาเฉพาะเรือนกรณีศึกษา โดยศึกษาลักษณะการตั้งเรือน รูปแบบและรูปทรงของเรือน ลักษณะการใช้พื้นที่ไต้ถุนเรือนและการปรับปรุงหรือต่อเติมไต้ถุนเรือน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ไต้ถุนเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นเชิงที่มา ความเชื่อ การใช้ประโยชน์ และพัฒนาการของพื้นที่ไต้ถุนเรือนพื้นถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบัน รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ไต้ถุนเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

โดยการรวบรวมที่ได้จากเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความวิชาการ รวมไปถึงแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศและการใช้เครื่องมือสารสนเทศในการช่วยหาข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ตข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ การศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้

1.1 ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ของไทย โดยเน้นไปที่เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับไต้ถุนเรือนในสังคมไทย

1.3 พัฒนาการการใช้พื้นที่ไต้ถุนเรือนและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ไต้ถุนเรือน

2. การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

เป็นการศึกษาสำรวจภาคสนาม โดยใช้วิธีสังเกตการณ์เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของ เรือนกรณีศึกษา กิจกรรม และพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยภายในเรือน ร่วมกับการเก็บข้อมูลทาง สถาปัตยกรรม โดยใช้การถ่ายภาพ วาดภาพรูปด้าน รูปแปลน เพื่อศึกษาลักษณะของรูปแบบ รูปทรงการใช้สอยพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษา และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมกัน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวการศึกษาที่ตั้งไว้ ใช้ ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกการสังเกตการณ์ การสำรวจ ภาคสนามทางสถาปัตยกรรม

3. การสรุปผลการศึกษา

สรุปข้อมูลในขั้นสุดท้ายด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลแยกย่อย และนำมารวมเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงรูปธรรม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในประเด็นเรื่องพัฒนาการการ เปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อ นำเสนอผลต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้ศึกษาหวังว่าการศึกษาวิจัยในหัวข้อ “ใต้ถุนเรือน: การเปลี่ยนผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน” เป็นการศึกษาก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและในเชิงบูรณาการ กล่าวคือในเชิงวิชาการ การศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่ใต้ถุนเรือนพื้นถิ่นทั้งในด้านที่มา รูปแบบ ความเชื่อ หน้าที่ใช้งาน รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่นับเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ สนใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงบูรณาการ ได้อีกด้วย โดยสามารถเป็นชุดความรู้ เพื่อให้หมู่บ้านหรือชุมชนนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อไป

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

นิยามสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

สถาปัตยกรรมในพื้นที่ต่างๆ ย่อมมีความหลากหลายแตกต่างกัน ตามลักษณะพื้นที่ สังคม วัฒนธรรมตลอดจนยุคสมัยในการก่อสร้าง เราจึงสามารถแบ่งสถาปัตยกรรมประเภทต่างๆ ได้มากมาย “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” เป็นสถาปัตยกรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีความน่าสนใจ และมีผู้ให้ความหมายหรือขอบเขตของงานที่จะนับเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ค่อนข้างแตกต่างหรือครอบคลุมไม่เท่ากัน สำหรับประเทศไทยพบการให้ความหมายของคำว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจากการศึกษาเอกสารชั้นต้นที่น่าสนใจอยู่หลายประเด็น ซึ่งการให้คำนิยามของนักวิชาการไทยเป็นการศึกษาจากตะวันตกผนวกกับประสบการณ์ในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และนำมาร้อยเรียงเป็นคำนิยามในแบบฉบับของตนเอง

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล และวิวัฒน์ เตมียพันธ์ ได้กล่าวถึงนิยามคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในหนังสือเรือนล้านนาไทยและประเพณีการปลูกเรือน เอาไว้ว่า *สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอย ภายใต้ภาวการณ์ของระบบนิเวศและวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นนั้นๆ ในกระบวนการดำรงชีพของชุมชน (อนุวิทย์ เจริญศุภกุล และ วิวัฒน์ เตมียพันธ์, 2539:10)* ในขณะที่ กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์ ได้ให้คำนิยามคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้ว่า *สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หรือ Vernacular Architecture เป็นคำที่ใช้เรียกสถาปัตยกรรมที่ไม่ได้สร้างขึ้นตามองค์ความรู้หรือหลักการออกแบบที่ได้เรียนรู้ในสถาบันการศึกษา หากแต่เกิดจากภูมิปัญญาและประสบการณ์ของช่างพื้นบ้านที่ได้ถ่ายทอดกันมา (กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์, 2543:6)* สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงมีลักษณะตามสภาพของภูมิประเทศ ภูมิอากาศรวมถึงวัฒนธรรมและความเชื่อของพื้นที่นั้น

วิโรฒ ศรีสุโร เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่ได้ให้คำนิยามของของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยวิโรฒมองว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นมาจากภูมิปัญญาของชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในเมืองหลวง ทำให้อัทธิพลต่าง ๆ ที่หล่อหลอมให้ช่างหรือสถาปนิกพื้นบ้านแต่ละภูมิภาคเหล่านั้นได้สร้างสรรค์ผลงานออกมา มีข้อแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น แต่ถึงอย่างไรสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแต่ละพื้นที่ก็มีจุดเด่นร่วมกันอยู่ประการหนึ่งคือ การสร้างที่มุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความงาม ซึ่งเป็นอุดมคติโดยทั่วไปของงานศิลปะพื้นบ้านทุกแขนง อาทิ งานปั้น, ทอ, หล่อ, ถัก, จักสานต่างๆ เป็นต้น (วิโรฒ ศรีสุโร, 2544:44) สอดคล้องกับที่ธาดา สุทธิธรรม ให้นิยามคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไว้ว่า เป็นสถาปัตยกรรมเฉพาะพื้นที่ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหรือบริบทที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นด้านสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ของแต่ละ

กลุ่มชนอันเป็นผลทำให้เกิดสถาปัตยกรรมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงมีปรากฏอยู่ในทุกประเทศและซอกมุมทั่วโลกที่มีมนุษยชาติอยู่ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้รูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นแตกต่างกัน และมีการนำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ก่อสร้างเป็นหลักมากกว่าการซื้อหาวัสดุสำเร็จรูปจากภายนอก รวมทั้งภูมิปัญญาที่ใช้ก่อสร้างก็ย่อมแตกต่างกัน (ธาดา สุทธิธรรม,2554:14)

นอกจากนี้ ยังมีการให้นิยามคำว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่รวบรวมแนวคิดจากนักวิชาการที่ได้เคยศึกษามาแล้วโดยสุภาวดี เชื้อพราหมณ์ และ อรศิริ ปาณินท์ ใน “การอ่าน” ความเปลี่ยนแปลงและหลากหลายของชุมชนและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” ซึ่งถือเป็นการให้คำนิยามที่ครอบคลุมและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

“vernacular architecture” หมายถึง สถาปัตยกรรมที่สื่อความหมายของพื้นถิ่น สร้างโดยคนท้องถิ่นและเป็นของคนในท้องถิ่นนั้น (of and by the people) “...Vernacular architecture can be said to be the architectural language of the people with its ethnic, regional and local dialects.” สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นสถาปัตยกรรมที่ไม่จำเป็นต้องมีสถาปนิกและเป็นวิถีชาวบ้านที่สะท้อนความต้องการ ความปรารถนา ความชื่นชอบ ความฝัน และคุณค่า สู่ลักษณะทางกายภาพอย่างตรงไปตรงมา ไม่สามารถแยกจากบริบทท้องถิ่น การดำเนินชีวิต และความเชื่อได้ (สุภาวดี เชื้อพราหมณ์ และ อรศิริ ปาณินท์,2556:137)

จากการศึกษาเบื้องต้นดังที่กล่าวมาแล้ว “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” จึงอาจหมายรวมถึงสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่นเพื่อสนองความต้องการของตน ซึ่งอาจมีลักษณะแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมและมีรูปแบบของสิ่งก่อสร้างที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงมักเกิดการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม เวลา และบริบทของสังคมนั้น ทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและการเปลี่ยนแปลงด้านคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต บริบทโดยรอบ รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมที่แสดงออกมาในตัวสถาปัตยกรรม ซึ่งแฝงอยู่ในแผนผัง รูปทรง ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแต่ละพื้นที่นั่นเอง

เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในประเทศไทย

“เรือนพักอาศัยพื้นถิ่น” เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งมีมนุษย์ดัดแปลงจากธรรมชาติสร้างขึ้นตามประโยชน์ใช้สอย ประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มชนแต่ละสังคม รวมทั้งเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในแต่ละพื้นที่ มีความแตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ ประเพณี วัฒนธรรมของพื้นที่ดังกล่าว ประเทศไทยมีความหลากหลายทั้งสภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม จึงพบว่าเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในประเทศไทยนั้น มีความหลากหลายตามสภาพแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงความกลมกลืนของสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตของสมาชิกในพื้นที่นั้นได้เป็นอย่างดี **วีระ อินพันทัง** กล่าวถึงเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นไว้ว่า เป็นเรือนที่เกิดขึ้นและพัฒนาขึ้นโดยชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ มีสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตในพื้นที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการก่อสร้าง ทำให้เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความแนบแน่นกับถิ่นที่อยู่สัมพันธ์กับภูมิประเทศ สอดคล้องกับสภาพดินฟ้าอากาศ และวิถีชีวิตของผู้คน เรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จึงเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีความผูกพันแนบแน่นกับถิ่นที่อยู่ กล่าวคือสร้างโดยผู้คนในท้องถิ่น เพื่อการใช้สอยของผู้คนในท้องถิ่น ตั้งอยู่ในท้องถิ่น ใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้างท้องถิ่น (วีระ อินพันทัง, 2554:7) เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นจึงเป็นสถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติของคนไทย เห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรม สภาพแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้อยู่อาศัย ทุกองค์ประกอบของเรือนพื้นถิ่นได้รับการออกแบบให้พึ่งพากันและกัน ส่งผลให้บทบาทของสถาปัตยกรรมไม่ได้เป็นเพียงที่กำบัง แต่ยังทำหน้าที่เสมือนเครื่องมือของมนุษย์ในการอยู่อาศัย ให้สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อม มีกลไกในการขับเคลื่อนให้การดำรงอยู่ของมนุษย์มีความสมบูรณ์ โดยเรือนพักอาศัยในแต่ละพื้นที่ ย่อมมีความแตกต่างและสอดคล้องไปกับสภาพสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่

ชุมชนในภาคกลาง เป็นสังคมเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ คนในพื้นที่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำ ดังที่ **กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์** กล่าวว่าภาคกลางของประเทศไทยเป็นพื้นที่ราบกว้างใหญ่ มีภูเขาสูงด้านทิศตะวันตกและด้านทิศตะวันออก มีแม่น้ำใหญ่หลายสายไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำสะแกกรัง แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำเพชรบุรี พื้นที่เอียงลาดลงทางทิศใต้ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำ น้ำที่ไหลบ่ามาจากทางเหนือเพื่อลงทะเลที่อ่าวไทย นำความอุดมสมบูรณ์ของอินทรีย์ธาตุนานาชนิดมาเป็นอาหารให้กับข้าวกล้าในนาและยังนำพันธุ์ปลามาเป็นอาหารของชาวนาอีกด้วย พื้นที่ภาคกลางจึงเหมาะสมกับการเพาะปลูก การเลือกตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านสร้างเมือง ซึ่งต้องอาศัยน้ำในการดำรงชีวิต ทำให้มีการสร้างเมืองอยู่ใกล้แม่น้ำลำคลองหรือใกล้ทะเล เพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติได้อย่างสะดวก ทั้งการพักอาศัยและการค้าขาย การสัญจรเดิมจึงใช้เรือเป็นยานพาหนะไปตามแม่น้ำลำคลองและทะเลด้วยภูมิประเทศที่เหมาะสม และภูมิอากาศแบบร้อนชื้นฝนตกชุกจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

ทำให้ฤดูกาลที่ยาวนานของภาคกลางคือ ฤดูฝนและฤดูร้อน ส่วนฤดูหนาวจะมีระยะเวลาสั้นมาก ดังนั้นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคกลางจึงได้รับการออกแบบให้ป้องกันฝนสาดและป้องกันแดดส่องไปพร้อมๆ กัน ในฤดูฝนจะมีน้ำหลาก เอ่อล้นเต็มท้องทุ่ง ส่งผลให้อาคารต้องยกพื้นสูงเพื่อป้องกันน้ำท่วมหลังคาทรงสูงมีความลาดชันมาก เพื่อให้ให้น้ำฝนไหลลงจากหลังคาได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากวัสดุเป็นวัสดุธรรมชาติเช่น จาก แผลหรือหญ้าคา มีความสามารถในการดูดซับน้ำได้ดีและมีระยะซ้อนทับของตับเพียงเล็กน้อย ชายคาย่นยาวเพื่อป้องกันฝนสาดและแดดส่องเข้าไปในตัวเรือนนอกชานกว้างสำหรับวางสัมภาระในการประกอบอาชีพเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก นอกจากนั้นนอกชานยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างเรือนนอนและครัวซึ่งแยกจากตัวเรือนนอน (กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์,2551:126)

เช่นเดียวกับเรือนไทยเดิมหมู่ 5 ริมคลองเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ อรศิริ ปาณินท์ กล่าวว่ามีลักษณะเป็นหลังคาจั่วทรงสูงมีบ้านลมแบบตัวเหงา มีชานแล่นกลางระหว่างเรือนประธานซึ่งเป็นเรือนนอนของเจ้าของบ้านและเรือนขวางสองหลังขนานด้านหน้า ชานด้านหน้าหันลงไปยังคลองเมือง มีบันไดขึ้นทางทิศใต้ เรือนเล็กคู่หลังขนานเรือนประธาน เป็นเรือนนอนสำรองและเรือนครัว มีพะไล และยื่นชายคาปีกนกเพื่อกันแดด ฝาเรือนทุกหลังยกเว้นเรือนครัวเป็นฝาปะกนลูกฟัก เฉพาะเรือนครัวที่เป็นฝาสำหรับรดซึ่งมีฝีมือประณีตมาก พื้นเรือนเป็นพื้นไม้สักไม่เขลิ้น แต่ตีมอบชิดปิดร่องพื้นทุกร่องทางด้านใต้ถุนเรือน โครงสร้างหลักของบ้านและโครงหลังคาเป็นไม้เนื้อแข็งหลังคามุงกระเบื้องดินเผา (อรศิริ ปาณินท์,2542:73)

เรือนไทยจึงเป็นสถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัยของคนไทยภาคกลาง มีลักษณะเป็นเรือนใต้ถุนสูง หลังคาทรงสูง ชายคาย่นยาว นอกชานกว้าง ซึ่งมีประโยชน์ในการใช้สอยที่พอเพียงต่อการกินอยู่ หลับนอน เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศและการประกอบอาชีพโดยเลือกสรรวัสดุก่อสร้างที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นและถ่ายทอดกรรมวิธีในการก่อสร้างสู่ลูกถึงหลานด้วยกระบวนการฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ

ส่วนชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน **ธิตี เสงร์ศมี** กล่าวว่า ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) มีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นที่ราบสูง โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ๆ ดอน ๆ มีลักษณะพิเศษก็คือมีแนวของที่ราบสูงชันเป็นตอน ๆ และมีแนวภูเขาที่แนวเขตแดนแทบจะโดยรอบทุกด้าน ดังนั้นจึงมีอากาศร้อนจัดและมีฝนตกน้อย ผิวดินทั่วไปเป็นดินปนทรายไม่สามารถดูดซับน้ำส่วนที่ลึกลงไปก็เป็นดินเหนียว หรือไม่ก็ดินดานที่น้ำไม่สามารถซึมผ่านไปได้โดยสะดวก ฉะนั้นเมื่อมีฝนตกชุกตามลุ่มน้ำต่าง ๆ น้ำนั้นก็ไหลบ่าลงไปสู่ลำน้ำ ทำให้เกิดน้ำท่วมเป็นประจำ ทำให้ชาวอีสานไม่สามารถตั้งบ้านเรือน ทำไร่ ทำนา ดัดริมน้ำแต่ละแห่งได้ ต้องไปอยู่ในที่ดอนซึ่งสูงขึ้นไปอีก (ธิตี เสงร์ศมี,2530:97)โดยนิยมตั้งบ้านเรือนกระจุกรวมกัน ต่างจากทางภาคกลาง

รูปแบบของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคอีสาน เสายกพื้นจะค่อนข้างสูง ทำให้พื้นที่ใต้ถุนสูง ใช้เป็นที่ประกอบกิจกรรมครัวเรือน คอกเลี้ยงสัตว์ เก็บอุปกรณ์การเกษตร รวมทั้งใช้เป็นที่จอดพาหนะ ถือว่าเป็นบริเวณที่มีการใช้สอยมากที่สุด หลังคาใช้วัสดุในท้องถิ่นคือมุงด้วยหญ้าหรือสังกะสี ฝาเรือนมักใช้ฝาแถบตอง โดยใช้ใบกุงหรือใบชาตมาประกบด้วยไม้ไผ่สานโปรงเป็นตาตาราง หรือทำเป็นฝาไม้ไผ่สาน มีส่วนที่เรียกว่า “เกย” ที่มีลักษณะเป็นชานโล่ง มีหลังคาคลุม เป็นพื้นที่ลดระดับลงมาจากเรือนนอนใหญ่ มักใช้เป็นที่รับแขก ที่รับประทานอาหาร ซึ่งใต้ถุนของบริเวณนี้จะเรียกว่า ปกติ ใช้เป็นที่เก็บฟืน ส่วนบริเวณรอบเรือนนั้น ไม่นิยมทำรั้ว ด้วยการอยู่รวมกลุ่มในแบบสังคมเครือญาติ

สุวิทย์ จิระมณี กล่าวไว้ว่า เรือนพื้นถิ่นอีสาน หมายถึง สิ่งปลูกสร้างอาคารที่พักอาศัยของชาวบ้านในท้องถิ่นภาคอีสาน ที่ก่อเกิดจากแนวคิดและรูปแบบของเรือนพื้นถิ่นที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนในกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางภูมิอากาศ เรือนพื้นถิ่นซึ่งมีคุณค่าต่อการศึกษามรดกทางวัฒนธรรม ที่สืบทอดผ่านงานศิลปสถาปัตยกรรมอันเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านอย่างแท้จริง (สุวิทย์ จิระมณี, 2544:17)

สำหรับในภาคเหนือ ด้วยลักษณะภูมิอากาศที่ค่อนข้างหนาวเย็น พื้นที่ส่วนใหญ่โอบล้อมไปด้วยหุบเขา ทำให้เรือนที่พักอาศัยพื้นถิ่นในภาคเหนือถูกออกแบบให้มีลักษณะมิดชิดเพื่อกันลมหนาว ผสมผสานกับความเชื่อและวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นตัวกำหนด ทำให้เกิดเป็นโครงสร้างสถาปัตยกรรมแบบง่ายๆ ใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เป็นสถาปัตยกรรมท้องถิ่นหรือพื้นบ้านตามแบบวัฒนธรรมล้านนา

ลักษณะทั่วไปของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นภาคเหนือ นิยมสร้างเป็นเรือนแฝด พื้นเป็นเรือนทึบ เนื่องจากฤดูหนาวทางภาคเหนือจะหนาวมาก ทำให้มีลักษณะเฉพาะทางรูปทรงหลังคาและสัดส่วนของเรือนเตี้ยกว่าเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภูมิภาคอื่นๆ ฝาเรือนลาดเอียง โดยให้ตอนบนเอียงออกด้านนอก มีหน้าต่างน้อยเจาะช่องและเป็นหน้าต่างแคบๆ เพื่อช่วยป้องกันลมหนาวจากภายนอกและรักษาความอบอุ่น ภายในตัวบ้านมี “เต็น” หรือระเปียงอยู่บริเวณหน้า เป็นส่วนที่อยู่ใต้ชายคา มีเนื้อที่ 2 เสา ใช้เป็นบริเวณอเนกประสงค์ นั่งเล่นหรือรับประทานอาหาร จั่วด้านหน้าเรือนมีหิ้งพระพุทธรูป และมี “ห้ายนต์” ติดตั้งเหนือประตูเข้าห้องนอนรวม เป็นความเชื่อที่สามารถป้องกันภัยอันตรายต่างๆไม่ให้เข้ามา ในห้องนอนมีหิ้งผีปู่ย่าคือผีบรรพบุรุษ แต่บางแห่งก็ตั้งเป็นศาลเล็กๆไว้ในบริเวณบ้าน บนยอดจั่วหลังคามีบ้านลมไขว้กันอยู่บนเรียกว่า “กาแล” ใต้ถุนยกสูงพอสำหรับเก็บเครื่องใช้ในการเกษตร ตั้งหูกทอผ้า หรือยกเป็นร้านเตี้ย ๆ ใช้นั่งรับแขกหรือนั่งเล่น และมีนอกชานตั้งอยู่ทางด้านจั่วตอนหน้าและตอนหลังของเรือน

ภาคใต้เป็นบริเวณที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างไปจากภาคอื่นของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี เนื่องจากได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ สาเหตุเหล่านี้ก็กลายเป็นอิทธิพลสำคัญต่อการกำหนดรูปแบบเรือนพักอาศัยของประชาชนในภาคใต้ ลักษณะเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคใต้มักจะเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง และเป็นเรือนแฝดสามารถต่อขยายไปได้ตามลักษณะของครอบครัวมี خان เชื่อมต่อกัน ข้างฝาใช้ไม้กระดานหรือไม้ไผ่สาน มุงหลังคาด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น บ้างก็เพิ่มหรือลดระดับชั้นเรือน เพื่อแยกกิจกรรมต่าง ๆ ออกจากกัน

ลักษณะที่โดดเด่นของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคใต้ คือหลังคาที่มีทรงสูง มีความลาดเอียงลงเพื่อให้น้ำฝนไหลผ่านได้อย่างสะดวก ชายคาต่อยาวออกไปคลุมถึงบันได เนื่องจากฝนตกชุกมาก เสาเรือนไม่นิยมฝังลงไปในพื้นที่ดิน แต่จะใช้ “ตอม่อ” หรือฐานเสาที่ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ศิลาแลง หรือที่ทำจากการก่ออิฐฉาบปูนรองรับเรียกว่า “ตีนเสา” เพื่อป้องกันปัญหาการผุกร่อนของเสาเมื่อได้รับความชื้นจากพื้น การวางตัวเรือนจะหันเข้าหาเส้นทางสัญจรทั้งทางน้ำและทางบก ซึ่งสามารถรับลมบกและลมทะเลได้ การวางตัวเรือนแบบนี้ทำให้คนทางภาคใต้หันหัวนอนไปทางทิศใต้เป็นหลัก รอบบริเวณเรือนไม่มีรั้วกันแต่จะปลูกไม้ผล เช่น มะพร้าว มะม่วง ขนุน หรือ กัลย เอาไว้เป็นร่มเงาและแทนการแสดงอาณาเขตของบริเวณเรือน

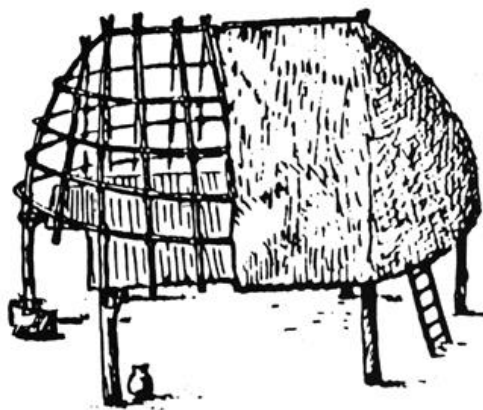
ความหมายและที่มาของใต้ถุนเรือนในสังคมไทย

การสร้างบ้านเรือนในประเทศไทยมีความหลากหลายและแตกต่างตามลักษณะภูมิประเทศสภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม แต่พบว่ามีลักษณะร่วมอย่างหนึ่งที่มักพบในเรือนพื้นถิ่นของไทยไม่ว่าภูมิภาคใด สิ่งนั้นคือ “การยกพื้นเรือน” นัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าการยกพื้นเรือนเป็นการออกแบบเพื่อให้เข้ากับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทย คือช่วยป้องกันน้ำท่วมและป้องกันภัยจากสัตว์อันตราย รวมทั้งยังทำให้ลมพัดผ่านได้สะดวกอีกด้วย การยกพื้นเรือนจึงเป็นลักษณะหนึ่งของการปรับตัวเพื่อเข้ากับธรรมชาติได้เป็นอย่างดี โดยพื้นที่ว่างในบริเวณที่มีการยกพื้นเรือนขึ้นนั้นเรียกว่า “ใต้ถุนเรือน”

การสร้างเรือนในลักษณะที่มีการยกพื้นเรือน นอกจากจะเป็นลักษณะร่วมที่พบมากในประเทศไทย ยังถือเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย ดังที่ เกรียงไกร เกิดศิริ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ในบทความ “เรือนยกพื้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ความว่า

รูปแบบของ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย” (Vernacular dwelling House) อันเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือการสร้างบ้านเรือนด้วยไม้ตามระบบเสาและคานในลักษณะเรือนยกพื้นสูงมีหลังคาทรงจั่ว .ซึ่งเดิมทีใช้โครงสร้างหลังคาทาด้วยไม้ไผ่ แล้วมุงด้วยวัสดุธรรมชาติ อาทิ หญ้าและใบปาล์มต่าง ๆ โครงสร้างหลังคาส่วนด้านสกัด (หัวเรือน) ทั้งด้านหน้าและด้านหลังจะทาเป็นหลังคาโอบคลุมลงมา อันแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของการปิดล้อม แสดงถึงความอบอุ่นและปลอดภัย” (เกรียงไกร เกิดศิริ,2558:102)

หลักฐานการสร้างเรือนแบบยกพื้นเรือนในประเทศไทย พบตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งมีการขุดค้นพบที่แหล่งโบราณคดีบ้านหนองแซ่เสา ตำบลหินกอง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในปี พ.ศ. 2509 โดยคณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย-เดนมาร์ค ขุดค้นพบหลุมฝังศพและหลุมเสาบานรวม 6 หลุม มีฝังเป็นรูปไข่ด้านยาวประมาณ 10เมตรแต่ละหลุมขนาดเท่ากระบอกลูกไม้ไผ่ นับเป็นร่องรอยที่พักอาศัยแห่งแรกในประเทศไทย การค้นพบในครั้งนั้น ทำให้นักโบราณคดีสันนิษฐานการก่อสร้างเรือนแบบยกพื้นเรือนในประเทศไทยอาจจะมีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

รูปที่ 1 ภาพสันนิษฐานบ้านเรือนสมัยประวัติศาสตร์จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีหนองแซ่เสา

ที่มา: (กรมศิลปากร,2534:68)

นอกจากนี้ในสมัยทวาราวดี หรือในช่วงพุทธศตวรรษที่ 11-14 ยังพบภาพสลักบนใบเสมาที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาพพุทธประวัติแสดงการเสด็จมาเยือนกรุงกบิลพัสดุ์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีการแสดงให้เห็นถึงเขตรั้ววังประตูวังที่ทำด้วยเครื่องไม้ และราชมณเฑียรที่มีลักษณะเป็นเรือนไม้ ใต้ถุนสูงและมีหลังคาเป็นหน้าจั่วแบบเรือนไทยอย่างชัดเจน และเมื่อนำมาพิจารณาประกอบการขุดค้นทางโบราณคดีที่พบหลุมเสาอาคารตามแหล่งชุมชนโบราณ จึงสันนิษฐานได้ว่าลักษณะอาคารที่อยู่อาศัยของผู้คนสมัยทวาราวดีเป็นเรือนไม้ที่มีเสาสูง มีใต้ถุน เช่นที่ปรากฏในภาพสลักบนเสมาหินทวาราวดี

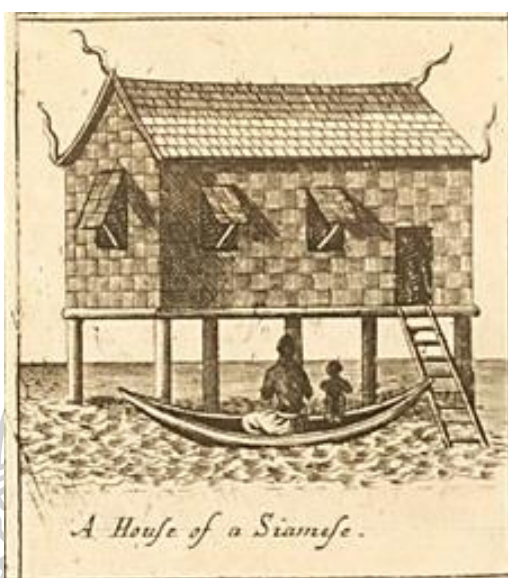
หลักฐานการสร้างที่พักอาศัยแบบยกพื้นเรือนในประเทศไทย นอกจากการค้นพบทางโบราณคดีและการอ้างอิงจากภาพสลักแล้ว ยังมีหลักฐานที่ได้ทำการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งกล่าวถึงเรือนพักอาศัยในสมัยอยุธยา ไม่ว่าจะเป็นในบันทึกของบาทหลวง **Andrien Laynay** มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสรุ่นแรกที่เข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2205 ซึ่งกล่าวถึงสภาพบ้านเรือนในสมัยนั้นไว้ในหนังสือ *Siam et les Missionnaires Français* ความว่า

อันที่จริงการก่อสร้างบ้านเรือนของชาวสยามเป็นไปอย่างง่าย ๆ มีเสาที่ไสยกและขัดเงาแล้วยกขึ้นสูงจากพื้นดินโดยเฉลี่ย 2 เมตร จำนวน 8 ต้น วางคานตามขวางใช้เป็นรอดซึ่งคนยากจน จะใช้ไม้ไผ่ทั้งลำหรือผ่าซีกแทน แต่ผู้มีอันจะกินจะใช้แผ่นกระดานขนาดใหญ่และหนาวางเรียงรวมกันไว้อย่างง่าย ๆ สำหรับหลังคาจะใช้ไม้ไผ่ยาวชันนอตและใช้เชือกหวายผูกตรึงไว้กับเสา หลังจากนั้นก็มุงด้วยใบปาล์มที่ผูกติดกับกระดานไม้ไผ่หรือไม้สักแผ่นบางๆ (เสนอ นิลเดซ,2547:6)

นอกจากในหนังสือ *Siam et les Missionnaires Français* แล้ว ยังมีการกล่าวถึงลักษณะเรือนที่พักอาศัยในอดีตไว้ในในจดหมายเหตุแกมเฟอร์ ซึ่งเขียนโดย Engelbert Kaemfer ซึ่งเป็นหมอชาวเยอรมันที่เข้ามาในอยุธยาเมื่อปี พ.ศ. 2233 สมัยพระเพทราชา ว่าเรือนที่พักอาศัยในสมัยอยุธยามีลักษณะเป็นเรือนที่ปลูกบนเสาสูงหรือเป็นเรือนยกพื้นสูงนั่นเอง

“ส่วนบ้านเรือนในหมู่บ้านซึ่งปลูกอยู่บนบกนั้น ตามปรกติสร้างด้วยไม้ไผ่ประกอบด้วยไม้กระดานและสิ่งอื่นๆ ซึ่งหาได้ง่าย แต่บ้านซึ่งปลูกตามริมฝั่งแม่น้ำนั้น ปลูกบนเสาสูงถึงฟากหนึ่ง เพื่อมิให้กระแสน้ำหน้าน้ำท่วมถึง แต่ละบ้านมีบันได สำหรับลงน้ำในเวลาหน้าแล้ง และมีเรือสำหรับไปมาในเวลาหน้าน้ำมากด้วย” (อัมพร สายสุวรรณ,2545:70)

หลักฐานที่กล่าวถึงเรือนที่พักอาศัยในสมัยอยุธยา นอกจากจะมีการบรรยายเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ยังมีภาพเรือนที่พักอาศัยเป็นภาพเรือนใต้ถุนสูง น้ำกำลังท่วมใต้ถุน ไม่มีระเบียง หลังคาทรงจั่ว มีบันลมห้อยช่อฟ้าและหางหงส์ หลังคามุงด้วยใบไม้น่าจะเป็นตับจาก ฝาเรือนมีลักษณะเป็นไม้ขีดตะะ ซึ่งน่าจะเป็นไม้ไผ่สานหน้าต่างเป็นบานกระทุ้ง ด้านสกัด 1 ช่องด้านยาว 2 ช่อง มีช่องประตูและบันไดขึ้นเรือนด้านยาว มีเสาปรากฏทั้งหมด 6 ต้นซึ่งลักษณะในภาพเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับในหนังสือของ Andrien Laynay ที่กล่าวไว้ข้างต้นเช่นกัน

รูปที่ 2 ภาพบ้านเรือนชาวสยามในจดหมายเหตุลาลูแบร์
ที่มา: (เมอร์ซิเออ เดอร์ ลาลูแบร์, 2557).

ตามหลักฐานในบันทึกและจดหมายเหตุที่กล่าวไว้ข้างต้น เป็นลักษณะของเรือนที่พักอาศัยในภาคกลาง ซึ่งพบว่ามีลักษณะบางประการที่สอดคล้องกับเรือนที่พักอาศัยในภูมิภาคอื่นๆ **ดังเช่นบันทึกการเดินทางของคาร์ล บ็อค** นักสำรวจชาวตะวันตกในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 ซึ่งได้บันทึกไว้ในหนังสือ *Temples and Elephants* อันมีข้อความบางตอนกล่าวถึงสภาพเรือนไทยในเมืองเชียงราย ดังนี้ “...บ้านส่วนมากมักจะไม่สูงกว่าชั้นเดียว และมักจะสร้างไว้บนเสา เพื่อให้พื้นบ้านอยู่สูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 5 ฟุต ถึง 8 ฟุต เสมอ ตามใต้ถุนมักจะมีกุบช้างหรือกระชู่ใส่สิ่งของสุ่มเอาไว้กองใหญ่..” (เสนอ นิลเดช, 2547:8 อ้างจาก Bock C. ใน *Temples and Elephants*)

หลักฐานขั้นต้นไม่ว่าจะเป็นหลักฐานจากการขุดค้นทางโบราณคดี หลักฐานจากโบราณวัตถุ และหลักฐานลายลักษณ์อักษรที่มีความเกี่ยวเนื่องกับเรือนยกพื้น อาจทำให้พอเชื่อมโยงได้ว่า ลักษณะการสร้างเรือนแบบยกพื้นนั้นปรากฏในสังคมไทยมาเป็นเวลานานนับตั้งแต่อดีตต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังพบในพื้นที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน “การยกพื้นเรือน” จึงเป็นลักษณะร่วมอีกประการหนึ่งที่พบในเรือนพื้นถิ่นไม่ว่าจะในภูมิภาคใด และ พื้นที่ “ใต้ถุนเรือน” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดจากยกพื้นเรือน ก็น่าจะเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านานแล้วเช่นกัน

พัฒนาการการใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน

“ตามพระดำรัสในเรื่องเรือนนั้น ทรงพระดำริไปในทางประวัตินางสาวดาร อันเกล้ากระหม่อมไม่ถนัดจะกราบทูลชัดหรืออำนวยก็ไม่ไหวทั้งนั้น ได้แต่จะกราบทูลอย่างเลพลาดพาดว่าเรือนก็จะต้อง เป็นหลังโดดๆ มาก่อนเหมือนกันทั่วโลกแล้วจึงเอามาผสมติดต่อกันเข้าในภายหลัง ในการมีมุขเป็นสามเป็นสี่หรือมีการซ้อนชั้นนั้น ก็อยู่ในการทำผสมนั่นเอง เรือนเมืองเราที่ทำประหนึ่งว่าสองชั้นนั้น แท้จริงก็เพื่อจะหนีน้ำท่วม ลางแห่งพื้นล่างก็ฉ่ำแฉะและเททิ้งของโสโครกลงไปไม่สมควรที่คนจะเข้าไปจึงเกิดถือกันเป็นใต้ถุนขึ้น” (สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2546:114-115)

ข้อสันนิษฐานที่มาของ “ใต้ถุน” ข้างต้น เป็นพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งทรงได้ตอบกับสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ข้อเขียนนี้อาจทำให้พอเห็นภาพของพื้นที่ “ใต้ถุนเรือน” ในอดีตของสังคมไทยได้ว่าเป็นพื้นที่ที่เกิดจากการยกพื้นเรือนให้สูงจากพื้นดินเพื่อหนีน้ำท่วมบริเวณด้านล่างที่เรียกกันว่าใต้ถุนนั้น จึงมีความชื้นแฉะรวมทั้งอาจมีการเทของเสียทิ้งลงไป ทำให้เป็นบริเวณที่สกปรกไม่เหมาะสำหรับใช้เป็นที่พักอาศัยของคน ก่อนจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้งานเรื่อยมา

สิ่งหนึ่งที่พบมากในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ใต้ถุนเรือนในสังคมไทยคือหน้าที่การใช้สอยของใต้ถุนเรือน ในฐานะการ “ใช้สำหรับเก็บสิ่งของและเลี้ยงสัตว์” การใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนในลักษณะเช่นนี้พบตั้งแต่ในอดีต ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้บรรยายสภาพโดยทั่วไปของบ้านเรือนในอีสานเมื่อคราวเสด็จมาตรวจราชการมณฑลในปี พ.ศ. 2449 ว่า “...มีรั้วหมายเขตเป็นที่เรียบร้อย เรือนราษฎรมักเป็นเรือนใต้ถุนสูง โดยมากหลังคามุงแฝก บางแห่งมุงด้วยไม้ไผ่หรือกระเบื้องไม้ ใต้ถุนเรือนมักมีที่ทอผ้า และบางแห่งมีครกกระต๋องตำข้าว และมียุ้งข้าวเล็กหลังหนึ่ง ต่างหาก และที่บ้านนอกมีคอกกระบือใต้ถุนด้วย” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2550:36)

ในงานวิจัยของ กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์ และปริญญา แก้วมีค่า เรื่อง รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนโคราชในการอยู่แบบยั่งยืน กล่าวถึงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนว่าเป็นพื้นที่สะท้อนวิถีชีวิตและบ่งบอกอาชีพของเจ้าของเรือนจากอุปกรณ์ที่เก็บอยู่บริเวณใต้ถุนเรือน

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนโคราชกับความเป็นอยู่ของชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นจากวิถีชีวิตของสังคมเกษตรกรรมที่มีการทำนา ทำสวน และทำไร่ ใต้ถุนเรือนจึงเป็นโถงอเนกประสงค์ที่บ่งบอกอาชีพของเจ้าของเรือน เช่น กี๋ทอผ้า กี๋ทอเสื่อ อุปกรณ์ปั้นหม้อ มีดจักตอก รวมไปถึง จอบ เสียม รั้วหวัดน้ำ แห ลอบ ไซ ข้อง ตลอดจนข้าวเปลือกและมะพร้าวแห้ง (กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์ และปริญญา แก้วมีค่า,2554)

อีกตัวอย่างที่พบว่าพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่สะท้อนวิถีชีวิตและบ่งบอกอาชีพของเจ้าของเรือนคือการศึกษาเรือนพื้นถิ่นของชาวลาวเวียงบ้านเลือก จังหวัดราชบุรี ซึ่งได้กล่าวถึงรูปแบบเรือนในอดีตเอาไว้ว่า ชาวลาวกล่าวว่าเรือนทั้งหมดเป็นเรือนยกพื้นสูง ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่โล่งเอาไว้เป็นที่อยู่ของวัว และเก็บอุปกรณ์การทำนาเนื่องจากชาวลาวบ้านเลือกทั้งหมดมีอาชีพทำนา (วันดี พิณจารสิน,2554:224) สอดคล้องกับกล่าวถึงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือน ในลักษณะของการใช้เลี้ยงสัตว์และเป็นพื้นที่เก็บของใน “คติการปลูกเรือนผู้ไท อำเภอกาหลง จังหวัดกาฬสินธุ์” ที่ได้สรุปการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนของเรือนผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ เอาไว้ว่า

บริเวณใต้ถุนเรือนกับการใช้สอย ลักษณะเรือนเสากลมพื้นบ้านของชาวผู้ไท อำเภอกาหลง เป็นเรือนใต้ถุนสูง จึงเกิดเนื้อที่ว่างในบริเวณใต้ถุน ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความสำคัญด้านประโยชน์ใช้สอย ไม่ต่างจากเนื้อที่บนเรือน การพิจารณาเนื้อที่ใช้สอยบนเรือนจะมีน้อยกว่าใต้ถุนและไม่สามารถสนองประโยชน์บางอย่างในเวลากลางวันประกอปกกับสภาพภูมิอากาศซึ่งร้อน อบอ้าว บริเวณใต้ถุนเรือนเป็นส่วนเดียวที่ผ่านการกรองแสงแดดและความร้อนได้เป็นอย่างดี บริเวณใต้ถุนจึงเป็นพื้นที่สำหรับใช้สอยได้หลายอย่าง อาจลำดับความสำคัญดังนี้

- ใช้เป็นคอกสัตว์ เช่น กระบือ วัว เป็ด ไก่
 - ใช้เก็บเครื่องมือทางการเกษตรกรรม
 - ใช้เป็นที่นั่งพักผ่อน และรับรองเพื่อนบ้าน ญาติสนิท ในเวลากลางวัน โดยปูไม้ยกพื้นทำเป็นแคร่ไม้ไผ่
 - เป็นที่ว่างสำหรับตากหูก (ทอผ้า) หรือตั้งฟืมสำหรับตาดื่อ (ทอเสื่อกก)
 - ใช้เป็นที่เก็บข้าวเปลือก (ลอมข้าว)
- (ไพโรจน์ เพชรสังหาร,2531:139-141)

จากข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุของการยกพื้นเรือนขึ้นสูง เพื่อให้พ้นจากระดับน้ำสูงสุดที่จะท่วมถึงตัวเรือน ทำให้ในอดีตพื้นที่ใต้ถุนเรือนมักถูกปล่อยให้กลายเป็นลานดินว่าง ในช่วงฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลากก็กลายเป็นพื้นที่ที่มีน้ำขังหรือน้ำเจิ่งนอง ส่วนในฤดูอื่นๆ พื้นที่บริเวณนี้ส่วนมากนั้นก็มักเป็นพื้นที่ที่มีความสกปรก ชื้นแฉะ พื้นที่ใต้ถุนเรือนจึงไม่เหมาะสำหรับให้คนใช้ประโยชน์โดยตรงหรือเป็นพื้นที่ใช้สอยหลัก ไม่ว่าจะเป็นการปรับเป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่สำหรับทำงาน หรือพื้นที่ในการพักผ่อน วิเคราะห์เบื้องต้นได้ว่า การใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนในอดีต เริ่มแรกอาจเป็นพื้นที่ทิ้งเปล้าและมีความสกปรก อันเนื่องมาจากความชื้นและจากน้ำขัง ต่อมาอาจมีประยุกต์ใช้พื้นที่นี้สำหรับเลี้ยงสัตว์หรือใช้เก็บของตามลักษณะการประกอบอาชีพของคนไทย ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก ซึ่งนับเป็นผลพลอยได้จากการนำพื้นที่ว่างในส่วนนี้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในช่วงแรก ก่อนจะมีการพัฒนามาเป็นพื้นที่ใช้สอยของคน โดยยังไม่ได้อยู่ระดับพื้นที่ใช้สอยหลัก เป็นเพียงพื้นที่ทำงานเล็ก ๆ น้อย หรือพื้นที่พักผ่อนเท่านั้น

ในอดีต ใต้ถุนเรือนนอกจากจะเป็นพื้นที่ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่การใช้งานเรื่อยมา ยังพบความเชื่อเกี่ยวพื้นที่ใต้ถุนเรือนในฐานะพื้นที่ “อวมงคล” ซึ่งสอดคล้องกับข้อเขียนของสมเด็จพระญาณปริศรานูวัตติวงศ์ที่ทรงกล่าวว่าพื้นที่บริเวณใต้ถุนนั้นมีความชื้นแฉะ สกปรก พื้นที่นี้จึงไม่เหมาะสำหรับใช้เป็นที่พักอาศัยของคน และสอดคล้องกับข้อเขียนของเกรียงไกร เกิดศิริ ในบทความ “เรือนยกพื้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

กลุ่มคนไทยที่ยอมรับนับถือพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความเชื่อเรื่องการ “ถือหัว” คือการให้ความเป็นสิริมงคลกับศีรษะ คนไทยในกลุ่มนี้เชื่อว่าพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่อวมงคล จึงไม่ค่อยเข้าไปใช้ใต้ถุนเรือน อาจจะมีอนุโลมอยู่บ้างหากเป็นเรือนของตนเอง แต่จะไม่อย่างกรายเข้าไปใต้ถุนเรือนของครอบครัวอื่นเด็ดขาด เนื่องจากมีความเชื่อว่าใต้ถุนเรือนนั้นอยู่ใต้พื้นที่ที่รองรับการเหยียบย่ำของคนยามขึ้นบนเรือน (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2558:122)

การเปรียบเทียบพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่อวมงคล ยังสอดคล้องกับลักษณะการแบ่งสัดส่วนเรือนแบบมณฑลสูตรซึ่งเป็นการแบ่งสัดส่วนที่แฝงด้วยปริศนาธรรม คำสอน หรือลักษณะของความเชื่อ โดยอยู่ในกรอบของสัมมาทิฐิ โดยการแบ่งสัดส่วนเรือนแบบมณฑลสูตร ได้จัดให้พื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่ที่มีศักดิ์ต่ำที่สุด นั่นคือเป็นพื้นที่ของ “โลกมนุษย์” และการกำหนดพื้นที่ใต้ถุนให้เป็นพื้นที่อวมงคล ยังถูกตอกย้ำให้เห็นชัดเจนขึ้นในธรรมเนียมปฏิบัติของผู้เป่าปี่กาหลอซึ่งเป็นการละเล่นที่นิยมกันในภาคใต้ของประเทศไทย โดยผู้เป่าปี่กาหลอมีข้อห้ามข้อหนึ่งที่จะต้องปฏิบัติคือ “ห้ามเข้าใต้ถุนเรือนซึ่งมีเสาเรือนเพียง 4 เสา และใต้ถุนบ้านซึ่งมีคนเกิดใหม่ๆอย่างเด็ดขาด เพราะจะทำให้คาถาเสื่อมหาย”

จากความเชื่อเรื่องการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ หรือแม้กระทั่งจากธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งมีการยกตัวอย่างในข้างต้น พื้นที่ใต้ถุนเรือนในอดีตยังมีการใช้งานในลักษณะของ “การใช้งานเฉพาะกลุ่ม” ส่วนหนึ่งคือใต้ถุนเรือนมักเป็นพื้นที่การใช้งานของเพศหญิง เช่น เป็นพื้นที่ในการทำหัตถกรรม หรือกิจกรรมที่มีผู้หญิงเป็นหลัก หรือในเรือนที่มีลักษณะเป็นครอบครัวผู้มีฐานะหรือครอบครัวใหญ่ ก็มักพบการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นที่พักอาศัยของข้าทาสบริวาร รวมทั้งใช้เป็น “คุก” สำหรับจองจำนักโทษ การใช้งานในลักษณะเช่นนี้เปรียบเป็นการแสดงถึงอำนาจและฐานะของสมาชิกในเรือนนั้น ดังปรากฏในหนังสือสถาปัตยกรรมที่กล่าวว่า “แต่เรือนขนาดใหญ่ตามประเพณีที่มีผู้อาศัยอยู่ด้วยกันมากๆ เชื่อว่าพื้นที่ใต้บันไดพื้นที่ใต้ถุน อาจยอมให้ข้าทาสบริวารใช้ประโยชน์ได้ เพราะว่ามีศักดิ์ต่ำกว่าเจ้าของเรือนและอาจมีเจตนาที่ต้องการข่มขู่อยู่ในที่ด้วย” (สันติ ฉันทวิลาสวงศ์, 2548:82)

ความเชื่อที่ว่าใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่อวมงคล ยังคงปรากฏอยู่ในแม้กระทั่งในช่วงที่อิทธิพลตะวันตกเริ่มแพร่กระจายเข้ามาในประเทศไทย โดยแม้จะมีการรับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมจากชาติตะวันตก แต่ก็ยังคงความเชื่อเรื่องเหล่านี้อยู่ สันนิษฐานจากลักษณะบ้านเรือนในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก คือมีรูปแบบอาคารแบบก่ออิฐถือปูนแต่มีการวางรูปแบบของบันไดให้อยู่ภายนอกบ้าน ทำให้พื้นที่ชั้นล่างของบ้านไม่ได้ถูกใช้งาน ลักษณะเช่นนี้ทำให้วิเคราะห์ได้ว่าส่วนนี้อาจจะมาจากการหลีกเลี่ยงที่จะใช้พื้นที่ชั้นล่าง ด้วยยังมีความเชื่อเรื่องการลอดใต้ถุนเรือนเป็นอัมมงคล ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพกล่าวไว้ในสาส์นสมเด็จพระ

ถึงรัชกาลที่ 4 ผู้มีบรรดาศักดิ์จึงเริ่มทำเรือนอยู่เป็นตึกกันแพร่หลาย เรือนตึกที่สร้าง รัชกาลที่ 4 ทำตามแบบเรือนอเมริกัน แต่พระที่นั่งอิศเรศฯ องค์เดียว นอกจากนั้นก็มีแบบขึ้นใหม่อีกอย่าง 1 จะเรียก (อย่างไรขอไปที) ว่า “ตึกกะหล่ำป่า” เป็นตึก 2 ชั้น สันฐานสี่เหลี่ยม มีมุขข้างไม่มีข้าง ทรงหลังคาตาคว่าแบบเรือนไทย ทำฝารอบเอาเฉลียงไว้ในเรือน มีบันไดขึ้นข้างนอกด้วยยังถือคติว่าลอดใต้ถุนเป็นอัมมงคล (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ นวัตกรรมพระยานครราชสีมา นวัตกรรม, 2546:68)

ความเชื่อในเรื่องพื้นที่ใต้ถุนเรือนว่าเป็นพื้นที่อวมงคลหรือเหมาะสำหรับใช้งานเฉพาะกลุ่มเริ่มหมดไปเมื่อมีการสร้างเรือนตึกเพิ่มมากขึ้นในประเทศไทยในช่วงรัชกาลที่ 5 และโดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2418 ที่มีการสร้าง “ตำหนักใหญ่ วังบูรพาภิรมย์”

แบบเรือนตึกในเมืองไทยคงยังเป็นอย่างมีห้องมุขประกอบกับบันไดมาจากตอนต้นรัชกาลที่ 5 ดังเช่นพระที่นั่งใหม่ตำหนักทูลกระหม่อมปราสาท ตำหนักเจ้าคุณประยูรวงศ์ และวังกรมหลวงอดิศรา เป็นแบบอย่างนั้นทั้งนั้น...ชินยอคริสต์ซิกี้เริ่มได้ชื่อเสียง เลยเป็นเหตุให้ได้สร้างตำหนักใหญ่ที่วังบูรพาภิรมย์ เป็นตึกหลังแรกที่ทำที่รถจอดข้างใต้มุขและบันไดขึ้นข้างเรือน เพิกถอนคติรังเกียจใต้ถุนแต่นั้นมา (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ นวัตกรรม, 2546:70)

ตำหนักใหญ่ วังบูรพาภิรมย์จึงถือว่าเป็นเรือนแห่งแรกที่ทำบันไดขึ้นเรือนไว้ในบริเวณข้างในเรือน ลักษณะการสร้างที่พักอาศัยของพระราชวงศ์ ข้าราชการชั้นสูงและคหบดีในกรุงเทพมหานคร นับเป็นต้นแบบให้ชาวบ้านในต่างจังหวัดนำไปสร้างบ้านเรือนของตนเองตาม การที่ตำหนักใหญ่ วังบูรพาภิรมย์สร้างบันไดขึ้นเรือนไว้ข้างในเรือน และเป็นต้นแบบให้บ้านเรือนของประชาชนหลังอื่น ๆ จึงอาจนับว่าเป็นการเพิกถอนคติเรื่องพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นที่อวมงคล และเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่ไม่ใช่เพียงการเลี้ยงสัตว์เก็บสิ่งของหรือใช้งานเฉพาะกลุ่มอีกต่อไป

การใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเพื่อเลี้ยงสัตว์ เก็บสิ่งของ หรือความเชื่อเรื่องพื้นที่อวมงคลนั้น เป็นลักษณะการใช้งานที่พบในอดีต แม้ในปัจจุบันจะยังพบลักษณะการใช้งานเพื่อเลี้ยงสัตว์ เก็บสิ่งของอยู่ แต่การใช้งานใต้ถุนก็แทบไม่มีข้อจำกัดเรื่องคติความเชื่ออีกต่อไป พื้นที่ใต้ถุนเรือนในบริบทสังคมไทย ปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้งานให้เข้ากับความต้องการมากขึ้น **วิระ อินพันทัง** ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือนว่ามีลักษณะที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ไว้ใน “เรือนลาวโซ่ง การกลายรูปในรอบสองทศวรรษ” ว่า ในเรือนทรงไทยที่มีลักษณะเป็นเรือนครอบคร้วขยายพื้นที่เพื่อการใช้สอยหลักตั้งอยู่อาศัยหลักบนอนุหาอาหาร ยังคงอยู่บนเรือน ขณะที่พื้นที่ใต้ถุนเรือนปล่อยโล่ง ใช้เพื่อกิจกรรมล่าลองเป็นส่วนใหญ่ เช่น พักผ่อน ทอผ้า จอดรถ เก็บเครื่องมือเกษตรกรรม เป็นต้น (วิระ อินพันทัง, 2555:129) ซึ่งสอดคล้องกับที่ **ศรุติ โปธิไทร** และ **ชวาพร ศักดิ์ศรี** ได้ศึกษารูปแบบเรือนของลาวโซ่งหนองปรุง และพบว่าพื้นที่ใต้ถุนเรือนได้มีการใช้งานที่หลากหลายเช่นกัน

นอกจากนี้ จากการสังเกตพบว่า พื้นที่ใต้ถุนเรือนของชาวลาวโซ่งหนองปรุงนี้ นอกจากจะใช้ในการเก็บข้าวของเครื่องใช้แล้ว ยังพบว่าเป็นพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ทั้งเป็นพื้นที่พบปะสังสรรค์พูดคุย พื้นที่เลี้ยงหลานหรือนั่งเล่นพักผ่อนในเวลากลางวัน และสำหรับผู้อาวุโสจะใช้เป็นพื้นที่ทอผ้าหรือหัตถกรรมต่างๆ อีกด้วย สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเพราะสภาพอากาศของจังหวัดเพชรบุรีค่อนข้างร้อน พื้นที่ใต้ถุนเรือนจะโปร่งและเย็นกว่าบนเรือน จึงเป็นพื้นที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างสบายมากกว่าบนเรือน โดยเฉพาะในเวลากลางวัน (ศรุติ โปธิไทร และ ชวาพร ศักดิ์ศรี, 2555:81)

นอกจากนี้ในภาคอีสาน ยังพบลักษณะการใช้งานใต้ถุนเรือนที่หลากหลายขึ้น เช่นเดียวกัน ดังที่ **นพดล ตั้งสกุล** ได้กล่าวถึงไว้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “แบบแผนที่วางในเรือนพื้นดินชาติพันธุ์ไทลาวในภาคอีสานและ สสพ. ลาว” ว่าพื้นที่ใต้ถุนเรือน ตามประเพณีเดิมมีการใช้งานที่ค่อนข้างน้อย ส่วนมากจะใช้สำหรับเป็นที่เก็บอุปกรณ์การเกษตรและคอกสัตว์เท่านั้น แต่ระยะหลังเริ่มมีการใช้งานใต้ถุนมากขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากการเปลี่ยนรูปแบบเรือนและการใช้ชีวิตตามสมัยนิยม เช่น การเปลี่ยนหลังคาเป็นสังกะสี ซึ่งทำให้ภายในเรือนตอนกลางวันอากาศจะร้อนมาก

การใช้ชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่จึงมักอยู่บริเวณใต้ถุนเรือน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เย็นสบายที่สุด และเป็นพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมส่วนใหญ่ เช่น การทำงานหัตถกรรมและอุปกรณ์การทำนาทำไร่ การพบปะเพื่อนบ้าน รับประทานอาหารและต้อนรับแขก การเตรียมน้ำดื่มและรับประทานอาหาร รวมถึงการซักล้าง อาบน้ำและตากผ้า ก็มักดำเนินอยู่ภายในพื้นที่ใต้ถุนและเชื่อมต่อกันบริเวณลานรอบๆ ตัวเรือน (นพดล ตั้งสกุล,2555:81)

การเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนลักษณะหนึ่งให้เห็นชัดเจนในปัจจุบัน คือเริ่มมีการปิดล้อมหรือกั้นพื้นที่ใต้ถุนเรือนบางส่วนหรือทั้งหมดเพื่อประโยชน์ในการใช้งานที่จริงจังเป็นกิจจะลักษณะกว่าที่ผ่านมา โดยเรือนที่พักอาศัยมักจะมีการปิดล้อมส่วนใต้ถุน เพื่อความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและป้องกันขโมย เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมภายในหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการย้ายถิ่นฐานของคนจากภายนอกชุมชนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน การปิดล้อมส่วนใต้ถุนมักเป็นการปรับจากพื้นที่โล่งเป็นมุมหรือกั้นเป็นห้อง รวมทั้งการต่อเติมออกไปด้านหลังของตัวเรือนหลักโดยที่แยกโครงสร้างออกจากตัวเรือน

เรือนครึ่งตึกครึ่งไม้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการหายไปของความโล่งใต้ถุนเรือน หมายความว่ามีการกั้นใต้ถุนเรือนบางส่วนหรืออาจกั้นทั้งหมดเพื่อใช้ประโยชน์อย่างเป็นกิจลักษณะ โดยชั้นล่างนิยมทำเป็นตึก ชั้นบนคงความเป็นไม้ดั้งเดิม หรือที่ปลูกเป็นเรือนตึกทั้งหมด ทั้งชั้นล่างและชั้นบนก็มีให้เห็น โดยเฉพาะเรือนใหม่ๆ ที่ปลูกในระยะหลัง ๆ (วีระอินพันธ์,2555:155)

ซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้กิจกรรมในเรือนระยะหลัง ส่วนใหญ่สมาชิกในครัวเรือนมักใช้พื้นที่ชั้นล่างและบริเวณลานรอบตัวเรือน ทั้งนี้เป็นผลมาจากความต้องการสภาวะสบายสำหรับการใช้ชีวิตในตอนกลางวัน ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปจากการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับใต้ถุนเรือนพื้นถิ่นในประเทศไทย

การปรับใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนให้เป็นกิจจะลักษณะมากขึ้นด้วยการปิดล้อมหรือกั้นพื้นที่นั้น ส่วนใหญ่พบใน 2 ลักษณะ ดังที่ **วันดี พินิจวรสิน** ได้กล่าวไว้เป็นลักษณะการปิดล้อมแบบบางเบา และลักษณะการปิดล้อมแบบทึบซึ่งแตกต่างกันเพียงวัสดุที่ใช้เท่านั้น

บริเวณพื้นที่ใต้ถุนบ้านของเรือนที่ทำการศึกษ ส่วนใหญ่มีการกั้นพื้นที่บริเวณใต้ถุนบ้าน ส่วนใหญ่เพื่อใช้เป็นส่วนนอน หรือห้องนอนของสมาชิกในครอบครัว การปิดล้อมพื้นที่บริเวณนี้มี 2 ลักษณะ คือการปิดล้อมแบบบางเบา ด้วยการใช้ระแนงไม้ตีตามตั้งแบบโปร่ง และการปิดล้อมแบบทึบด้วยการสร้างผนังก่ออิฐถือปูน ส่วนใหญ่การสร้างห้องมักอยู่ทางด้านหลังบ้านและมีการเว้นพื้นที่ว่างบางส่วนบริเวณหน้าบ้าน เพื่อเป็นที่นั่งพักผ่อนในช่วงกลางวัน และเพื่อการทำครัวด้วย (วันดี พินิจวรสิน,2555:123)

พื้นที่ใต้ถุนเรือนในบริบทสังคมไทยปัจจุบันจึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการใช้สอยพื้นที่ที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่พื้นที่บนเรือนเป็นพื้นที่หลักในการใช้งาน ในปัจจุบันพื้นที่ใต้ถุนเรือนกลายเป็นพื้นที่ใช้งานหลัก และในเรือนบางหลังพื้นที่ชั้นบนแทบจะไม่มีการใช้งานใดๆ เลย กลับกับพื้นที่ใต้ถุนเรือนกลับพบลักษณะการใช้สอยที่หลากหลายและมากขึ้น ทั้งเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ที่ใช้ในการพักผ่อนหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งพื้นที่ห้องนอน ห้องครัว นอกจากนี้ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนที่เปลี่ยนไปจากอดีตที่เป็นเพียงลานโล่ง ก็มีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะกับหน้าที่ใช้งานเช่นกัน ทั้งการเทคอนกรีตแทนลานดิน การกั้นพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนเพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งานให้มากขึ้น ทั้งการปิดล้อมด้วยการใช้ไม้ระแนงตีตามตั้งเป็นการปิดล้อมแบบโปร่ง และการสร้างผนังแบบก่ออิฐถือปูน ซึ่งการใช้งานการต่อเติมพื้นที่ มักพบการกั้นพื้นที่บริเวณใต้ถุนบ้านส่วนใหญ่เพื่อใช้เป็นสวนนอนหรือห้องนอนของสมาชิกในครอบครัว การปิดล้อมส่วนใหญ่มักอยู่ทางด้านหลังบ้านและมีการเว้นพื้นที่ว่างบางส่วนบริเวณหน้าบ้าน เพื่อเป็นที่นั่งพักผ่อนในช่วงกลางวันและเพื่อการทำครัวด้วยการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่การใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เปลี่ยนไปแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของเรือนพักอาศัยที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา และหน้าที่การใช้งานด้วย จากเริ่มแรกที่เป็นเพียงเรือนไม้ยกพื้นใต้ถุนโล่ง พัฒนาการมาสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นเรือนไม้ยกพื้น ปิดล้อมใต้ถุนบางส่วน เรือนครึ่งตึกครึ่งไม้ และเรือนตึกทั้งหลังเช่นที่พบเห็นกันในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนจากอดีตสู่ปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่การใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เปลี่ยนแปลงจากเดิม ใต้ถุนเรือนในอดีตเป็นพื้นที่โล่ง ว่างเปล่า และมีความเชื่อว่าเป็นพื้นที่อวมงคล พบการใช้สอยของคนค่อนข้างน้อยหรือมักเป็นกลุ่มคนที่สถานะทางสังคมต่ำกว่าคนในสังคมนั้น แต่ในปัจจุบันคตินิยมเหล่านั้นได้หายไป ใต้ถุนเรือนกลายเป็นพื้นที่ใช้งานหลัก มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่หลากหลาย สอดรับกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้ตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนสู่พื้นที่ใช้งานหลัก

การศึกษาครั้งนี้มุ่งหวังเพื่อศึกษาพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ “ใต้ถุนเรือน” ในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นสองกรณีศึกษาที่มีบริบทสภาพแวดล้อมสภาพภูมิประเทศ สภาพสังคม วัฒนธรรม ที่แตกต่างกัน ซึ่งนอกจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารเพื่อศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในประเด็นที่เกี่ยวกับพื้นที่ใต้ถุนเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น ผู้ศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดเขตของพื้นที่ใช้สอยในสถาปัตยกรรมเพื่อเป็นแนวทางการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือน และนำไปสู่การวิเคราะห์พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดร้อยเอ็ด ได้อย่างถูกต้องและบรรลุวัตถุประสงค์ของผู้ศึกษา

การกำหนดเขตของพื้นที่ใช้สอย (Zoning of Space)

การกำหนดเขตของพื้นที่ใช้สอย (Zoning of Space) ในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น ตามหลักการออกแบบพื้นที่ใช้สอยอาคารต่างๆ ในงานสถาปัตยกรรม มักเป็นการกำหนดขอบเขตตามการใช้สอยที่อยู่บนความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตภายในบ้านของมนุษย์

ไพโรจน์ แสงจันทร์ กล่าวว่า เราสามารถกำหนดเขตการใช้สอยตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตภายในบ้านของมนุษย์ได้ 4 เขต หรือ 4 มุม ซึ่งแต่ละมุมประกอบด้วยมุมพักผ่อน หลับนอน มุมชำระร่างกาย มุมหุงหาอาหารและมุมพักผ่อนยามว่าง (ไพโรจน์ แสงจันทร์, 2536:115) ซึ่งขอบเขตดังกล่าวนี้สามารถเพิ่มขยายขึ้นเรื่อยๆ ตามการขยายตัวและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การกำหนดเขตการใช้สอยเช่นนี้ สัมพันธ์กับกิจกรรมของผู้อยู่อาศัยในครอบครัว นับตั้งแต่ตื่นขึ้นมาในตอนเช้าจนกระทั่งเข้านอน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ล้วนเป็นกิจกรรมทั่วไปของผู้คนที่ต้องสัมพันธ์กับอาคารบ้านพักอาศัย และสามารถนำมาแยกพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ ภายในบ้านสำหรับผู้อยู่อาศัยได้ดังนี้

1. **พื้นที่สำหรับความเป็นส่วนตัว (Privacy area)** เป็นพื้นที่ที่ต้องการความมิดชิด ความเป็นส่วนตัว มักจะเป็นพื้นที่ที่ปิดโดยรอบคือเป็นห้องได้เลย เช่น พื้นที่อาบน้ำ พื้นที่ส้วม พื้นที่แต่งตัว พื้นที่สำหรับนอนพื้นที่ทำงานอ่านหนังสือ

2. **พื้นที่กึ่งความเป็นส่วนตัว (Semi-privacy area)** เป็นพื้นที่ที่จะปิดเป็นห้องเฉพาะกิจกรรมนั้นๆ หรือจะเปิดให้ติดต่อกับพื้นที่ส่วนตัวอื่นๆ ได้ เช่น พื้นที่สำหรับนั่งเล่น พื้นที่สำหรับทำงาน อ่านหนังสือ พื้นที่สำหรับรับประทานอาหาร พื้นที่เตรียมอาหาร และพื้นที่รับแขก

3. **พื้นที่เปิด (Open area)** เป็นพื้นที่ที่จะเปิดอยู่แทบตลอดเวลา เชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นได้ เช่น พื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่เตรียมอาหาร พื้นที่รับแขก พื้นที่พักผ่อนสำหรับครอบครัว สนามหรือพื้นที่โล่งนอกบ้าน หรือสวน

4. **พื้นที่ใช้งานด้านบริการสำหรับบ้าน (Service or utility)** เป็นพื้นที่ที่มักจะ ไม่เรียบร้อยหรือสกปรก หรือเปียก เป็นบริเวณที่เป็นที่ทำงานบ้านเป็นส่วนใหญ่ เช่น ครัวหรือพื้นที่ปรุงอาหาร พื้นที่ซักล้าง ห้องเก็บของ และโรงรถ (ไฟโรจน์ แสงจันทร์, 2536:117-118)

Robert Woods Kenedy ได้สรุปการจัดระบบส่วนใช้สอยภายในอาคารไว้ในหนังสือ “Zone: The house and the art of its design” ตามการรวมกลุ่มพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในอาคาร โดยแบ่งลักษณะของกิจกรรมออกเป็น 3 ประเภท (Robert Woods Kenedy, 1953:115) คือ

๑. **กิจกรรมเฉพาะตัว** หมายถึง พฤติกรรมที่ต้องการความเป็นส่วนตัวของสมาชิกในบ้าน พฤติกรรมนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี หน้าที่ทางสังคม เช่น การทำงาน การพักผ่อน ฯลฯ

๒. **กิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว** หมายถึง พฤติกรรมที่สมาชิกภายในครอบครัวได้ มาร่วมแสดงความสัมพันธ์ต่อกัน และสร้าง “ความมีชีวิตชีวา” แก่ครอบครัว เช่น นั่งคุยในห้องนั่งเล่น นั่งดูทีวี ร่วมรับประทานอาหาร เป็นต้น

๓. **กิจกรรมร่วมภายนอกครอบครัว** หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในสังคมหรือมนุษย์สัมพันธ์ของแต่ละครอบครัวที่มีต่อกัน เช่น การร่วมกิจกรรมในงานประเพณีต่างๆ การเล่นเกม หรือการใช้พื้นที่ของสาธารณประโยชน์ร่วมกันระหว่างที่อาคารพักอาศัย

การแบ่งลักษณะกิจกรรมข้างต้น ทำให้สามารถแบ่งเขตการใช้พื้นที่ภายในอาคาร (zoning) ออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

๑. ส่วนสาธารณะ (public zone)
๒. ส่วนสังคม (social zone)
๓. ส่วนดำเนินการ (operative zone)
๔. ส่วนกึ่งส่วนตัว (semi-private zone)
๕. ส่วนส่วนตัว (private zone)

การวิจัยเรื่องมาตรฐานบ้านพักอาศัยราคาถูกสำหรับประเทศไทย ของม.ร.ว. ทองใหญ่ ทองใหญ่ ได้กล่าวถึงการแบ่งส่วนของกิจกรรมภายในบ้านพักอาศัยออกเป็น 5 ส่วน (ม.ร.ว. ทองใหญ่ ทองใหญ่, 2511:36) ดังนี้คือ

1. เขตต้อนรับ (Public zone)

เขตต้อนรับเป็นบริเวณที่มีการสมาคมมากที่สุด เพราะเป็นเขตที่เริ่มมีสัญลักษณ์ของความเป็นบ้านกับครอบครัว เป็นเขตที่มีความสำคัญในการเข้าออกติดต่อกันระหว่างเจ้าของบ้านกับ อาคันตุกะ เนื่องจากเป็นส่วนที่ติดต่อกับอาคันตุกะผู้มาเยี่ยมเยียน หรือผู้มาติดต่อบริการต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนที่จะแสดงออกให้ผู้ที่เข้ามารู้สึกว่าได้เริ่มเข้ามาภายในบ้านแล้ว เขตต้อนรับถือเป็นส่วนที่เปิดเผยและต้อนรับมากที่สุดของบ้าน พื้นที่ที่ถูกจัดเป็นเขตต้อนรับ ตัวอย่างเช่น หน้าบ้าน ทางเข้า ประเภทต่าง ๆ ห้องโถง เป็นต้น

2. เขตเพื่อการสังคมหรือเขตกึ่งต้อนรับ (Social zone or Semi-public zone)

เขตเพื่อการสังคมหรือเขตกึ่งต้อนรับ เป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุดภายในบ้าน เป็นจุดรวมของครอบครัวเพื่อการสังสรรค์สมาคม และเป็นส่วนที่แสดงสัญลักษณ์ของการเป็นครอบครัว พื้นที่นี้จึงเป็นที่ที่มีการติดต่ออย่างเป็นเรื่องเป็นราวทั้งระยะยาวและระยะสั้นมากที่สุด เช่น การรับรอง อาคันตุกะที่สนทนาภายในครอบครัว การทำงานร่วมกับอาคันตุกะในบ้าน เขตเพื่อการสังคมหรือเขตกึ่งต้อนรับเป็นส่วนที่เปิดเผยและต้อนรับมารองลงมาจากเขตต้อนรับ เป็นที่รวมของครอบครัว ประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันหรือในโอกาสพิเศษ รวมทั้งเป็นที่ซึ่งให้ความเป็นส่วนตัวจากโลกภายนอกบ้าน โดยลดความวุ่นวายสับสนจากภายนอกมาเป็นเรื่องกิจกรรมเฉพาะส่วนตัวภายในครอบครัว พื้นที่ที่ถูกจัดเป็นเขตเพื่อการสังคมหรือเขตกึ่งต้อนรับ ตัวอย่างเช่น ห้องรับแขก ห้องสมุด ห้องดนตรี ระเบียงภายนอกหรือภายในบริเวณสวน เป็นต้น

3. เขตการปฏิบัติงานทั่วไป (Operative zone)

เขตการปฏิบัติงานทั่วไป เป็นบริเวณที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติงานธรรมดา ภายในบ้านมากกว่าอย่างอื่น และเป็นบริเวณสำหรับการติดต่อตามธรรมดาาระหว่างคนในครอบครัว ตามเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นตามธรรมชาติของการเป็นครอบครัว ในด้านความสำคัญทางการสังคมนั้น ไม่มีมากนัก ถึงแม้ก็เป็นเรื่องภายในครอบครัวหรือผู้สนิทสนมมากกว่า โดยมีความมุ่งหมายในการทำงานต่าง ๆ ประจำวันภายในครอบครัว การติดต่อทั่วไปภายในระหว่างบิดามารดา บุตรธิดา สามี ภรรยา ญาติที่อยู่อาศัยด้วยกัน เป็นต้น เขตการปฏิบัติงานทั่วไปมีลักษณะกึ่งเปิดเผยจากอาคันตุกะหรือผู้มาเยี่ยมเยียน ผู้ที่สนิทสนมคุ้นเคยกับครอบครัวเท่านั้นที่จะใช้ร่วมในส่วนนี้ พื้นที่ส่วนนี้จึงมีความเป็นเรื่องส่วนตัวภายในครอบครัวมากกว่าเขตเพื่อการสังคม พื้นที่ที่ถูกจัดเป็นเขตการปฏิบัติงานทั่วไป ตัวอย่างเช่น บริเวณซักรีด ตากและรีดผ้า ห้องรับประทานอาหาร ห้องครัว ห้องเก็บของ เป็นต้น

4. เขตกึ่งส่วนตัว (Semi-private zone)

เขตกึ่งส่วนตัว เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในเรื่องส่วนตัวเฉพาะเจาะจงเท่านั้น โดยหลักความจริงพื้นที่นี้มีความมุ่งหมายสำหรับกิจกรรมและพฤติกรรมเฉพาะตัวบุคคล เฉพาะเพศตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่แต่ละครอบครัวหรือแต่ละบุคคลต้องการให้เป็นไป แต่ก็ยังไม่ถึงกับต้องการเป็นเรื่องส่วนตัวโดยตรงในบางโอกาส อาจมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ได้บ้าง เขตกึ่งส่วนตัวเป็นเขตที่ต้องการความเป็นส่วนตัวของบุคคลภายในครอบครัวโดยเฉพาะ และเป็นเขตส่วนตัวโดยการแบ่งจากมารยาทและวัฒนธรรมของการกินอยู่หลับนอนด้วย เป็นพื้นที่ที่มีการติดต่อโดยใกล้ชิดระหว่างบุคคลส่วนน้อยภายในครอบครัวเท่านั้น นอกจากกรณีพิเศษบางครอบครัวอาจติดต่อกับบุคคลภายนอกที่เป็นอาคันตุกะ หรือเมื่อมีคนเจ็บป่วยเกิดขึ้น ฯลฯ พื้นที่ที่ถูกจัดเป็นเขตกึ่งส่วนตัว ตัวอย่างเช่น ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องแต่งตัว ห้องเก็บสัมภาระ ห้องนั่งเล่น ห้องทำงานส่วนตัว ระเบียงส่วนตัว เป็นต้น

5. เขตส่วนตัว (Private zone)

เขตส่วนตัว เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญโดยเฉพาะ เพื่อความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้ส่วนนี้สำหรับอาคันตุกะนั้นมีส่วนใช้บ้างในโอกาสที่สนิทสนมกันเป็นพิเศษกับผู้ใช้นี้หรือเจ้าของบ้าน โดยประโยชน์ใช้สอยแล้ว เขตนี้จึงต้องการความเป็นส่วนตัวมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ทุกกรณี พื้นที่ที่ถูกจัดเป็นเขตส่วนตัว ตัวอย่างเช่น ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องทำงานทุกประเภท ห้องหรือบริเวณอื่นที่ใช้พักผ่อนส่วนตัว เป็นต้น

การแบ่งส่วนของกิจกรรมภายในบ้านพักอาศัยของ ม.ร.ว. ทองใหญ่ ทองใหญ่ มีลักษณะคล้ายกับแบ่งลักษณะของอาณาเขตครอบครองของมนุษย์ ที่ Oscar Newman ได้สรุปไว้ใน Defensible Space (Oscar Newman, 1973) ซึ่งเป็นกลไกทางสังคมและจิตวิทยา ที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้ด้วยกรยอมรับซึ่งกันและกัน รู้สึกปลอดภัยมั่นคง และความรู้สึกมีเอกลักษณ์ในอาณาเขตครอบครองส่วนบุคคล โดยให้ผู้อยู่อาศัยได้ตระหนักถึงลำดับชั้นของอาณาเขตครอบครองจากเขตสาธารณะถึงเขตส่วนตัว เพื่อให้มีการสอดส่องการล่วงล้ำได้อย่างเหมาะสม โดยแบ่งการครอบครองอาณาเขตทางกายภาพเป็น 4 ระดับ คือ

- 1) อาณาเขตส่วนตัว (Private)
- 2) อาณาเขตกึ่งส่วนตัว (Semi - Private)
- 3) อาณาเขตกึ่งสาธารณะ (Semi - Public)
- 4) อาณาเขตสาธารณะ (Public)

ดังนั้น การครอบครองอาณาเขตจึงเปรียบเสมือนกับการพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวพันเมื่อ บุคคลรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นอาณาเขตครอบครองของตนเอง เช่น ความเป็นเจ้าของอาณาเขต ในบริเวณที่ติดต่อกับตน บริเวณที่ติดต่อกับห้องพักอาศัยของตน บริเวณที่ติดต่อกับชุมชนของตนเอง เป็นต้น

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งพื้นที่กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใต้ถุนเรือนของ เรือนกรณีศึกษาบ้านทุ่งเพื่อและบ้านท่าสะแบง ดังนี้

1) **เขตต้อนรับ (Public zone)** คือ พื้นที่ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับ คนอื่นเป็นส่วนเริ่มต้นที่จะแสดงให้รู้สึกว่าได้เริ่มเข้ามาภายในบ้านแล้ว ได้แก่ พื้นที่หน้าบ้านและ ทางเข้าประเภทต่างๆ พื้นที่โถง เป็นต้น

2) **เขตกึ่งต้อนรับ (Semi-public zone)** คือ พื้นที่รวมของสมาชิกในครอบครัวเพื่อ ประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันหรือในโอกาสพิเศษ รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่แสดงสัญลักษณ์ของ การเป็นครอบครัว และพื้นที่ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับผู้อื่น เป็นส่วนที่เปิดเผย และต้อนรับมากรองลงมาจากเขตต้อนรับ ได้แก่ ห้องรับแขก พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่รับประทานอาหาร ห้องน้ำแขก เป็นต้น

3) **เขตการปฏิบัติงานทั่วไป (Operative zone)** คือ บริเวณที่มีกิจกรรมการทำงานต่างๆ ประจำวันภายในครอบครัว การติดต่อทั่วไปภายในระหว่างคนในครอบครัว มีลักษณะกึ่งเปิดเผยจาก ผู้มาเยี่ยมเยือน ผู้ที่สนิทสนมคุ้นเคยกับครอบครัวเท่านั้นที่จะใช้ร่วมในส่วนนี้พื้นที่ส่วนนี้ ได้แก่ พื้นที่ครัว พื้นที่ซีกล่าง พื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่เตรียมอาหาร พื้นที่เก็บของ พื้นที่ทำงานอื่น ๆ ที่จ่อจรด

4) **เขตกึ่งส่วนตัว (Semi-private zone)** คือ พื้นที่ที่มีกิจกรรมเฉพาะบุคคล แต่ก็ยังไม่ ถึงกับต้องการความเป็นส่วนตัวโดยตรงในบางโอกาส อาจมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ได้บ้าง เขตกึ่งส่วนตัวเป็นเขตที่ต้องการความเป็นส่วนตัวของบุคคลภายในครอบครัวโดยเฉพาะ ได้แก่ พื้นที่ นอนพักผ่อน พื้นที่แต่งตัว พื้นที่ทำงานส่วนตัว ห้องน้ำ พื้นที่รับแขก พื้นที่รับประทานอาหาร โถง

5) **เขตส่วนตัว (Private zone)** คือ พื้นที่ส่วนตัวของผู้พักอาศัย มีการใช้งาน เฉพาะเจาะจง เช่น พื้นที่นอนพักผ่อน พื้นที่แต่งตัว ห้องน้ำ

ข้อมูล แนวคิดและทฤษฎีตามที่กล่าวไปข้างต้นนั้น เป็นเพียงแนวทางหนึ่งที่ผู้ศึกษาได้หยิบยกขึ้นมาสำหรับเรือนกรณีศึกษาในบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนจากอดีตสู่ปัจจุบันของเรือนกรณีศึกษาที่เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่โล่งสู่พื้นที่ใช้งานหลักผู้ศึกษาได้ใช้เกณฑ์การแบ่งพื้นที่กิจกรรมของ ม.ร.ว. ทองใหญ่ ทองใหญ่ เป็นเกณฑ์ในการศึกษาในมิติของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้สอยพื้นที่ และใช้แนวคิดในการปรับใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนให้เป็นกิจจะลักษณะมากขึ้นด้วยการปิดล้อมหรือกั้นพื้นที่ของวันดี พินิจวารสิน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ การปิดล้อมแบบบางเบาและการปิดล้อมแบบทึบ เป็นเกณฑ์อธิบายการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือนในมิติการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ จากนั้นจึงศึกษาวิเคราะห์ คลื่นคลายประเด็น และนำไปสู่การสังเคราะห์หาข้อสรุปเกี่ยวกับพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และ บ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้มีประเด็นศึกษาและวัตถุประสงค์คือเพื่อค้นหาและอภิปรายพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ “ไต้ถุนเรือน” ในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นสองกรณีศึกษาที่มีสภาพแวดล้อม สภาพภูมิประเทศ สภาพสังคม วัฒนธรรม แตกต่างกัน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสาร (Document Research) เพื่อศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ร่วมกับการสำรวจภาคสนามทางสถาปัตยกรรม รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง (Interview) และสังเกตการณ์ (Observation) ซึ่งมีการกำหนดประเด็นสำรวจจากการทบทวนวรรณกรรมและการสำรวจนำร่อง แล้วนำข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ไต้ถุนเรือน มาตั้งเป็นประเด็นคำถาม สร้างเครื่องมือในการสำรวจภาคสนาม ตั้งเกณฑ์ในการเลือกเรือนกรณีศึกษา จัดทำแผนที่ทางกายภาพเพื่อศึกษาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของถิ่นฐานและหมู่บ้าน แล้วจึงสำรวจทางสถาปัตยกรรมโดยละเอียด ประกอบการสัมภาษณ์เจ้าของเรือน เพื่อคลี่คลายประเด็นที่พบและนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ไต้ถุนเรือนในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในผลการศึกษาของทั้งสองกรณีศึกษาต่อไป

กรอบแนวคิดและวิธีการ

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ใช้การศึกษาวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ในประเด็นเรื่อง “พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ไต้ถุนเรือน” ซึ่งเป็นการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำองค์ความรู้ดังกล่าวมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด (conceptual framework) หรือตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย และดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษา ทบทวนวรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ของไทย โดยเน้นไปที่เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวกับพื้นที่ไต้ถุนเรือนในประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความหมายของไต้ถุนเรือน ที่มาและการใช้งานพื้นที่ไต้ถุนเรือนตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน รวมทั้งปัจจัยที่การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ไต้ถุนเรือน

2. กำหนดขอบเขตการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมและลงสำรวจพื้นที่นาร่อง ด้วยการสำรวจสภาพปัจจุบันของพื้นที่กรณีศึกษาในระดับภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ระดับหมู่บ้านและระดับเรือน
3. ตั้งประเด็นคำถาม เพื่อสร้างเครื่องมือในการสำรวจภาคสนามและเกณฑ์ในการเลือกเรือนกรณีศึกษาจัดทำแผนที่ทางกายภาพเพื่อศึกษาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของถิ่นฐานและหมู่บ้าน
4. ทำการศึกษาและเก็บข้อมูล โดยการลงสำรวจทางสถาปัตยกรรมในเรือนกรณีศึกษา โดยละเอียดประกอบการสัมภาษณ์เจ้าของเรือน
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจสถาปัตยกรรมและข้อมูลการสัมภาษณ์ เพื่อคลี่คลายประเด็นที่พบและนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูลหาข้อสรุปเกี่ยวกับพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดร้อยเอ็ด

การรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร เพื่อค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ร่วมกับการรวบรวมข้อมูลสำรวจภาคสนาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร

การรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งคือข้อมูลที่ได้จากเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความวิชาการ รวมไปถึงแนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ และการใช้เครื่องมือสารสนเทศ ในการช่วยหาข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ตหรือข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ การศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร หอสมุด คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฐานข้อมูล วิทยานิพนธ์จากเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาห้องสมุด และฐานข้อมูลออนไลน์อื่นๆ

โดยข้อมูลประเภททุติยภูมิที่ได้จากการศึกษาเอกสารข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

- 1.1 ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยเน้นไปที่เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 1.2 ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับใต้ถุนเรือนในสังคมไทย
- 1.3 พัฒนาการการใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือน

2. การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) จากการสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์เจ้าของเรือน

2.1 พื้นที่กรณีศึกษา

พื้นที่กรณีศึกษาเรื่อง “พัฒนาการของพื้นที่ไต้ถุนเรือน” ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาจากเรือนที่พักอาศัยพื้นถิ่นใน 2 ภูมิภาค คือ เรือนที่พักอาศัยพื้นถิ่นในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเลือกจากลักษณะร่วมทางกายภาพประการหนึ่งของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นทั้ง 2 กลุ่ม นั่นคือ “การยกพื้นเรือนไต้ถุนสูง” เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่าเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นที่มีที่ต่างแตกต่างกัน จะมีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ไต้ถุนเรือน เหมือนหรือต่างกันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาเลือกมาเป็นกรณีศึกษาประกอบด้วย 2 พื้นที่ คือ บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่กรณีศึกษา ดังนี้

2.1.1 ที่ตั้งชุมชน: ผู้ศึกษาเลือกชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเป็นหลัก เนื่องจากสนใจในประเด็นจากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวว่าเรือนยกพื้นไต้ถุนสูงส่วนมากมักเป็นเรือนที่ตั้งอยู่ริมน้ำ เพราะจะได้ช่วยป้องกันน้ำท่วม โดยบ้านทุ่งเพื่อและบ้านท่าสะแบง เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมน้ำทั้ง 2 ชุมชน แต่มีลักษณะที่ต่างกันอย่างตรงที่ บ้านทุ่งเพื่อจะมีการตั้งบ้านเรือนไปตามแนวแม่น้ำ ในขณะที่บ้านท่าสะแบงจะตั้งบ้านเรือนกระจุกตัวรวมกันอยู่บริเวณพื้นที่เดียวกัน

2.1.2 ลักษณะเรือนกรณีศึกษา: ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีวิธีการพิจารณาคุณค่าตามกรอบความคิดแบบเจาะลึกเฉพาะกรณี เพื่อศึกษารายละเอียดเฉพาะ โดยผู้ศึกษาเลือกศึกษาเรือนที่มีลักษณะเป็นเรือนยกพื้นไต้ถุนสูง ที่มีการต่อเติมหรือปรับปรุงบริเวณไต้ถุนเรือนในการเลือกเรือนกรณีศึกษา

2.2 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

2.2.1 การสังเกตการณ์และการสำรวจสถาปัตยกรรม: เป็นการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตถ่ายภาพ และวาดประกอบ เพื่อเก็บลักษณะทางกายภาพ การใช้สอยพื้นที่ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของอาคาร เครื่องมือของการเก็บข้อมูลลักษณะนี้ ประกอบด้วย กล้องถ่ายภาพ และอุปกรณ์บันทึกข้อมูล

2.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview): เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าของเรือน โดยการกำหนดประเด็นคำถามปลายเปิดซึ่งได้เตรียมไว้ล่วงหน้า เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับเรือนกรณีศึกษาการใช้สอย ต่อเติมปรับปรุงพื้นที่ไต้ถุนเรือน เครื่องมือในการเก็บข้อมูลในลักษณะนี้คือ “คำถามแบบไม่มีโครงสร้างและ

เป็นคำถามปลายเปิด” เพื่อให้เกิดความผ่อนคลายและเป็นกันเองในบทสนทนา โดยผู้ศึกษากำหนดแนวทางของการสัมภาษณ์ไว้ก่อนหน้านั้นแล้วและจะพยายามทำให้เนื้อหาของการสัมภาษณ์อยู่ในขอบเขตการศึกษา

2.3 วิธีการเก็บข้อมูล

2.3.1 การสำรวจพื้นที่เบื้องต้น: ในการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น เป็นการสำรวจโดยรวมของพื้นที่ศึกษา โดยการสำรวจดังกล่าวจะใช้วิธีสังเกตการณ์และการบันทึกภาพในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และสภาพแวดล้อมของชุมชน
- 2) ลักษณะทางสถาปัตยกรรม และสภาพโดยรวมของสิ่งปลูกสร้างในชุมชน

2.3.2 การเก็บข้อมูลเรือนกรณีศึกษา: ในการเลือกเรือนกรณีศึกษา ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีวิธีการพิจารณาคูณค่าตามกรอบความคิดแบบเจาะลึกเฉพาะกรณี เพื่อศึกษารายละเอียดเฉพาะ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

1) **การสังเกตการณ์** เป็นการสำรวจโดยใช้การสังเกตการณ์เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของเรือนกรณีศึกษา กิจกรรม และพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยภายในเรือน โดยจะเน้นการบันทึกประเด็นต่างๆ ดังนี้

- ลักษณะการตั้งเรือน
- รูปแบบและรูปทรงของเรือนกรณีศึกษา
- ลักษณะการใช้พื้นที่ภายในเรือนกับการดำเนินชีวิตประจำวัน
- องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม

2) **การเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรม** เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้การถ่ายภาพวาดภาพรูปด้าน รูปแปลน เพื่อศึกษาลักษณะของรูปแบบ รูปทรง การใช้สอยพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลอื่นๆ ต่อไป

3) **การสัมภาษณ์เชิงลึก** เป็นการเก็บข้อมูลโดยการพูดคุยกับผู้อยู่อาศัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ในการสัมภาษณ์จะประกอบด้วยข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- ข้อมูลเบื้องต้นของเรือนและผู้อยู่อาศัย
- ข้อมูลเกี่ยวกับการก่อสร้างเรือน
- ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือต่อเติมพื้นที่ต่างๆ ในเรือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยยึดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปโดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analytic) คือ จำแนกประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวการศึกษาที่ตั้งไว้ ใช้ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การสำรวจภาคสนามทางสถาปัตยกรรม นำมาวิเคราะห์ประกอบกันและหาประเด็นหลักของเนื้อหาตามกระบวนการ ดังนี้

1. การตีความข้อมูล (Interpretation)

การตีความจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ และการสำรวจภาคสนามทางสถาปัตยกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสรุปข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ใต้ถุนเรือนในประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความหมายของใต้ถุนเรือน ที่มาและการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งปัจจัยที่การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

2. การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison)

การนำข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามทางสถาปัตยกรรมของ 2 พื้นที่กรณีศึกษามาเปรียบเทียบกันทั้งสภาพปัจจุบันของพื้นที่กรณีศึกษาในระดับภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ระดับหมู่บ้านและระดับเรือน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่าเรือนพักอาศัยพื้นที่ที่มีที่ตั้งแตกต่างกัน จะมีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ใต้ถุนเรือน เหมือนหรือต่างกันหรือไม่ อย่างไร เพื่อสร้างความชัดเจน และกำหนดประเด็นความเห็นที่ได้เป็นประเด็นย่อย ๆ จากนั้นนำข้อมูลมาประมวลประเภทของข้อมูลและคุณลักษณะ (Properties) เข้าด้วยกัน เมื่อเปรียบเทียบแล้ว ผู้ศึกษาจะเริ่มเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านั้นเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนในเรือนพักอาศัยพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดร้อยเอ็ด ตามกรอบแนวคิดที่กำหนด

3. การสร้างข้อสรุป (Summary Making)

ข้อสรุปจะมีลักษณะเป็นกรอบแนวคิดเชิงรูปธรรม โดยเป็นคำตอบที่จะต้องตรวจสอบอีกครั้งเพื่อนำข้อสรุปที่ได้ไปสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยกระบวนการข้างต้น แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งมีวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิ คือ ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทั้งการสังเกตการณ์ การสำรวจภาคสนามทางสถาปัตยกรรมและการสัมภาษณ์เจ้าของเรือน โดยจะนำข้อมูลปฐมภูมิมาวเคราะห์ข้อมูลดังนี้

(1.1) ข้อมูลจากการสังเกตการณ์และการสำรวจภาคสนามทางสถาปัตยกรรม

การนำข้อมูลจากการสังเกตการณ์มาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามทางสถาปัตยกรรม อันประกอบด้วยผังชุมชน รูปด้านและผังของเรือนกรณีศึกษา และรูปภาพของเรือนกรณีศึกษา เป็นการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของเรือนกรณีศึกษา กิจกรรมและพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยภายในเรือน และเน้นไปที่การใช้พื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ทราบลักษณะทางกายภาพ การใช้สอยพื้นที่ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของอาคาร โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาโดยการบรรยาย (content analysis)

(1.2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ได้นำมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลโดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลเอกสาร และการสังเกตการณ์และสำรวจภาคสนามทางสถาปัตยกรรม โดยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลักที่พบในการรวบรวมข้อมูลทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบจากกระบวนการศึกษาอันเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปของพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดร้อยเอ็ด ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จึงเป็นการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาโดยการบรรยาย (content analysis) เช่นกัน

(2) การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลทุติยภูมิ คือ การรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร ทั้งจากเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือบทความวิชาการ รวมไปถึงแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ และข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ตข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ จะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อให้ข้อสรุปในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

(2.1) ข้อมูลเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยเน้นไปที่เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(2.2) ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับใต้ถุนเรือนในสังคมไทย

(2.3) พัฒนาการการใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ใต้ถุนเรือน

การสังเคราะห์ข้อมูล

การสังเคราะห์ข้อมูลเป็นการสรุปข้อมูลในขั้นสุดท้าย ผู้ศึกษาใช้วิธีแบบอุปนัย (Inductive method) คือรวบรวมข้อมูลที่เป็นนามธรรมในลักษณะพรรณนา ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแยกย่อยมารวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงรูปธรรม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในประเด็นเรื่อง พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนในเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำเสนอผลต่อไป

บทที่ 4

พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือน

การศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือน ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาจากเรือนที่พักอาศัยพื้นถิ่นใน 2 พื้นที่ คือ บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเป็นหลัก

ข้อมูลพื้นที่เรือนกรณีศึกษาบ้านทุ่งเพื่อ ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ประวัติความเป็นมาของตำบลบางครก

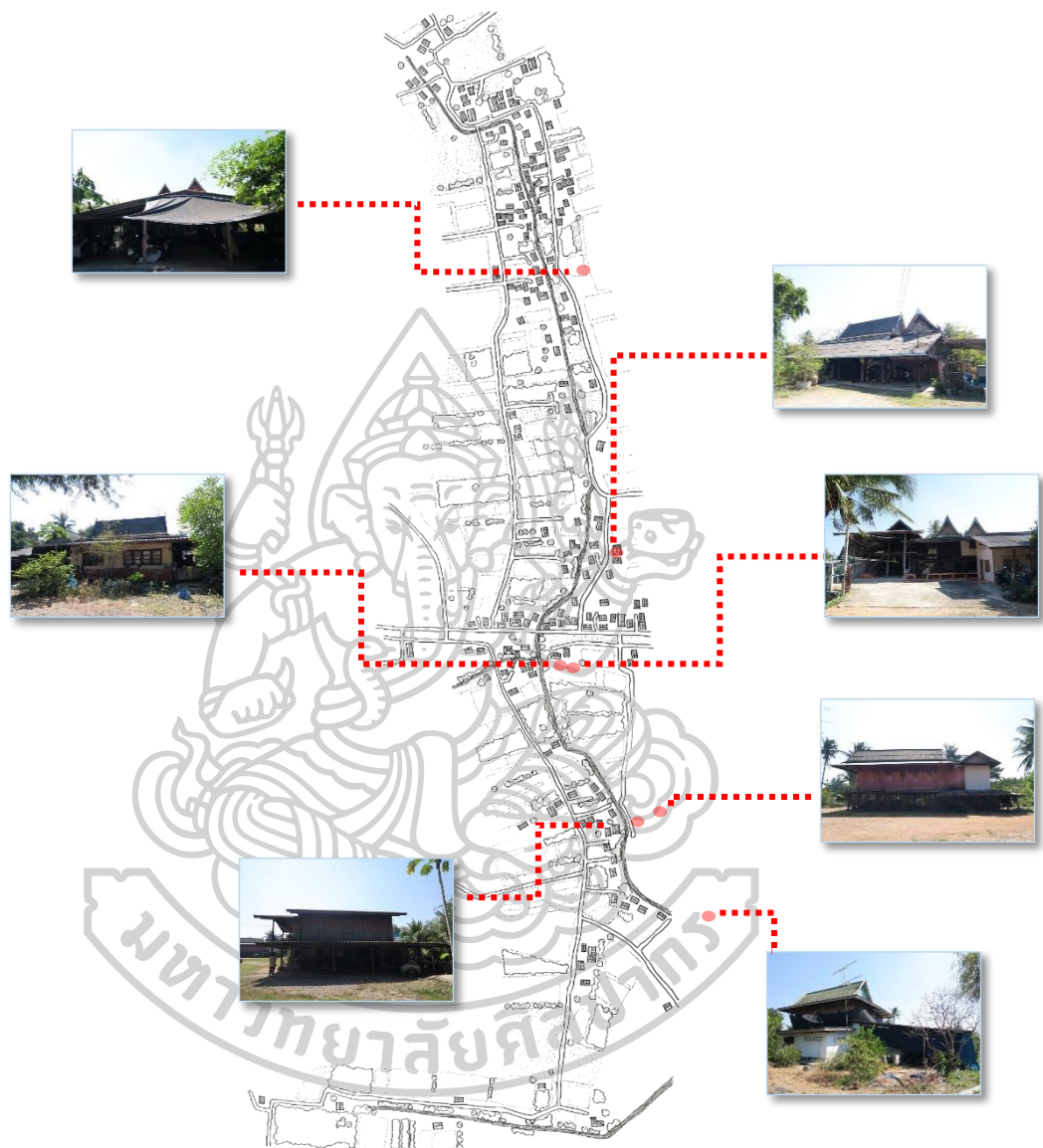
จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลาง มีภูมิประเทศทั้งเป็นที่สูงติดเทือกเขา และที่ราบชายฝั่งทะเลจังหวัดเพชรบุรีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และมีชื่อเสียงในฐานะแหล่งผลิตน้ำตาลชั้นชื่อ

ตำบลบางครก เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ที่มาของชื่อบางครกเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อทรงให้ขุดคลองแยกจากแม่น้ำเพชรบุรีตรงกับวัดปากคลอง โดยผ่านวัดเขาตะเคราออกปากอ่าวที่ตำบลบางตะบูนในปัจจุบันนี้ พื้นที่บริเวณที่ขุดคลองจากวัดปากคลองถึงวัดเขาตะเครา เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านขุดพบครกหินเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “บ้านบางครก” และเป็นที่มาของชื่อตำบลบางครกในปัจจุบัน

ตำบลบางครก ตำบลบางครกมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านและเป็นจุดที่แม่น้ำเพชรบุรีแยกเป็น 2 สาย ที่หน้าวัดปากคลองสายหนึ่งไหลออกที่ปากอ่าวบ้านแหลมและอีกสายหนึ่งไหลออกที่ปากอ่าวบางตะบูนลงสู่อ่าวไทย ตำบลบางครก แบ่งการปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

หมู่ที่ 1	บ้านใหม่	หมู่ที่ 7	บ้านทุ่งเพื่อ
หมู่ที่ 2	บ้านใหม่ล่าง	หมู่ที่ 8	บ้านนาป่า
หมู่ที่ 3	บ้านบางลำพู	หมู่ที่ 9	บ้านเสมชาย
หมู่ที่ 4	บ้านปากคลอง	หมู่ที่ 10	บ้านแคววังใหญ่
หมู่ที่ 5	บ้านลัดล่าง	หมู่ที่ 11	บ้านบางหอ
หมู่ที่ 6	บ้านกระท่อมราย	หมู่ที่ 12	บ้านคลองสวนทุ่ง

บ้านทุ่งเพื่อ

รูปที่ 3 ผังบ้านทุ่งเพื่อ แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษา

บ้านทุ่งเพื่อ ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 7 ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีอาณาเขตติดต่อกับบ้านกระทู้มราย บ้านบางหอ บ้านแคววังใหญ่ ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีจำนวนครัวเรือน 96 ครัวเรือน ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปของบ้านทุ่งเพื่อเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่แอ่งกระทะ สภาพดินเป็นดินเลนและดินเหนียว มีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่าน บ้านเรือนตั้งขนานไปกับแม่น้ำเพชรบุรีในแนวยาว ประชากรส่วนมากในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและรับจ้าง

ข้อมูลเรือนกรณีศึกษา บ้านทุ่งเพื่อ ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

ผู้ให้สัมภาษณ์: เสรี ประทุมมา

อายุเรือน: 70 ปีขึ้นไป

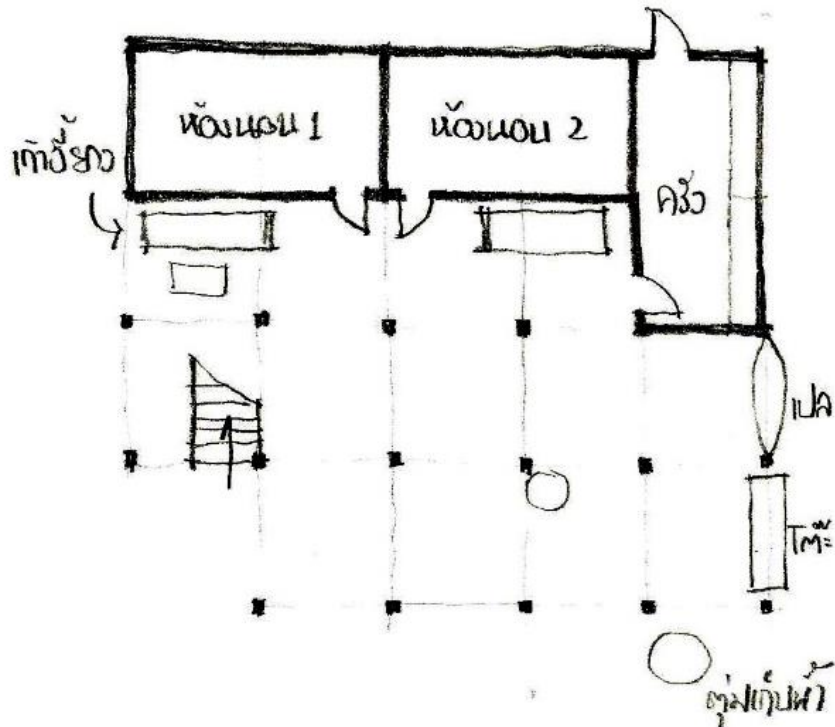
ผู้อยู่อาศัย: 3 คน

รูปแบบเรือน: เรือนยกพื้นสูง ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐกั้นพื้นที่บางส่วน

วันที่เก็บข้อมูล: 24 ธันวาคม 2560

รูปที่ 4 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

รูปที่ 5 ภาพลายเส้นผังพื้นใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

รูปที่ 6 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 เป็นเรือนที่สร้างมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ของสามีผู้ให้สัมภาษณ์ ช่างบนเป็นโครงสร้างพื้นและผนังไม้ ช่างล่างพื้นที่บางส่วนก่ออิฐกันห้อง เดิมมีการใช้พื้นที่ช่างบนเป็นพื้นที่พักผ่อนนอนหลับ และได้ถุนเรือนด้านล่างเป็นพื้นที่นั่งเล่นและส่วนของครัว ปัจจุบันเจ้าของเรือนไม่มีการใช้งานพื้นที่ช่างบน นอกจากเป็นที่พักอาศัยสำหรับญาติพี่น้องที่มาเยี่ยมเยือน ส่วนพื้นที่ช่างล่างพื้นที่โล่งเป็นพื้นที่นั่งเล่นของครอบครัว ส่วนที่มีการกันห้อง แบ่งเป็นพื้นที่ห้องนอนของสมาชิกในบ้าน และห้องครัว เนื่องจากอยู่ช่างล่างสะดวกกว่า เพราะเดิมผู้อาศัยคือพ่อแม่ของเจ้าของเรือนที่อายุมากแล้ว (เพิ่งเสียชีวิต) จึงต้องการความสะดวกสบายในการใช้งาน ปัจจุบันลูกชายและภรรยาพร้อมด้วยลูกสาวได้เข้ามาอยู่

การปรับปรุงและต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 มีการปรับปรุงและต่อเติมบริเวณพื้นที่ชั้นล่าง ด้วยการก่ออิฐกันเป็นห้องส่วนหนึ่งเป็นการขยายพื้นที่ออกไปทางด้านข้างของเรือน และส่วนหนึ่งเป็นการก่ออิฐกันพื้นที่บางส่วนของใต้ถุนเรือนและส่วนหนึ่งต่อชายคา มีทั้งที่เทพื้นคอนกรีตและเป็นพื้นดิน ซึ่งช่วยเพิ่มพื้นที่การใช้งานของเรือนให้มากขึ้น

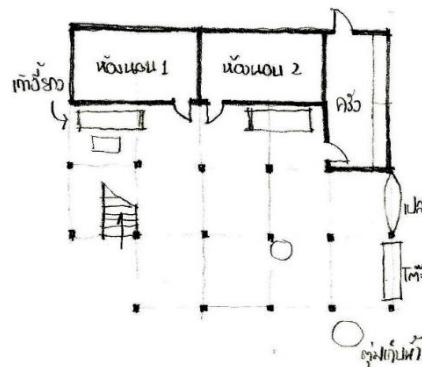
รูปที่ 7 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ด้วยการก่ออิฐที่บังกั้นพื้นที่บางส่วน

รูปที่ 8 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ด้วยการก่ออิฐที่บังกั้นพื้นที่บางส่วน

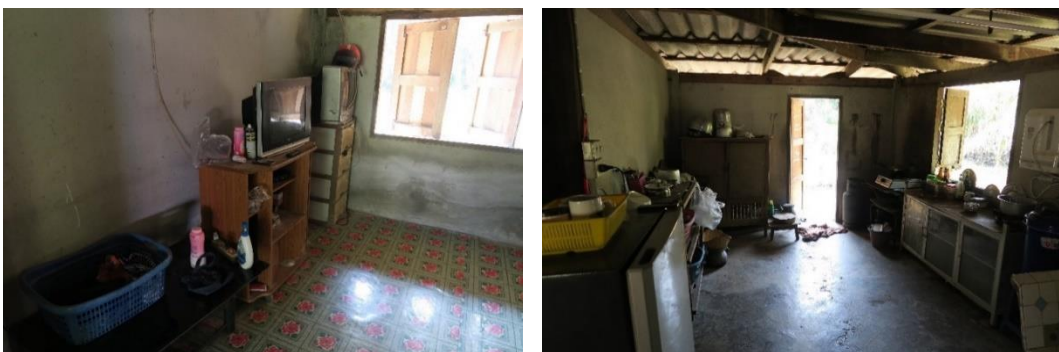
รูปที่ 9 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน
รูปที่ 10 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 11 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

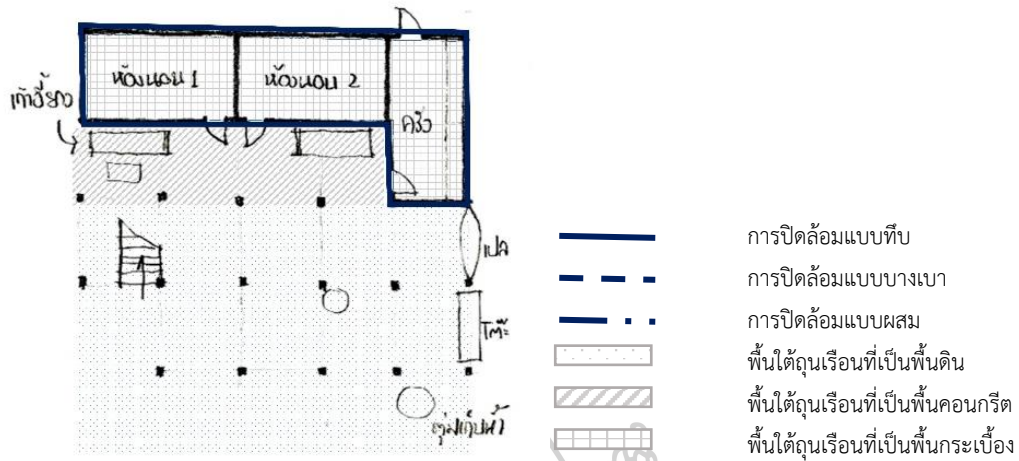
การใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาที่ 1 เป็นการใช้สอยในฐานะพื้นที่ใช้งานหลักของสมาชิกในครอบครัว โดยแบ่งเป็นพื้นที่ที่มีการกันเป็นห้องนอน 2 ห้อง และห้องครัว 1 ห้อง ส่วนพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ปล่อยโล่งคือพื้นที่ที่ต่อขยายคาเพิ่ม มีม้านั่ง เพล และวางเครื่องใช้อื่น ๆ พื้นที่บริเวณนี้จึงกลายเป็นพื้นที่พักผ่อนกึ่งพื้นที่รับแขกของสมาชิกในครอบครัวไปในตัว

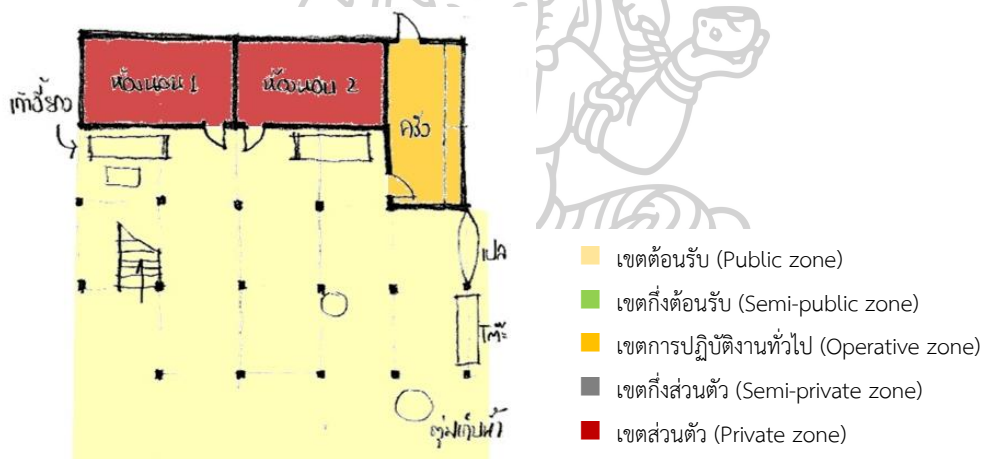
รูปที่ 12 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ในฐานะห้องนอน (ชาย)

รูปที่ 13 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ในฐานะห้องครัว (ขวา)

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 14 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

รูปที่ 15 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 ที่เห็นได้ชัดคือ การเปลี่ยนแปลงจากใต้ถุนโล่ง พื้นดิน เป็นการปิดล้อมแบบทึบและปูกระเบื้องในพื้นที่บางส่วนและ แบ่งพื้นที่ที่ปิดล้อมออกเป็นห้องต่าง ๆ ซึ่ง 2 ใน 3 ของพื้นที่ที่มีการปิดล้อม เป็นการใช้งานในฐานะ ห้องนอนของผู้พักอาศัย ที่ปรับมาใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นที่นอน เนื่องจากวัยที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ประเภทพื้นที่กิจกรรมในส่วนที่มีการปิดล้อมเป็นห้องนอน กลายเป็นพื้นที่ประเภทเขตส่วนตัวของผู้พักอาศัย และอีกส่วนหนึ่งกลายเป็นห้องครัว ซึ่งอยู่ในประเภทพื้นที่เขตปฏิบัติงาน ส่วนประเภทพื้นที่กิจกรรมที่เป็นเขตต้อนรับ ซึ่งเป็นประเภทพื้นที่กิจกรรมเดิมของใต้ถุนเรือนยังคงมีอยู่ ลักษณะของ พื้นในพื้นในที่นี้ส่วนมากยังเป็นพื้นดิน มีเพียงบริเวณหน้าพื้นที่ที่มีการปิดล้อมเท่านั้นที่มีการเทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 10 เซนติเมตร เช่นเดียวกับบริเวณพื้นที่ที่มีการปิดล้อม

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

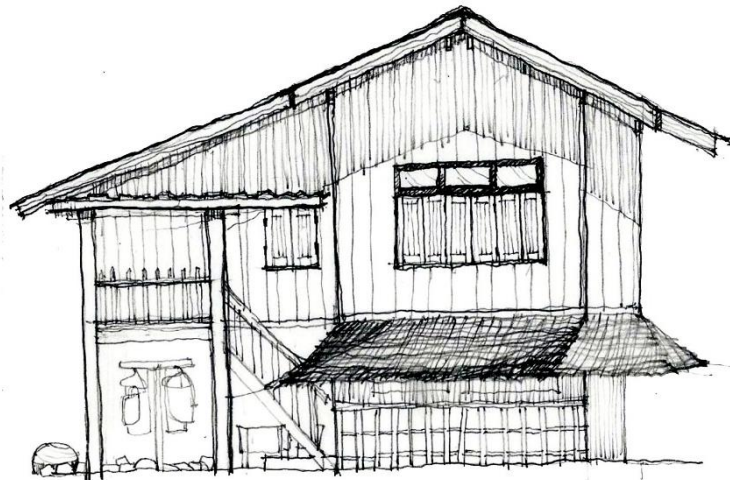
ผู้ให้สัมภาษณ์: ทองย้อย เจริญจันทร์

อายุเรือน: 40 ปีขึ้นไป

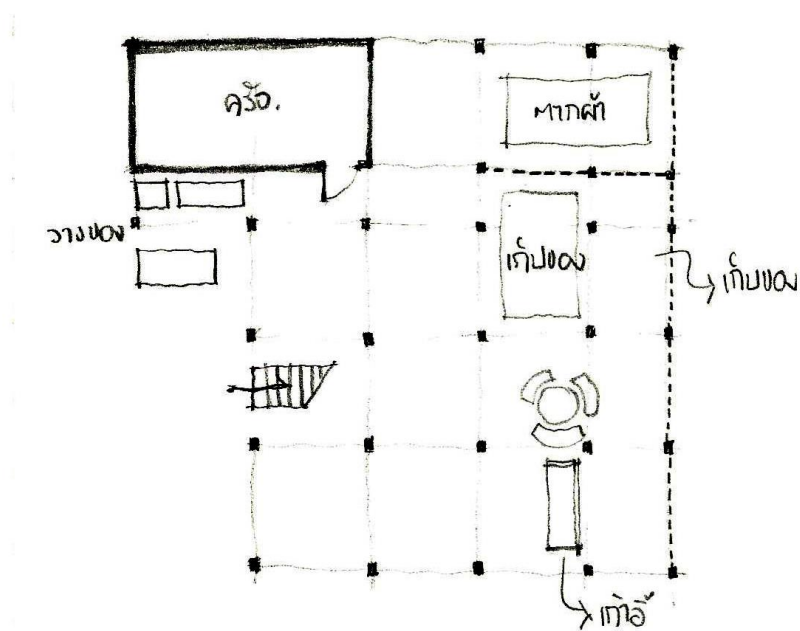
ผู้อยู่อาศัย: 2 คน

รูปแบบเรือน: เรือนทรงไทยยกพื้น ข้างล่างบางส่วนก่ออิฐกันห้องและตีไม้ระแนงกันแสง
ขอบเขตของเรือน

วันที่เก็บข้อมูล: 24 ธันวาคม 2560

รูปที่ 16 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

รูปที่ 17 ภาพลายเส้นผังพื้นใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

รูปที่ 18 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ผู้ให้สัมภาษณ์พักอยู่กับลูกชาย ด้านหลังเรือนติดแม่น้ำเพชรบุรี เดิมเป็นเรือนยกพื้นสูง ใต้ถุนโล่งเป็นพื้นดิน เริ่มแรกทีปลูกเป็นทุ่งนาไม่มีถนน จึงต้องขนวัสดุมาทางเรือ ทำให้ไม่ได้ปลูกเรือนซับซ้อนมากนัก

สภาพปัจจุบันของเรือนมีลักษณะเป็นเรือนยกพื้น สูงระดับพอดีศีรษะ ข้างบนเป็นโครงสร้างพื้นและผนังไม้ มีส่วนต่อเติมที่มีการก่ออิฐกันห้องข้างบน ข้างล่างพื้นเทคอนกรีต และมีการตีไม้ระแนงกันแสดงขอบเขตตัวเรือน เดิมใช้พื้นที่ข้างบนทั้งหมด ทั้งพื้นที่นอนและพื้นที่ครัว ด้านล่างสำหรับเลี้ยงสัตว์พื้นที่ชั้นบนยังคงมีการใช้งาน โดยเป็นพื้นที่สำหรับนอน ข้างล่างเป็นพื้นที่ครัว และพักผ่อน พร้อมทั้งจอดพาหนะ

การปรับปรุงและต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 เริ่มมีการปรับปรุงเมื่อมีการตัดถนนเข้าชุมชน ทำให้พื้นที่หน้าบ้านกลายเป็นหลังบ้าน และการขนส่งวัสดุต่างๆ ก็สะดวกมากยิ่งขึ้น จึงสามารถขนดินมาถมบริเวณใต้ถุนได้ง่ายขึ้น แรกเริ่มจึงเป็นการปรับปรุงพื้นที่ชั้นล่างโดยการถมดินทำให้ความสูงของใต้ถุนลดลง ต่อมาเป็นการต่อเติมชั้นบนและชั้นล่างของเรือนด้วยการก่ออิฐกันเป็นห้องเพื่อความสะดวกในปัจจุบัน เทพื้นคอนกรีต รวมทั้งการกันไม้ระแนงเพื่อแสดงขอบเขตของเรือน

รูปที่ 19 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ที่มีการต่อเติมชั้นบนและชั้นล่างด้วยการก่ออิฐกันห้อง

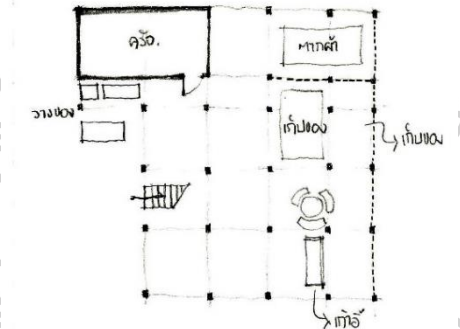
รูปที่ 20 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ที่มีการต่อเติมชั้นบนและชั้นล่างด้วยการก่ออิฐกันห้อง

รูปที่ 21 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ที่มีการก่ออิฐกั้นเป็นห้อง (ซ้าย)

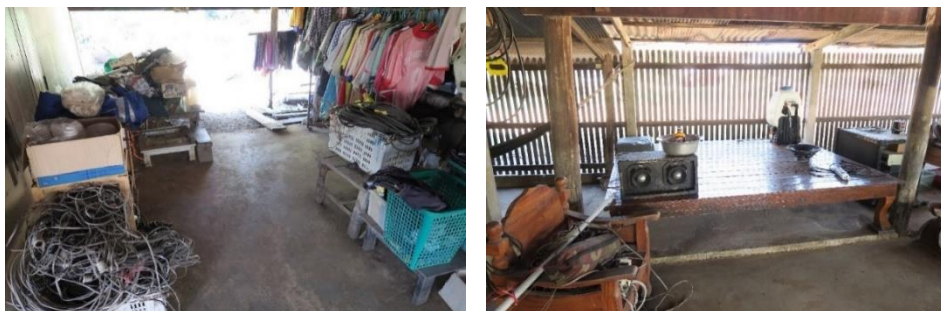
รูปที่ 22 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ที่มีการตีไม้ระแนงแสดงขอบเขต (ขวา)

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 23 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

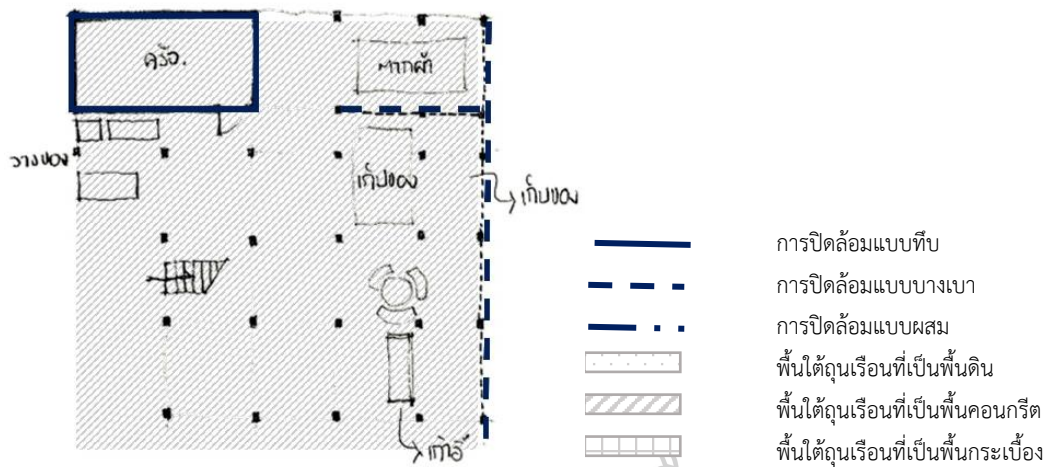
พื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานจากเดิม คือการปรับเป็นพื้นที่ครัว จากเดิมที่ครัวอยู่ข้างบนบ้าน โดยการกั้นห้องครัวโดยเฉพาะ นอกจากนี้ การเทคอกกรีตบริเวณพื้นที่ใต้ถุนก็ช่วยเพิ่มพื้นที่การใช้งานได้เป็นอย่างดี โดยบริเวณที่เป็นพื้นคอนกรีตได้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ใช้เป็นพื้นที่ตากผ้าเก็บของ รวมทั้งทำหน้าที่คล้ายกับพื้นที่ห้องนั่งเล่นและห้องรับแขกไปในตัว ทำให้ปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวจึงเลือกใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนเป็นหลักทั้งในเวลากลางวันและในช่วงกลางคืนก่อนเข้านอน

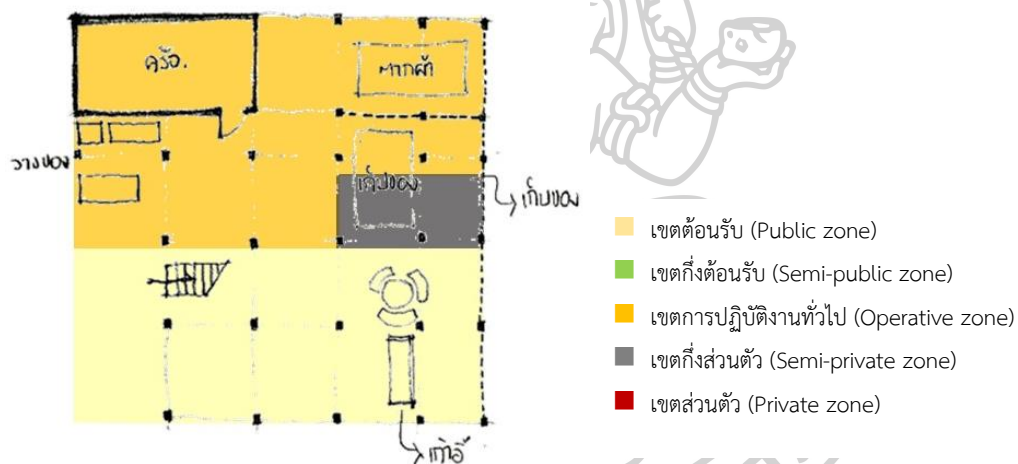
รูปที่ 24 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

รูปที่ 25 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 26 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

รูปที่ 27 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 ที่เห็นได้ชัด คือ การเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ใต้ถุนที่เป็นพื้นดินเป็นการเทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 10 เซนติเมตร ทำให้พื้นที่ใต้ถุนสะอาด เรียบร้อยมากขึ้นและเป็นการเพิ่มพื้นที่ใช้สอยอีกรูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการปิดล้อมแบบทึบในส่วนของครัว และปิดล้อมแบบบางเบาด้วยไม้ระแนงในส่วนด้านข้างของเรือน การปิดล้อมเช่นนี้เป็นการแสดงขอบเขตของเรือน และเป็นการทำให้ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนเปลี่ยนจากการทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับเพียงอย่างเดียว ส่วนหนึ่งใช้การปิดล้อมด้วยไม้ระแนงเป็นการกั้นพื้นที่เขตปฏิบัติงานเฉพาะ เช่น ที่ตากผ้า ทำครัวเก็บของ และพื้นที่ใต้ถุนเรือนบางส่วนก็เกิดประเภทพื้นที่กิจกรรมแบบกึ่งส่วนตัวขึ้น เมื่อผู้พักอาศัยใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนบางส่วนเป็นที่พักผ่อนในเวลากลางวัน

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

ผู้ให้สัมภาษณ์: ภูริพัฒน์ พวงมาลัย

อายุเรือน: 70 ปีขึ้นไป

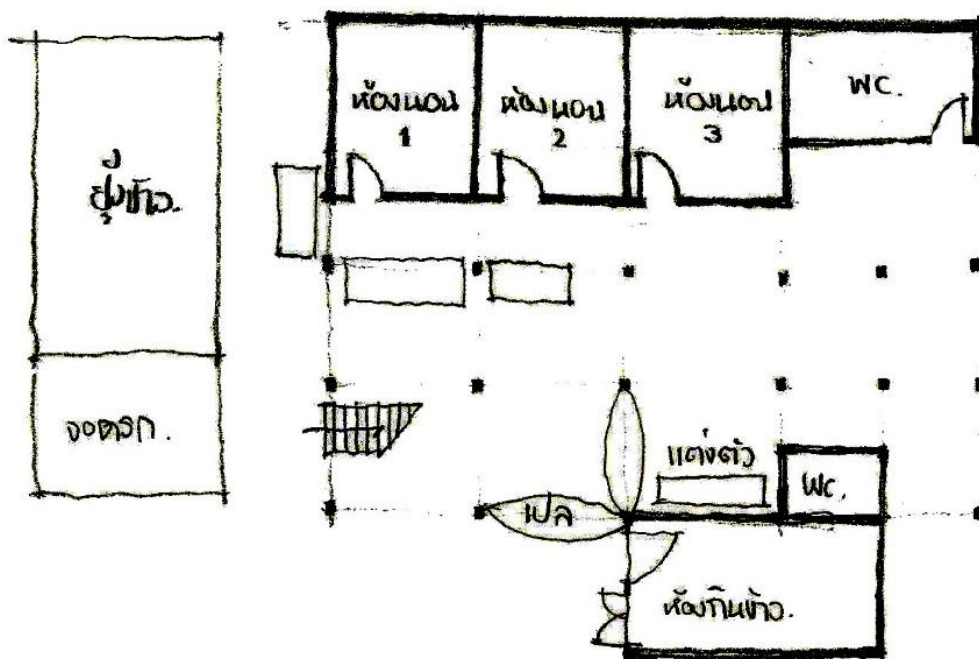
ผู้อยู่อาศัย: 5 คน

รูปแบบเรือน: เรือนยกพื้นสูง ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐกันเป็นห้องบางส่วน

วันที่เก็บข้อมูล: 24 ธันวาคม 2560

รูปที่ 28 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รูปที่ 29 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รูปที่ 30 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 เจ้าของเรือนคือสุคนธ์ พวงมาลัย มีสมาชิกในครอบครัว 5 คน เรือนสร้างตั้งแต่รุ่นปู่ย่า เดิมเป็นเรือนคู้ ยกพื้นสูง ก่อนจะเหลือเรือนหลังเดียวเช่นในปัจจุบัน โครงสร้างข้างบนรวมทั้งผนังและพื้นของเรือนเป็นไม้ ส่วนพื้นที่ข้างล่างปูกระเบื้องและก่ออิฐกันเป็นห้อง

เดิมมีการใช้งานพื้นที่ข้างบนเป็นหลัก ทั้งพื้นที่พักผ่อนและพื้นที่ครัว แต่ปัจจุบันพื้นที่ข้างบนใช้สำหรับเป็นห้องบรรพบุรุษและเก็บของ โดยจะใช้เป็นพื้นที่สำหรับนอนเมื่อมีญาติมาหา การใช้งานของสมาชิกในครอบครัวจะใช้พื้นที่ข้างล่างเป็นหลัก ทั้งห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัว รับประทานอาหาร พักผ่อน และกิจกรรมอื่นๆ เพื่อความสะดวกในการใช้งาน เนื่องจากอายุของสมาชิกในครอบครัวที่ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ

การปรับปรุงและต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ปรับปรุงและต่อเติมครั้งแรกเมื่อประมาณสามสิบกว่าปีแล้ว โดยการเทพื้นคอนกรีตบริเวณใต้ถุนเรือนและรอบตัวเรือน ครั้งที่สองประมาณสิบปีที่แล้ว เป็นการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดและติดบ้านให้สูงขึ้น ต่อขยายคาและทำการก่ออิฐกันห้องบริเวณชั้นล่าง พร้อมทั้งย้ายครัวจากข้างบนลงมาข้างล่างและบริเวณยุงข้าวด้านข้างเรือน และปรับปรุงครั้งที่สาม ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2550 โดยเป็นการปรับปรุงพื้นที่ใต้ถุนเรือนใหม่ด้วยการปูกระเบื้องแทนที่ของพื้นคอนกรีตเดิม

รูปที่ 31 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ด้วยการก่ออิฐกันห้อง

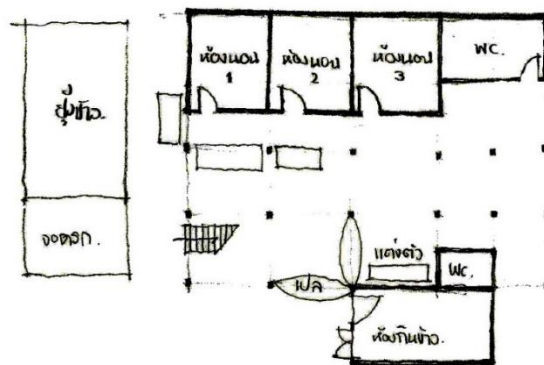
รูปที่ 32 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ด้วยการก่ออิฐกันห้อง

รูปที่ 33 การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ด้วยการบูรณะเบื้องต้นเพิ่มพื้นที่ใช้งาน

รูปที่ 34 การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ด้วยการบูรณะเบื้องต้นเพิ่มพื้นที่ใช้งาน

การใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 35 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

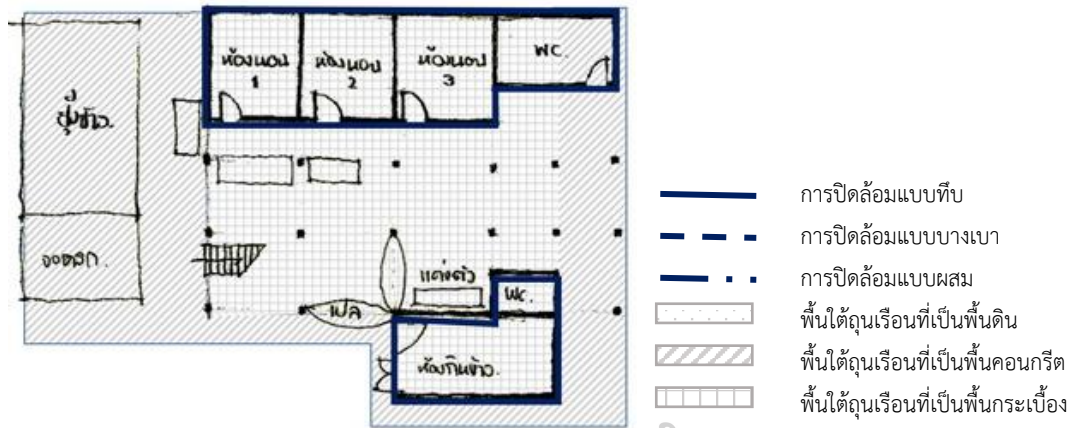
พื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานจากเดิม คือเกิดการปรับปรุงจนกลายเป็นพื้นที่ใช้งานหลัก ด้วยการกั้นพื้นที่เพื่อแบ่งเป็นห้องต่างๆ ประกอบด้วยห้องนอนของสมาชิกในบ้าน 3 ห้อง ห้องน้ำ และห้องครัว นอกจากนี้ยังมีการบูรณะเบื้องต้นในพื้นโล่งบริเวณใต้ถุนและชายคาที่ต่อเพิ่ม ใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนทำงานและทำกิจกรรมอื่นๆ ทำหน้าที่คล้ายกับพื้นที่ที่ห้องรับประทานอาหาร ห้องนั่งเล่นและห้องรับแขกไปในตัว

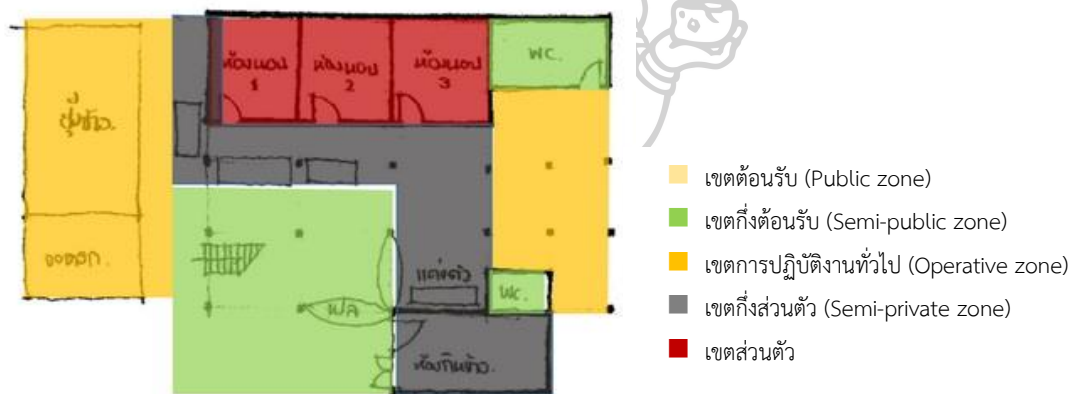
รูปที่ 36 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รูปที่ 37 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 38 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รูปที่ 39 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทั้งหมดอย่างชัดเจน มีทั้งปิดล้อมแบบทึบและแบ่งออกเป็นห้องต่างๆ และการปูกระเบื้องที่พื้นที่พื้นดินการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ สำหรับการรับแขก คนแปลกหน้า กายภาพที่เปลี่ยนไปก็ให้ความรู้สึกที่พื้นที่ใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 ไม่ใช่พื้นที่ต้อนรับเช่นเดิม การเลือกปูกระเบื้องบริเวณพื้นที่ทั้งหมด ให้ความรู้สึกเป็นพื้นที่เป็นประเภทเขตกึ่งต้อนรับมากกว่า นอกจากนี้ในบางพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ที่มีการปิดล้อมก็มีการใช้งานพื้นที่ในลักษณะเฉพาะ เช่น มุมแต่งตัว มุมทำงาน ทำให้พื้นที่บริเวณนั้นกลายเป็นพื้นที่ประเภทเขตกึ่งส่วนตัว ในขณะที่พื้นที่ห้องนอนทั้ง 3 ห้องที่มีการปิดล้อม ก็ได้เปลี่ยนประเภทพื้นที่กิจกรรมเป็นเขตส่วนตัวตามลักษณะการใช้งาน

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

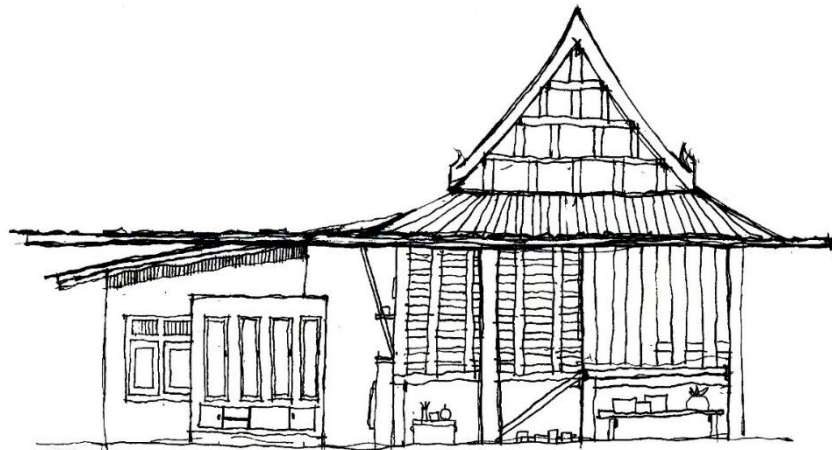
ผู้ให้สัมภาษณ์: พิมพ์ประไพ ทรัพย์สนอง

อายุเรือน: 100 ปีขึ้นไป

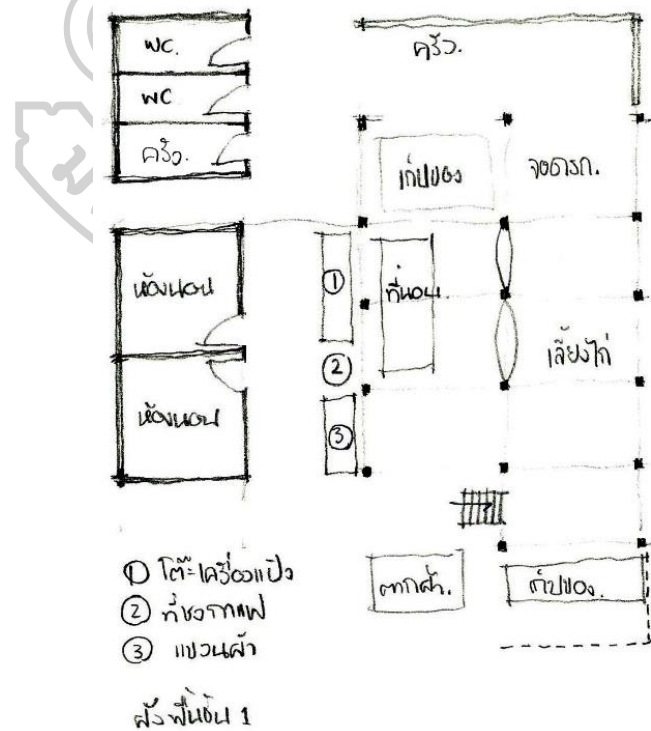
ผู้อยู่อาศัย: 7 คน

รูปแบบเรือน: เรือนทรงไทย ยกพื้น ใต้ถุนโล่ง ด้านข้างของเรือนก่ออิฐกันเป็นห้องนอน

วันที่เก็บข้อมูล: 24 ธันวาคม 2560

รูปที่ 40 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

รูปที่ 41 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

รูปที่ 42 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4 เดิมเป็นกลุ่มเรือนไทย มีเรือนขวางอีกหลังตั้งอยู่ แต่เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวเพิ่มจำนวนขึ้น จึงมีเรือนขวางออกและต่อเติมพื้นที่ด้านข้างเรือนเป็นส่วนของห้องนอนสมาชิกในครอบครัว ข้างบนเรือนเป็นห้องบรรพบุรุษและห้องนอน แต่ไม่ค่อยมีการใช้งาน พื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นพื้นดิน โลง ใช้เป็นพื้นที่เก็บของ ส่วนพื้นที่ใช้สอยหลักจะเป็นส่วนพื้นที่ที่มีการต่อเติม คือด้านข้างของเรือน ที่กันเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ของสมาชิกในเรือน ห้องนอนและส่วนครัว ข้างบนเป็นห้องบรรพบุรุษ ใต้ถุนไม่ค่อยได้ใช้งาน โดยจะใช้เก็บของเป็นส่วนมาก พื้นที่ข้างบนจะใช้เมื่อมีงาน

การปรับปรุงและต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4 เดิมเป็นกลุ่มเรือนไทย แต่ปัจจุบันได้รื้อเรือนขวางออกและปรับปรุงต่อเติมชายคา เทพื้นคอนกรีต เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับสมาชิกในบ้านได้นั่งพักผ่อน มีการต่อเติมด้านข้างของเรือนด้วยการก่ออิฐขยายเป็นห้องนอน ห้องน้ำ และครัว เนื่องจากสมาชิกในบ้านมีจำนวนมากขึ้น ครัวเดิมถูกรื้อออกพร้อมเรือนขวาง และสร้างครัวใหม่ติดกับพื้นที่ที่ต่อเติมเป็นห้องนอน และขยายพื้นที่ครัวทางด้านหน้าของเรือนอีกพื้นที่หนึ่ง เพื่อความสะดวกในการใช้งาน

รูปที่ 43 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

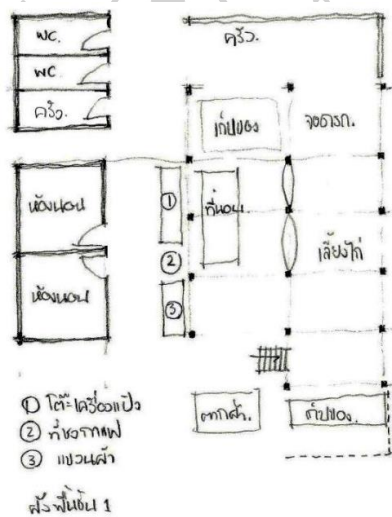
รูปที่ 44 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

รูปที่ 45 ที่ตั้งเดิมของเรือนขวางที่รื้อออปรับปรุ้งเป็นที่นั่งพักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว

รูปที่ 46 ที่ตั้งเดิมของเรือนขวางที่รื้อออกปรับปรุ้งเป็นที่นั่งพักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 47 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

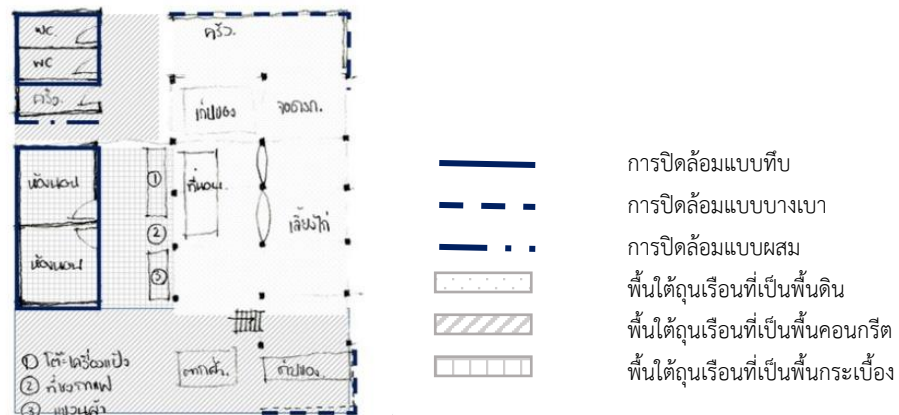
การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษา เดิมใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนในเวลา กลางวัน ที่เก็บของ และที่เียบจาก (อาชีพเดิมครอบครัว) ปัจจุบันยังคงใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนในเวลา กลางวัน ที่เก็บของแต่มีการปรับและกั้นพื้นที่บางส่วนเป็นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์และจอดรถมอเตอร์ไซด์

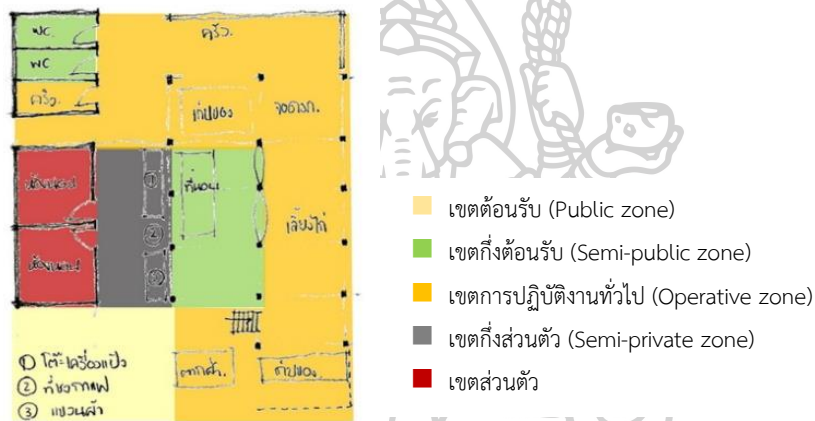
รูปที่ 48 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

รูปที่ 49 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 50 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

รูปที่ 51 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่บางส่วน ตัวพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิม ยังเป็นพื้นดินเช่นเดิม แต่พื้นที่ด้านข้างเรือนทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่การใช้งานของเรือน ทั้งการปิดล้อมแบบทึบ แบ่งออกเป็นห้องต่างๆ การเทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับดินเดิมประมาณ 10 เซนติเมตร และการปูกระเบื้องในพื้นที่ห้องนอน การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านข้างของเรือน และพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมกลายเป็นพื้นที่กึ่งต้อนรับ ด้วยลักษณะที่เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทำให้เหมาะสำหรับการต้อนรับแขกที่มีความสนิทสนมกับครอบครัวระดับหนึ่ง และพื้นที่ส่วนมากกลายเป็นพื้นที่เขตการปฏิบัติงาน เช่น พื้นที่ครัว เก็บของ ซักล้าง ห้องน้ำ ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ที่เป็นส่วนขยาย ซึ่งเป็นรูปแบบห้องปิดล้อมแบบทึบ ก็ใช้เป็นพื้นที่ห้องนอนทำให้ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานในส่วนนี้เป็นเขตส่วนตัวตามลักษณะการใช้งาน

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

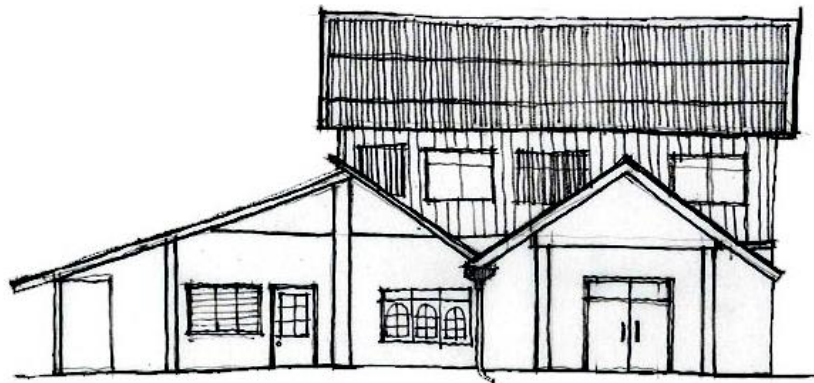
ผู้ให้สัมภาษณ์: วัน รัตนา

อายุเรือน: 20 ปี

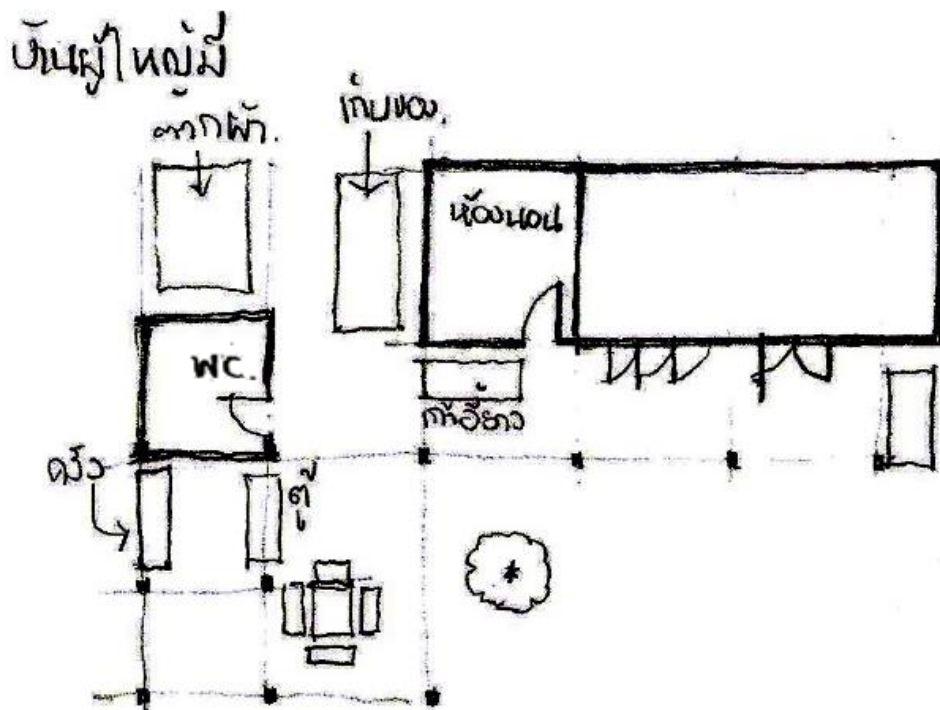
ผู้อยู่อาศัย: 4 คน

รูปแบบเรือน: เรือนไทยแบบร่วมสมัย ช่างบนเป็นไม้ ช่างล่างก่ออิฐกันห้อง

วันที่เก็บข้อมูล: 24 ธันวาคม 2560

รูปที่ 52 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

รูปที่ 53 ภาพลายเส้นผังพื้นที่เรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

รูปที่ 54 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 เดิมเป็นเรือนไทย หลังคาจั่ว พื้นที่ข้างบนเป็นที่นอน ส่วนข้างล่างเป็นใต้ถุนโล่งต่อมาได้รื้อบ้านออกทั้งหมด แล้วนำไม้เดิมมาสร้างใหม่ ข้างบนยังเป็นเรือนไม้แต่ข้างล่างปรับรูปแบบเป็นการก่ออิฐกันห้อง พื้นที่ข้างบนเป็นที่นอนของลูกชาย และข้างล่างเป็นที่นอนของคุณแม่และลูกสาว โดยมีการใช้งานพื้นที่ข้างล่างมากกว่าข้างบน เนื่องจากความสะดวก

การปรับปรุงและต่อเติม:

เดิมเรือนกรณีศึกษาเป็นเรือนไทย มีการปรับปรุงโดยการรื้อเรือนเดิมออก และสร้างใหม่ โดยใช้ไม้เดิมโดยที่ข้างบนยังคงรูปแบบเดิม ส่วนพื้นที่ข้างล่างมีการปรับรูปแบบจากใต้ถุนโล่งเป็นการก่ออิฐกันห้อง ต่อเติมชายคาและปูกระเบื้องบริเวณด้านหน้า เพื่อเพิ่มพื้นที่และความสะดวกในการใช้งาน

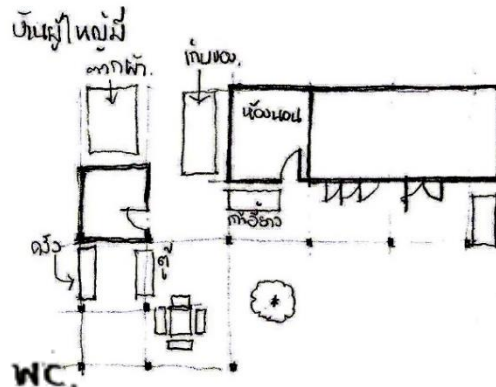
รูปที่ 55 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน

รูปที่ 56 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน

รูปที่ 57 การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน
รูปที่ 58 การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 59 ลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

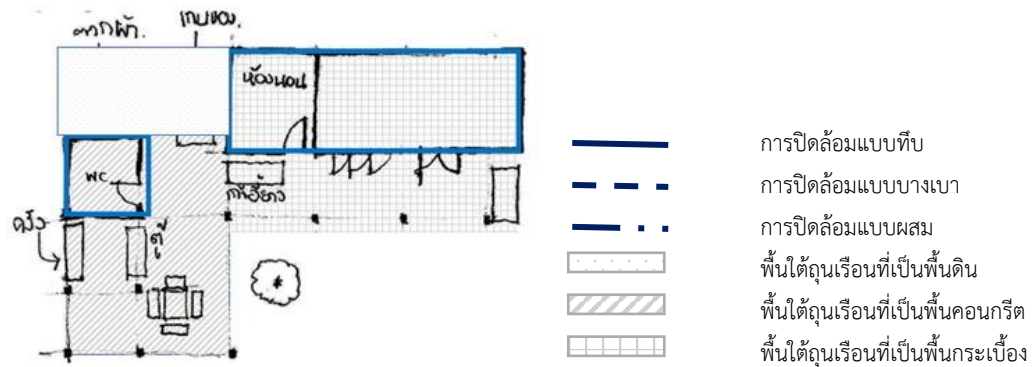
การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 ปรับเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นใต้ถุนโล่งใช้เลี้ยงสัตว์ มาเป็นพื้นที่ใช้งานหลักของสมาชิกในครอบครัว โดยมีการก่ออิฐกันห้อง แบ่งเป็นพื้นที่ห้องนอน ห้องน้ำและ ห้องโถงที่เป็นที่รวมตัวกันของสมาชิกในครอบครัว ส่วนพื้นที่ที่ต่อเติมชายคาบางส่วนได้เทพื้นคอนกรีต และบางส่วนเป็นพื้นดิน มีแบ่งสัดส่วนเป็นพื้นที่ครัว พื้นที่นั่งเล่นของสมาชิกในครอบครัวและที่จอดรถ

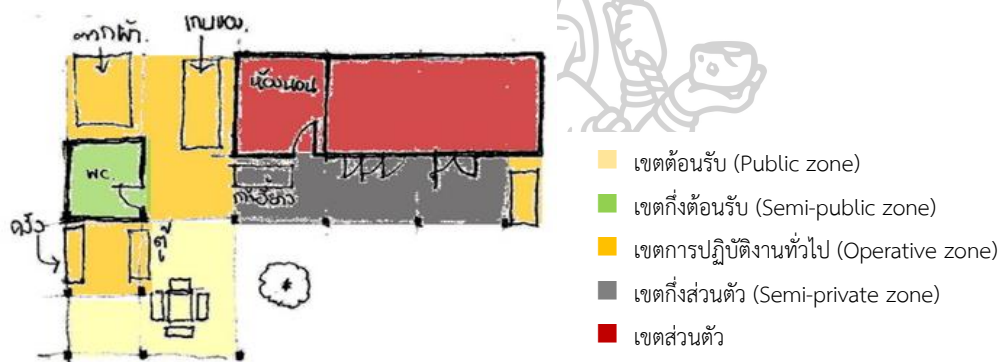
รูปที่ 60 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

รูปที่ 61 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 62 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

รูปที่ 63 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทั้งหมด จากการรื้อเรือนเดิมสร้างใหม่ โดยพื้นที่ใต้ถุนเรือนส่วนหนึ่งมีการปิดล้อมเป็นห้องปูกระเบื้อง และส่วนหนึ่งมีการเทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับดินเดิมประมาณ 10 เซนติเมตร เพื่อเพิ่มพื้นที่และแสดงขอบเขตการใช้งาน การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่พื้นที่ใต้ถุนเรือนทั้งหมดทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านหน้าของเรือนเท่านั้น พื้นที่อื่น ๆ ที่ไม่มีการปิดล้อม ส่วนหนึ่งกลายเป็นพื้นที่ประเภทเขตการปฏิบัติงานทั่วไปเช่น พื้นที่ครัว พื้นที่เก็บของ พื้นที่ตากผ้า ส่วนพื้นที่หน้าห้องที่มีการปิดล้อมแบ่งเป็นห้อง ได้เปลี่ยนเป็นประเภทพื้นที่กึ่งส่วนตัวของสมาชิกในบ้าน ในขณะที่พื้นที่ภายในห้องก็เป็นพื้นที่กิจกรรมการใช้งานแบบเขตส่วนตัวตามลักษณะการใช้งาน

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

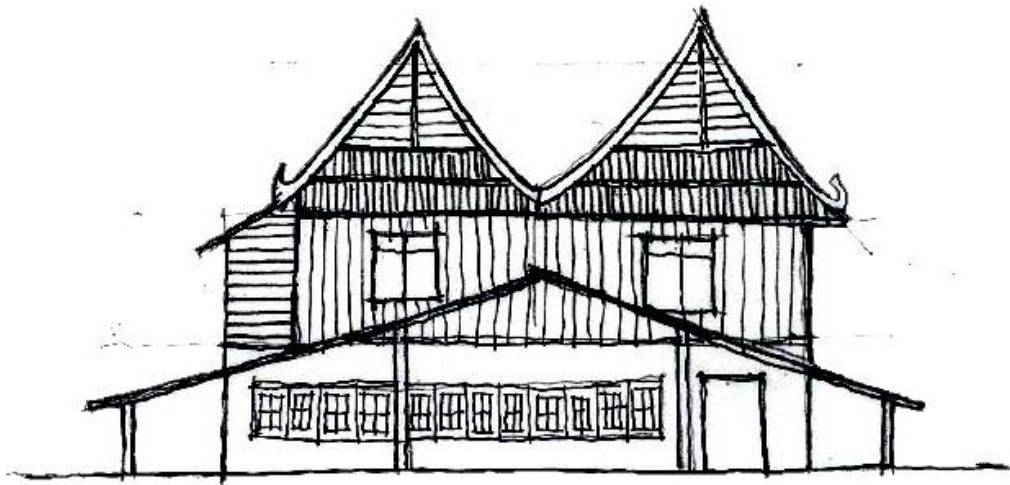
ผู้ให้สัมภาษณ์: ชรัต ควรประสิทธิ์

อายุเรือน: 100 ปีขึ้นไป

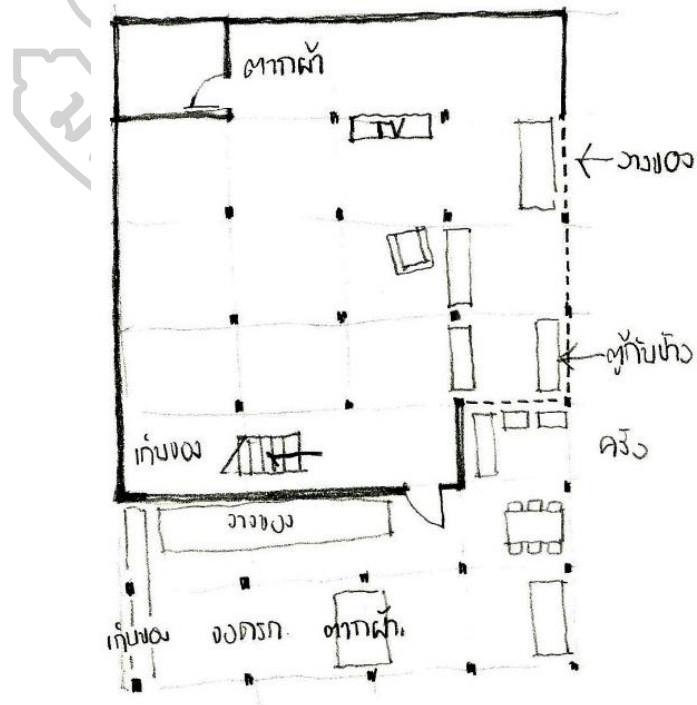
ผู้อยู่อาศัย: 3 คน

รูปแบบเรือน: เรือนทรงไทยจั่วแฝดแบบมีเหงาและปั้นลม ช่างบนเป็นไม้ ช่างล่างก่ออิฐ

วันที่เก็บข้อมูล: 24 ธันวาคม 2560

รูปที่ 64 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

รูปที่ 65 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

รูปที่ 66 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 เดิมเป็นเรือนไทยทรงปั้นหยา ใต้ถุนสูง พื้นดิน ข้างบนเป็นโถงโล่ง และห้องด้านล่างแยกออกมาจากรือน ใต้ถุนเรือนมีน้ำท่วมบ่อยครั้ง จึงใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันข้างบนยังคงรูปแบบเรือนดั้งเดิม ข้างล่างก่ออิฐ และกันฝ้าไม้ระแนงไม้ พื้นที่ข้างบนเป็นโถงโล่งและห้องผี ส่วนพื้นที่ข้างล่างกลายเป็นพื้นที่ใช้งานหลัก เนื่องจากเจ้าของเรือนมีอายุมากขึ้น จึงไม่สะดวกในการขึ้นลงเรือน

การปรับปรุงและต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 มีการปรับปรุงและต่อเติมในส่วนพื้นที่ใต้ถุนเดิม โดยปรับปรุงเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว เป็นการขยายพื้นที่เรือนเดิม ด้วยต่อขยายคา ก่ออิฐที่บางส่วน และบางส่วนใช้ไม้ระแนงตีเป็นฝ้าผนัง เพราะเรือนเดิมเริ่มทรุดโทรม และอยากเพิ่มพื้นที่ใช้งานให้มากขึ้น รวมทั้งด้วยอายุของเจ้าของเรือนที่ไม่สะดวกในการใช้พื้นที่ด้านบนเรือน นอกจากนี้ยังมีเหตุผลเรื่องสภาพอากาศที่ร้อนขึ้น ทำให้การใช้งานบนเรือนไม่สบายเช่นเดิม

รูปที่ 67 การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 ด้วยการก่ออิฐที่บังกั้นพื้นที่บางส่วน

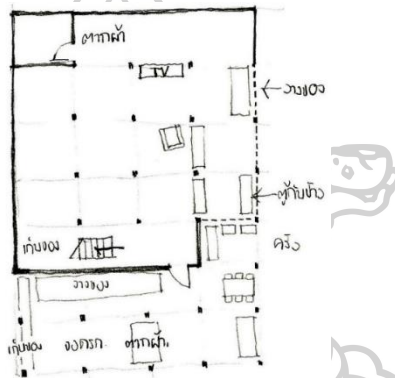
รูปที่ 68 การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 ด้วยการก่ออิฐที่บังกั้นพื้นที่บางส่วน

รูปที่ 69 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 ด้วยการใช้ไม้ระแนงตีเป็นฝาผนัง

รูปที่ 70 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 ด้วยการใช้ไม้ระแนงตีเป็นฝาผนัง

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 71 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

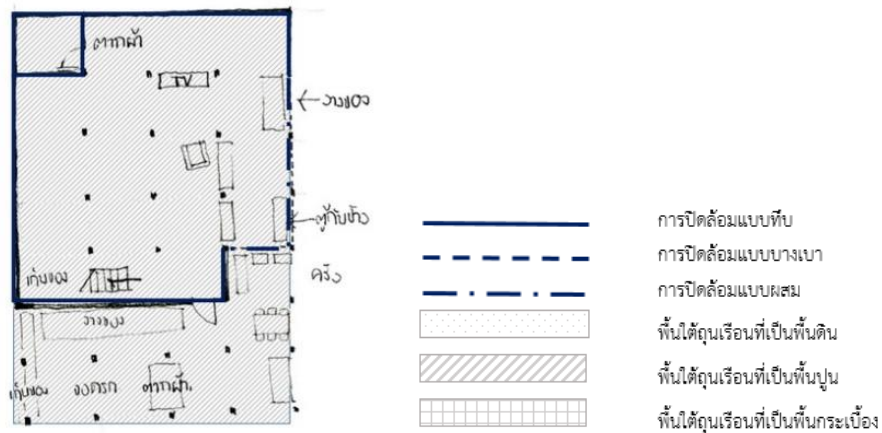
พื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนเดิมของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 เป็นใต้ถุนโล่ง พื้นดิน ใช้เลี้ยงสัตว์ ต่อมามีการปรับปรุงและต่อเติมให้เป็นพื้นที่ใช้งานหลักของสมาชิกในครอบครัว เพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้งานให้มากขึ้น ด้วยอายุของเจ้าของเรือนที่ไม่สะดวกในการใช้พื้นที่ด้านบนเรือน การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ในส่วนที่เป็นห้องที่มีการปิดล้อมนั้น เป็นพื้นที่พักผ่อน พื้นที่ห้องน้ำ พื้นที่เก็บของต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งพื้นที่ส่วนหนึ่งบริเวณด้านที่มีการตีไม้ระแนง เป็นพื้นที่ส่วนครัวเช่นเดียวกับพื้นที่ด้านนอกสำหรับพื้นที่ด้านนอกที่ต่อขยายคามีการเทพื้นคอนกรีต และแบ่งเป็นพื้นที่ครัว พื้นที่รับประทานอาหารของครอบครัว พื้นที่พักผ่อน ที่เก็บของและที่จอดรถ

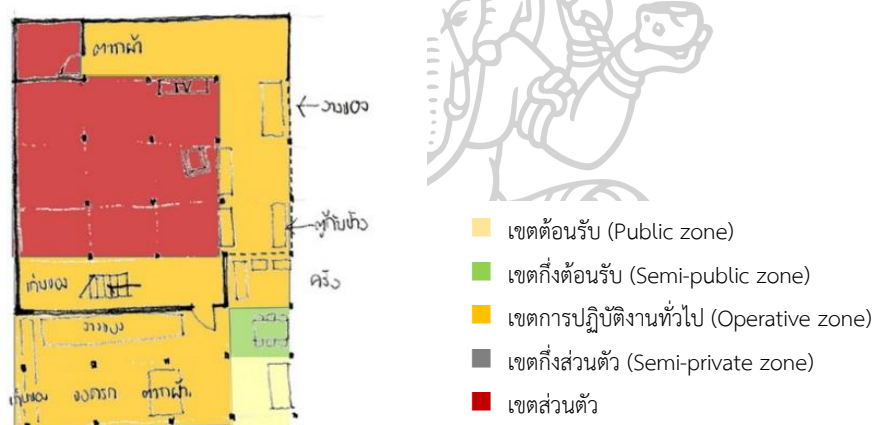
รูปที่ 72 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

รูปที่ 73 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 74 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

รูปที่ 75 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่ชัดเจนด้วยการปิดล้อมพื้นที่ทั้งแบบทึบและแบบผสม เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่การใช้งานของเรือน พื้นที่ทั้งหมดรวมถึงพื้นที่ที่ไม่ได้มีการปิดล้อม เทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับดินเดิม ประมาณ 10 เซนติเมตร การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานของเรือน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านหน้าของเรือน เป็นพื้นที่ส่วนเล็กๆเท่านั้น พื้นที่ใต้ถุนเรือนส่วนหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ที่มีการปิดล้อมแบบทึบกลายเป็นพื้นที่กิจกรรมประเภทส่วนตัว และพื้นที่อีกส่วนหนึ่งกลายเป็นพื้นที่กิจกรรมในเขตการปฏิบัติงานทั่วไป และมีพื้นที่ที่อยู่ระหว่างพื้นที่ต้อนรับกับพื้นที่ปฏิบัติงานทั่วไป ซึ่งเป็นพื้นที่โต๊ะรับประทานอาหาร พื้นที่กิจกรรมจึงถูกจัดอยู่ในประเภทเขตกึ่งต้อนรับ สำหรับการรับแขกหรือผู้มาเยือน

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

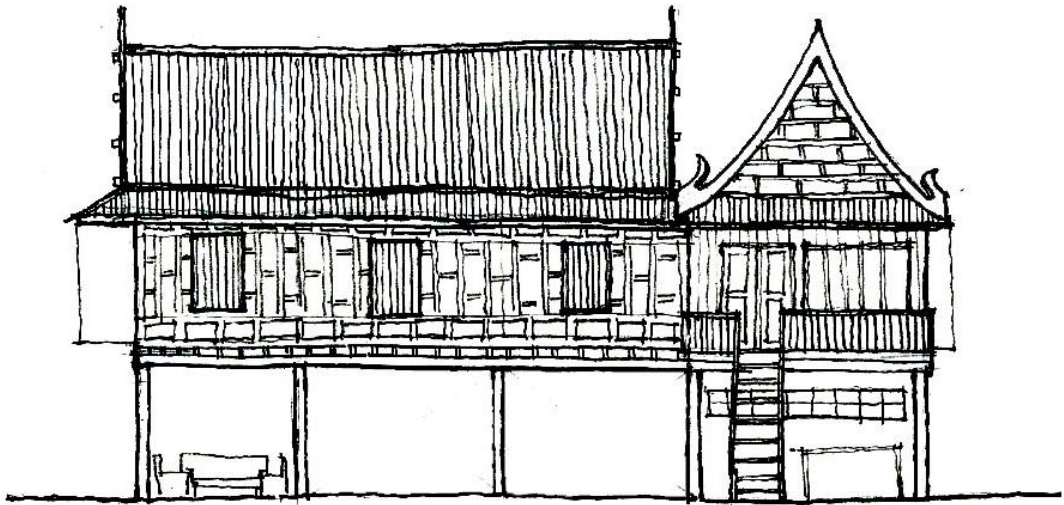
ผู้ให้สัมภาษณ์: ลัดดา ฉิมอินทร์

อายุเรือน: 100 ปีขึ้นไป

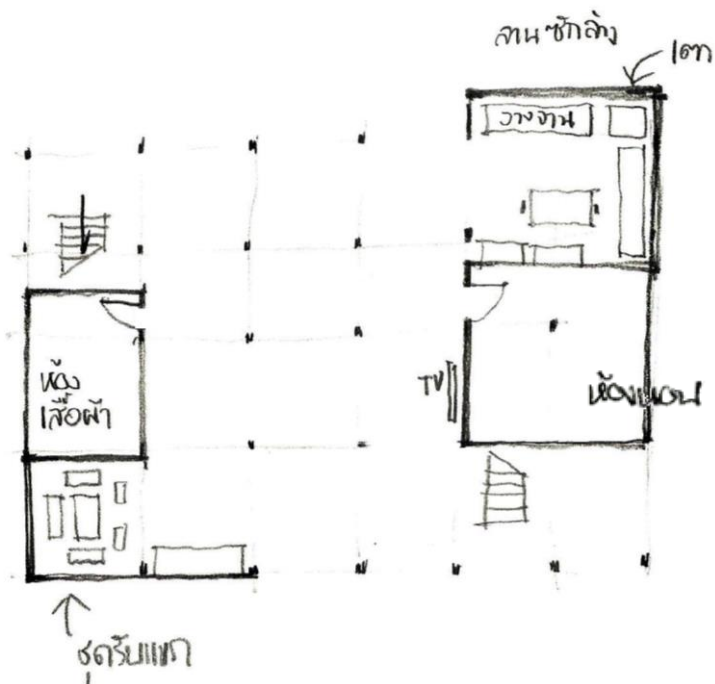
ผู้อยู่อาศัย: 3 คน

รูปแบบเรือน: เรือนไทยแบบประเพณี ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐกันห้อง

วันที่เก็บข้อมูล: 24 ธันวาคม 2560

รูปที่ 76 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

รูปที่ 77 ภาพลายเส้นผังพื้นใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

รูปที่ 78 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 เป็นเรือนไทยแบบประเพณีดั้งเดิม พื้นที่ข้างบนเป็นห้องโถงโล่ง เป็นที่นอนของคุณพ่อผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนใต้ถุนปูพื้นกระเบื้อง บางส่วนก่ออิฐกั้นห้อง และบางส่วนใช้ไม้ระแนงตีเป็นผนังแบ่งเป็นห้องนอน ห้องเสื้อผ้า พื้นที่ครัว พื้นที่ทำงาน พื้นที่รับแขกและพื้นที่พักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว

การปรับปรุงต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ปรับปรุงครั้งแรกเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ด้วยการติดให้เรือนสูงขึ้น ต่อมามีการปรับปรุงเรือนเป็นระยะ โดยเฉพาะบริเวณใต้ถุนบ้าน ด้วยการต่อขยายคาน ก่ออิฐกั้นพื้นที่บางส่วนเป็นห้องและใช้การตีไม้ระแนงกั้นพื้นที่บางส่วน รวมทั้งการเทคอนกรีตบริเวณพื้นข้างล่าง และปูกระเบื้อง

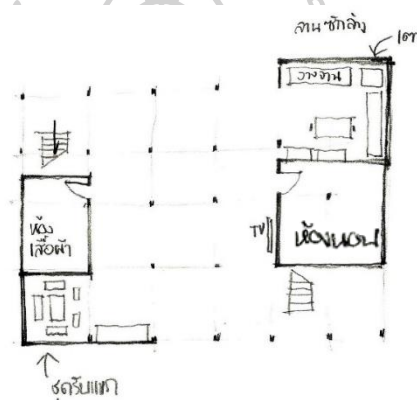
รูปที่ 79 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ด้วยการตีไม้ระแนงกั้นพื้นที่

รูปที่ 80 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ด้วยการตีไม้ระแนงกั้นพื้นที่

รูปที่ 81 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ด้วยการก่ออิฐทับกันห้อง
รูปที่ 82 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 ด้วยการปูกระเบื้องที่พื้น

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

ภาพลายเส้นที่ 22 ผังแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

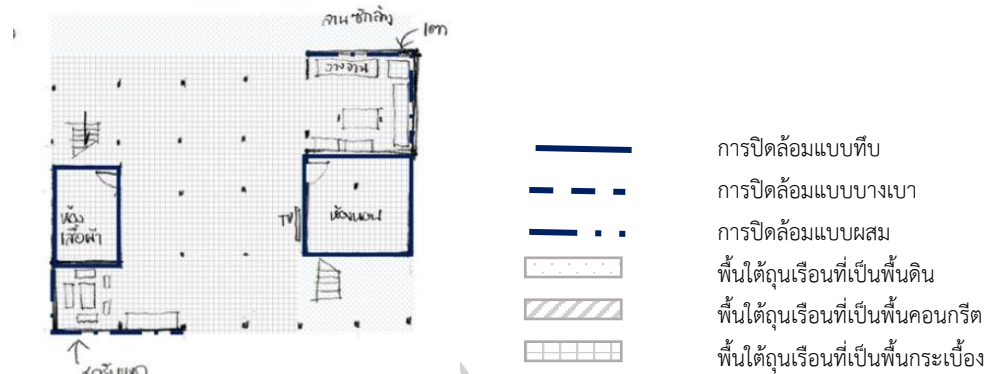
พื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนเดิมของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 เป็นใต้ถุนโล่ง พื้นดิน ต่อมามีการปรับปรุงและต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้งานให้มากขึ้น ทำให้พื้นที่ใต้ถุนเรือนในปัจจุบันเป็นพื้นที่ใช้งานหลักของสมาชิกในครอบครัว การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนในส่วนที่เป็นโถงโล่ง เป็นพื้นที่พักผ่อนร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว สำหรับพื้นที่ที่มีการปิดล้อมเป็นส่วนของห้องนอนและห้องเสื่อผ้า และพื้นที่ที่มีการปิดล้อมบางส่วน เป็นพื้นที่ครัว มุมรับแขกและมุมทำงานของสมาชิกในครอบครัว

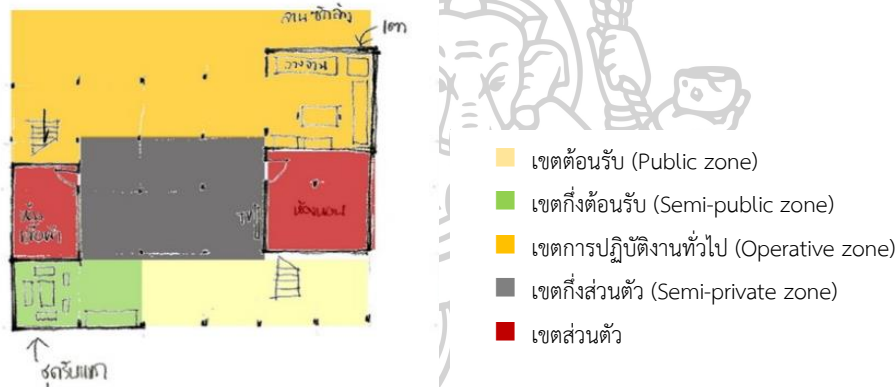
รูปที่ 83 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

รูปที่ 84 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 85 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

รูปที่ 86 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7 พื้นที่บางส่วนมีการปิดล้อมแบบทึบ และพื้นที่บางส่วนมีการปิดล้อมแบบผสม เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ใช้งานและบริเวณทั้งหมดของพื้นที่มีปูกระเบื้อง การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านหน้าของเรือนส่วนที่ไม่มีการปิดล้อม และพื้นที่ด้านหน้าของเรือนส่วนที่มีการปิดล้อมแบบผสม คือมีการก่ออิฐผสมกับการใช้ไม้ระแนง ประเภทพื้นที่กิจกรรมก็ถูกจัดให้อยู่ในเขตกึ่งต้อนรับ เนื่องจากเป็นพื้นที่ทำงานของสมาชิกในบ้าน และใช้เป็นที่รับแขกไปในตัว สำหรับพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่มีการปิดล้อมแบบทึบ กลายเป็นพื้นที่ในเขตส่วนตัว เพราะลักษณะการใช้งานที่เป็นห้องนอนและห้องเก็บเสื้อผ้า ส่วนพื้นที่ด้านหน้าห้องด้วยลักษณะที่เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทำให้เป็นที่สมาชิกในครอบครัวใช้เป็นที่พักผ่อนและเหมาะสำหรับการต้อนรับแขกที่มีความสนิทสนมกับครอบครัวระดับหนึ่ง ทำให้ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานในส่วนนี้เป็นเขตกึ่งส่วนตัวตามลักษณะการใช้งาน

รูปที่ 87 ภาพเปรียบเทียบเรือนกรณีศึกษาบ้านทุ่งเพื่อทั้ง 7 หลัง

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามที่บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี ทำให้เห็นว่าด้วยลักษณะภูมิประเทศของบ้านทุ่งเพื่อที่มีการตั้งชุมชนขนานไปกับแนวแม่น้ำเพชรบุรี ผังของชุมชนปรากฏการตั้งบ้านเรือนเรียงรายริมแม่น้ำเป็นแนวยาว และในอดีตหน้าบ้านก็จะหันไปทางแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งสัมพันธ์กับการคมนาคมที่ใช้เรือเป็นหลัก ก่อนจะมีการตัดถนนในเวลาต่อมา เรือนพักอาศัยดั้งเดิมที่ยังเหลืออยู่กับเรือนพักอาศัยที่สร้างขึ้นภายหลังการตัดถนนจึงมีลักษณะการหันหน้าเรือนที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน เรือนพักอาศัยดั้งเดิมจะหันหน้าเรือนเข้าหาแม่น้ำ ใกล้กับแม่น้ำเพชรบุรีมากและอยู่ห่างจากถนนลึกเข้าไป ในขณะที่เรือนพักอาศัยที่สร้างในยุคหลังจะอยู่ตามแนวถนนเป็น เรือนพักอาศัยส่วนมากมีลักษณะเป็นเรือนยกพื้น ซึ่งปัจจุบันเรือนส่วนมากยังคงลักษณะดั้งเดิม เพียงแต่มีการปรับปรุงต่อเติมตามสภาพแวดล้อมสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

การเปลี่ยนแปลงหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในเรือนที่พักอาศัยบ้านทุ่งเพื่อ คือการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดจากการปรับปรุง ต่อเติม โดยเฉพาะในพื้นที่ “ใต้ถุนเรือน” ซึ่งพบว่าจากเดิมที่เป็นเรือนยกพื้น ใต้ถุนโล่ง ได้มีการปรับเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นการปิดล้อมพื้นที่บางส่วนหรือทั้งหมด ด้วยวัสดุต่างๆ เช่น อิฐ ไม้ สังกะสี การปูกระเบื้อง เทคอนกรีต จากเดิมเป็นพื้นดินธรรมดา ซึ่งล้วนเป็นเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งานให้มากขึ้น และยังเป็นกำหนดขอบเขตพื้นที่ใช้งานใหม่อีกด้วย การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน จากเดิมที่เคยใช้พื้นที่บนเรือนเป็นพื้นที่ใช้งานหลัก พื้นที่ใช้งานหลักในปัจจุบันก็เปลี่ยนเป็นพื้นที่ใต้ถุนเรือน และเรือนกรณีศึกษาทั้ง 7 หลัง ก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การใช้งานได้อย่างชัดเจน

ข้อมูลพื้นที่เรือนกรณีศึกษาบ้านท่าสะแบง ตำบลมะบ้ำ อำเภอทุ้งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด

ประวัติความเป็นมาของตำบลมะบ้ำ

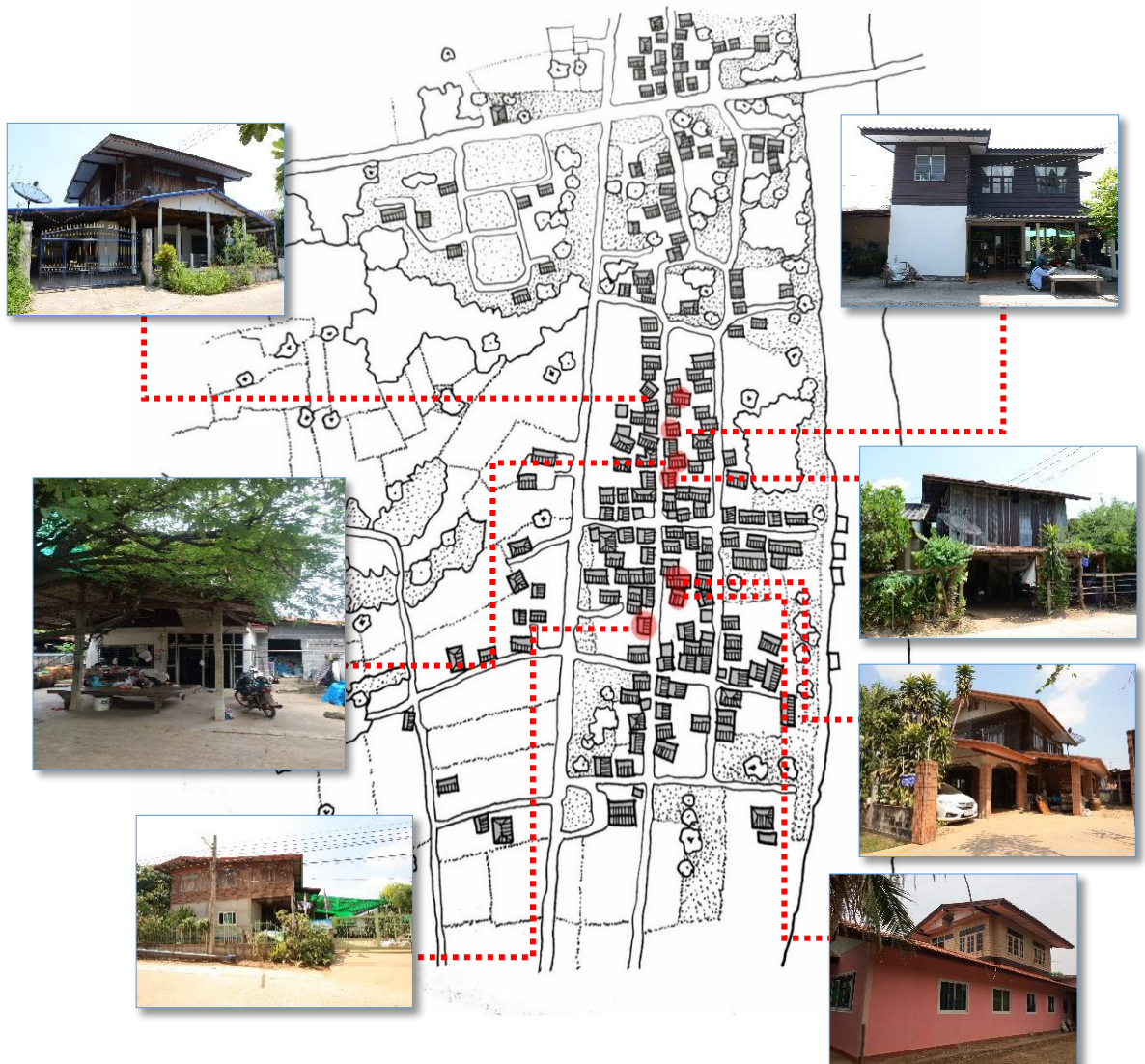
จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 120-160 เมตร มีภูเขาทางตอนเหนือซึ่งติดต่อกันจากเทือกเขาภูพาน บริเวณตอนกลางของจังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบลูกคลื่น บริเวณตอนล่างมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมูลและสาขา ได้แก่ ได้แก่ลำน้ำชี ลำน้ำพลับลา ลำน้ำเตา เป็นต้น บริเวณที่ราบต่ำอันกว้างขวาง เรียกว่า ทุ้งกุลาร้องไห้ มีพื้นที่ประมาณ 80,000 ไร่ มีลักษณะเป็นที่ราบแอ่งกระทะ อดีตเคยเป็นเมืองใหญ่ที่รุ่งเรืองมาก ชื่อว่า “สาเกตนคร” นอกจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีแสดงการอยู่อาศัยของคนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

ตำบลมะบ้ำ เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอทุ้งเขาหลวง แต่เดิมขึ้นกับตำบลบึงงามต่อมากำนันโตน ธรณี มีความเห็นว่ามีประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้การติดต่อราชการไม่สะดวก จึงได้ประชุมชาวบ้านและมีมติเห็นชอบให้แบ่งแยกออกมาตั้งเป็นตำบลใหม่ชื่อ “ตำบลมะบ้ำ” ประกอบไปด้วย 9 หมู่บ้านได้แก่

- หมู่ 1 บ้านเขาน้อย
- หมู่ 2 บ้านขวาง
- หมู่ 3 บ้านหวายหลิม
- หมู่ 4 บ้านท่าสะแบง
- หมู่ 5 บ้านขวางใหญ่
- หมู่ 6 บ้านหวายหลิม
- หมู่ 7 บ้านธารสวรรค์
- หมู่ 8 บ้านขวางใหญ่
- หมู่ 9 บ้านอุดมสุข

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลมะบ้ำ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม บางครั้งถ้าในฤดูฝนจะมีน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน เพราะอำเภอทุ้งเขาหลวงเป็นที่รองรับน้ำที่ไหลมาจากอำเภอเมืองและอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ดสภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย มีความสมบูรณ์ของดินดี มีแม่น้ำลำคลองและอ่างเก็บน้ำ เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค และการทำเกษตรกรรม เช่น แม่น้ำชี อ่างเก็บน้ำหนองซ่าง มีคลองส่งน้ำในระบบชลประทานเพื่อใช้ทำการเกษตร

บ้านท่าสะแบง

รูปที่ 88 ผังบ้านท่าสะแบง แสดงตำแหน่งเรือนกรณีศึกษา

บ้านท่าสะแบง ตั้งอยู่หมู่ 7 ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง มีจำนวน 153 ครัวเรือน โดยมีการก่อตั้งชุมชนเมื่อประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว โดยเป็นประชาชนที่อพยพมาจากอำเภอเสลภูมิ เพื่อมาตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งแม่น้ำชี และเนื่องจากบริเวณนี้เป็นพื้นที่ป่าต้นดอกสะแบง จึงเรียกกันว่า “บ้านท่าสะแบง” บ้านท่าสะแบงตั้งอยู่ริมแม่น้ำชีจึงเป็นพื้นที่ที่สามารถทำนาได้ทั้งนาปีและนาปรัง เพราะมีระบบคลองส่งน้ำโดยได้ผันน้ำมาจากแม่น้ำชีประชาชนจึงมีรายได้หลักจากการทำนาและการเกษตรอื่น ๆ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของบ้านท่าสะแบง เป็นการตั้งแบบกระจุกตัวริมลำน้ำชี

ข้อมูลการเรือนกรณีศึกษาบ้านท่าสะแบง ตำบลมะบ้ำ อำเภอกู่่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

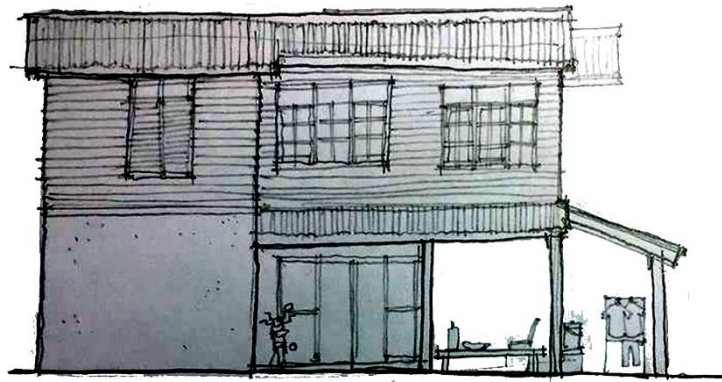
ผู้ให้สัมภาษณ์: จินตนา ศิริสาร

อายุเรือน: 40 ปีขึ้นไป

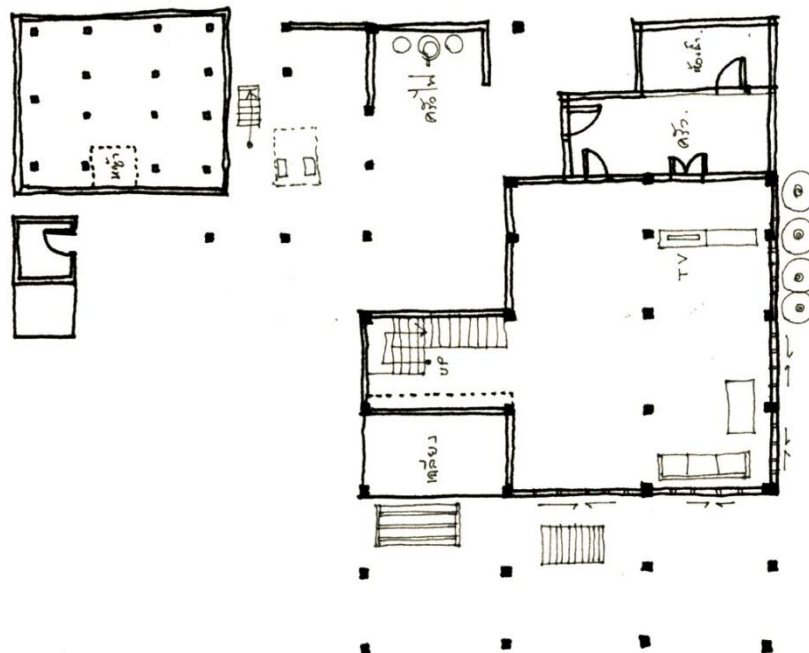
ผู้อยู่อาศัย: 5 คน

รูปแบบเรือน: เรือนยกพื้นสูง ช่างบนเป็นไม้

วันที่เก็บข้อมูล: 15 เมษายน 2561

รูปที่ 89 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

รูปที่ 90 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

รูปที่ 91 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

เรือนดั้งเดิมของครอบครัวเป็นเรือนอีสาน อยู่กัน 7 คน ต่อมาสมาชิกในครอบครัวแยกย้ายไปสร้างบ้านของตนเอง จินตนาจึงปรับปรุงเรือนหลังนี้โดยปัจจุบันมีผู้อยู่อาศัยในเรือน 5 คน สาเหตุที่ไม่สร้างเป็นเรือนอีสานแบบเดิมเพราะเวลาฝนตก ฝนจะสาดเข้ามารอบทิศทาง

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 เป็นเรือนยกพื้นสูง ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐทึบ ส่วนที่ไม่มีการก่ออิฐเป็นบริเวณด้านหน้าและหลังบ้าน แต่มีการเทพื้นคอนกรีต ข้างบนใช้เป็นพื้นนอนและห้องพระ (ห้องเปิง) มีการกั้นห้องส่วนข้างล่างเป็นห้องโถงโล่ง เป็นพื้นนอนของลูกสาว (ลูกจินตนา) และคุณยาย และพื้นที่พักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว

การปรับปรุงและต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 มีการปรับปรุงโดยการรื้อเรือนเดิมออก และสร้างใหม่โดยใช้ไม้เดิมซื้อเพิ่มแค่ฝาผนัง โดยเป็นแบบที่เห็นจากจังหวัดมหาสารคาม ข้างล่างแรกเริ่มมีเป็นใต้ถุนโล่ง มีการก่ออิฐทึบแค่บริเวณครัวเท่านั้น ก่อนจะมีการต่อเติมเพิ่มในช่วง 10 ปีหลัง จนกลายเป็นก่ออิฐทึบทั้งหมด และต่อชายคา พร้อมทั้งเทพื้นคอนกรีตบริเวณชายคา เพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งานให้มากขึ้น

รูปที่ 92 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการก่ออิฐทึบกั้นห้อง

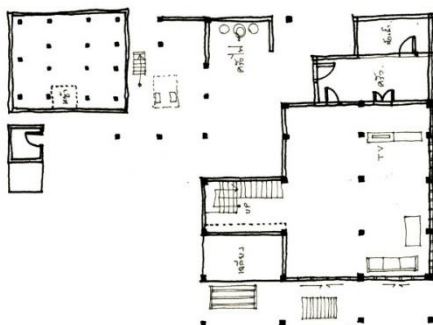
รูปที่ 93 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการก่ออิฐทึบกั้นห้อง

รูปที่ 94 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการเทพื้นคอนกรีต (ซ้าย)

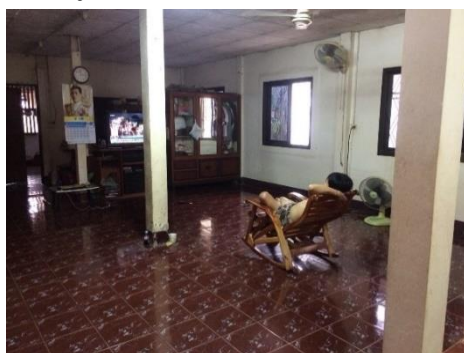
รูปที่ 95 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการต่อชายคา (ขวา)

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 96 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

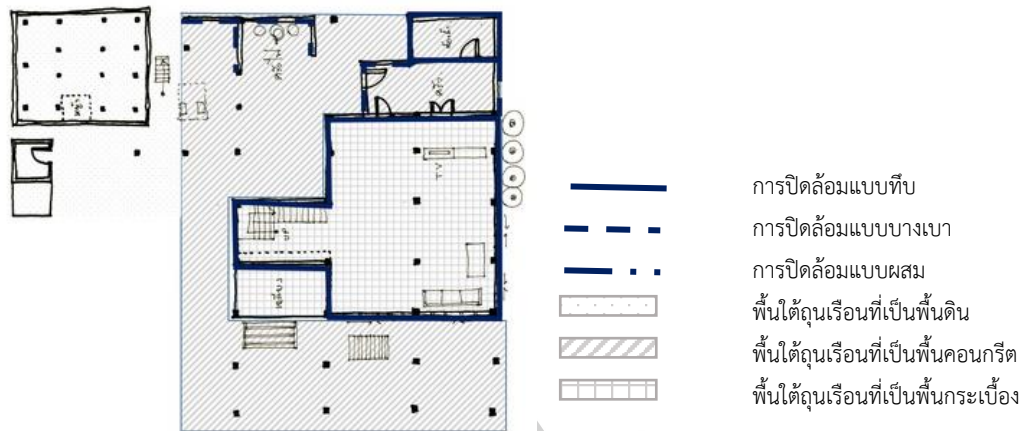
การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ซึ่งมีลักษณะเป็นห้องโถงโล่ง มีการกั้นห้องในส่วนของครัว สำหรับพื้นที่ข้างนอกบริเวณแคร์จะใช้เป็นพื้นที่สำหรับทานอาหาร ในเวลากลางวันพื้นที่บริเวณโถงหน้าโทรทัศน์และพื้นที่ข้างนอกบริเวณแคร์จะเป็นที่พักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว ส่วนกลางคืนพื้นที่โถงจะกลายเป็นพื้นที่รวมตัวของสมาชิกในครอบครัว และใช้เป็นที่นอนของลูกสาว (ลูกจินตนา) และคุณยาย

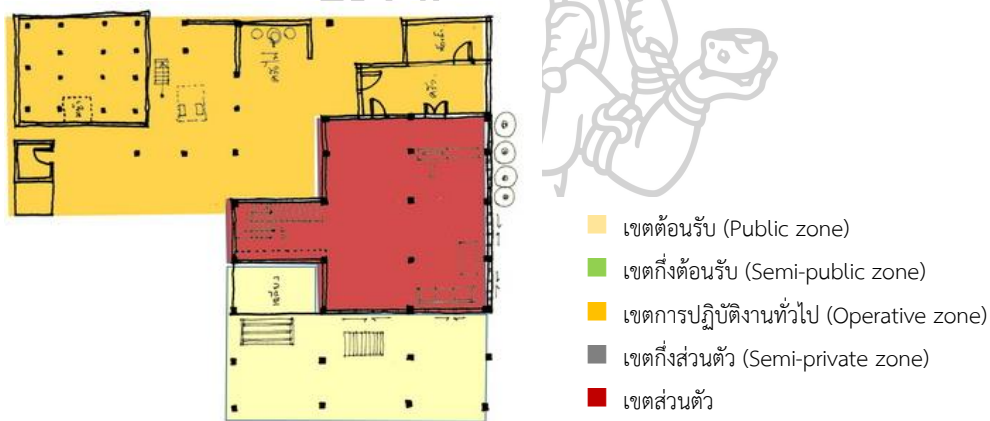
รูปที่ 97 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

รูปที่ 98 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 99 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

รูปที่ 100 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 พื้นที่ใต้ถุนเรือนทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่การใช้งานของเรือน ทั้งการปิดล้อมแบบทึบ แบ่งออกเป็นห้องต่างๆ การปูกระเบื้องในพื้นที่ที่มีการปิดล้อมแบบทึบ การปิดล้อมแบบบางเบาในส่วนของครัว และการเทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับดินเดิมประมาณ 10 เซนติเมตร ในส่วนที่ไม่มีการปิดล้อม การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านข้างของเรือนซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่มีการปิดล้อม พื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมกลายเป็นพื้นที่ในเขตส่วนตัว ด้วยการปิดล้อมแบบทึบ ที่ให้ความรู้สึกเป็นสัดส่วนมากกว่าเดิมสำหรับพื้นที่ที่มีการปิดล้อมแบบทึบทางด้านหลังที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ที่มีการปิดล้อมแบบบางเบาด้วยไม้ระแนงได้เป็นพื้นที่ในเขตการปฏิบัติงานทั่วไป ทั้งพื้นที่ครัว เก็บของ ชักล้าง และอื่น ๆ ตามลักษณะการใช้งาน

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

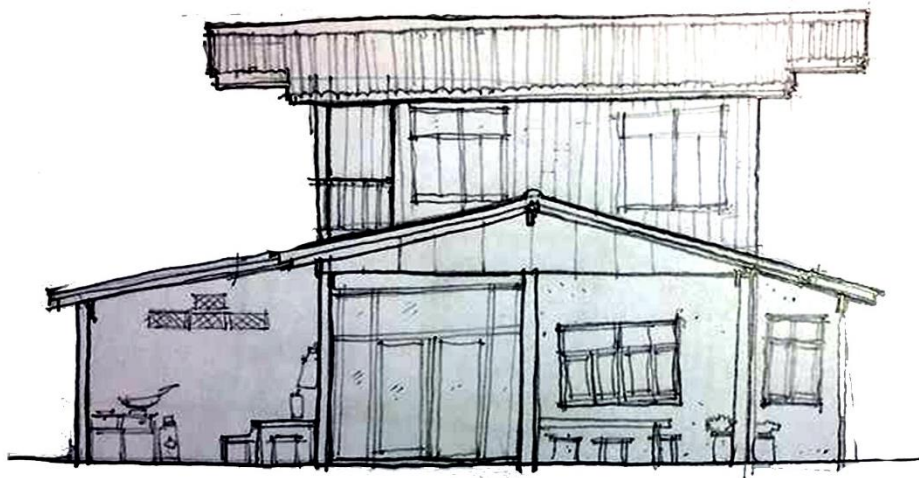
ผู้ให้สัมภาษณ์: แดง สิงหาเทพ / โชติกา สิงหาเทพ

อายุเรือน: 50 ปีขึ้นไป

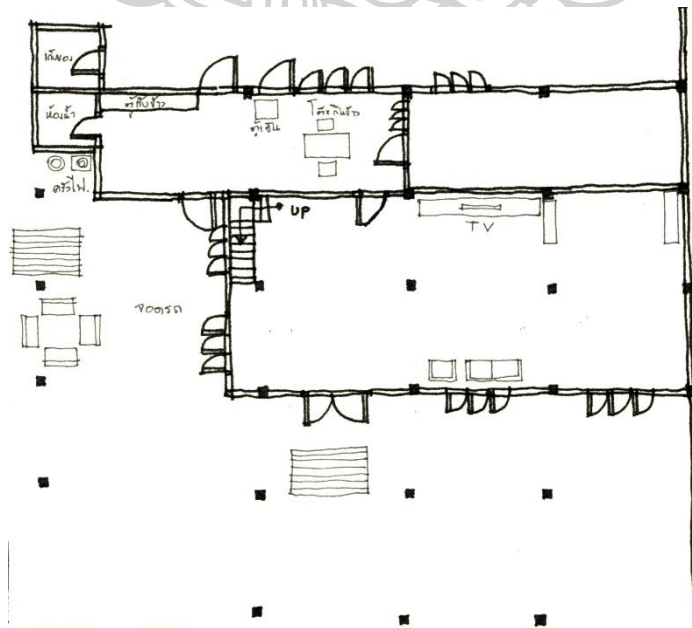
ผู้อยู่อาศัย: 2 คน

รูปแบบเรือน: เรือนยกพื้นสูง ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐทึบ

วันที่เก็บข้อมูล: 15 เมษายน 2561

รูปที่ 101 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

รูปที่ 102 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

รูปที่ 103 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9 เดิมเป็นเรือนไม้ยกพื้น ฝาไม้ไผ่ มีชานพัก ใต้ถุนไม่สูง ใต้ถุนเรือนเดิมเป็นใต้ถุนโล่ง พื้นดิน ปัจจุบันเป็นเรือนยกพื้นสูง ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐทับกันเป็นห้องต่าง ๆ ปัจจุบันเจ้าของเรือน (แดง) อาศัยอยู่กับภรรยา พื้นที่ข้างบนใช้เป็นที่นอนของลูกๆ เวลากลับมาเยี่ยมครอบครัวและห้องพระ (ห้องเบิ่ง) ส่วนข้างล่างเป็นห้องโถงโล่ง แบ่งพื้นที่พักผ่อนของสมาชิกในครอบครัวและที่นอนของคุณตาแดง และคุณยาย ด้านหลังต่อเติมเป็นส่วนของห้องลูกสาว คนโต ห้องน้ำ ห้องเก็บของและพื้นที่รับประทานอาหาร สำหรับด้านข้างบ้านกลายเป็นที่รับแขกของครอบครัวและพื้นที่ส่วนหนึ่งแบ่งเป็นที่ทำครัว

การปรับปรุงและต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9 ปรับปรุงครั้งแรกเมื่อประมาณ 30 กว่าปีที่แล้ว โดยการติดบ้านและต่อเติมบริเวณข้างล่างด้วยการก่ออิฐทับกันห้องเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว พื้นที่บริเวณใต้ถุนกันเป็นห้องโถงส่วนด้านหลังต่อเติมเป็นส่วนห้องนอน ห้องน้ำ และครัว ส่วนที่ไม่มีการก่ออิฐคือบริเวณด้านหน้าและข้างบ้าน ซึ่งมีการต่อขยายคานออกจากเดิมและเทพื้นคอนกรีต สาเหตุที่ต่อเติมเพราะเวลาฝนตก เรือนเดิมจะโยกทำให้รู้สึกไม่มั่นคง

รูปที่ 104 การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน

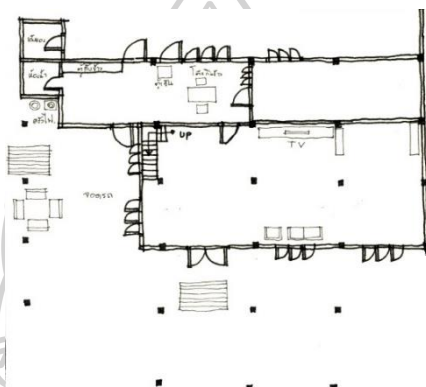
รูปที่ 105 การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9 ด้วยการก่ออิฐทับกันพื้นที่บางส่วน

รูปที่ 106 การปรับปรุงต่อและเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการต่อชายคา (ซ้าย)

รูปที่ 107 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8 ด้วยการเทพื้นคอนกรีต (ขวา)

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 108 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

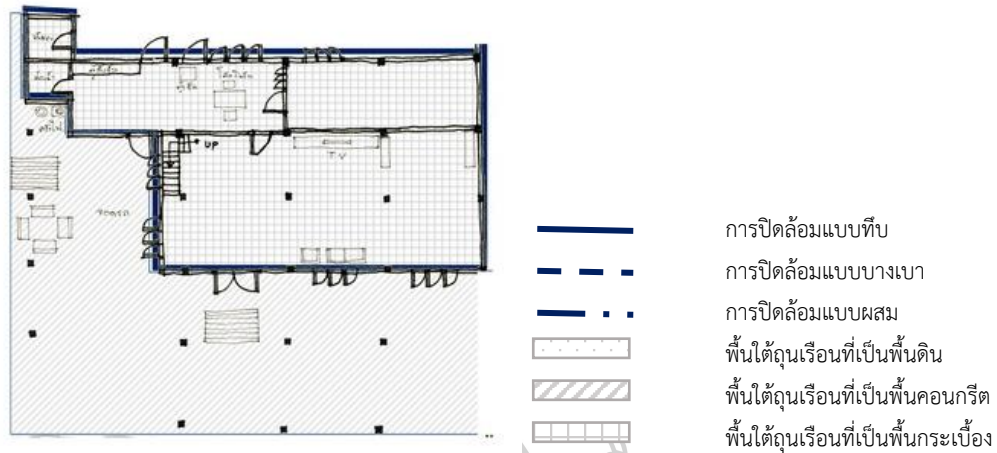
ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาเดิมเป็นใต้ถุนโล่ง พื้นดิน ไม่ค่อยมีการใช้งานใต้ถุน มีการปรับการใช้สอยเมื่อมีการต่อเติมใต้ถุนเรือนและพื้นที่ด้านล่างของเรือน ทำให้กลายเป็นพื้นที่ใช้งานหลักของเรือน แทนพื้นที่ข้างบน โดยแดงและภรรยาอยู่อาศัยข้างล่างตั้งแต่มีการต่อเติม เนื่องจากขึ้นไปด้านบนลำบาก จะขึ้นเฉพาะเวลาไปไหว้พระเท่านั้นส่วนพื้นที่ข้างล่างทางด้านหลังใช้เป็นห้องของลูกสาวคนโต และพื้นที่ครัว และด้านข้างบ้านเป็นพื้นที่ครัวต่อเนื่องกับครัวด้านหลัง ในเวลากลางวันพื้นที่ข้างล่างบางส่วนจะเป็นที่นั่งเล่นของสมาชิกในครอบครัว และกลายเป็นที่รับแขกของครอบครัวไปด้วย ส่วนกลางคืนบริเวณโถงจะเป็นพื้นที่พักผ่อนดูทีวีและแบ่งเป็นที่นอนของสมาชิกในครอบครัว

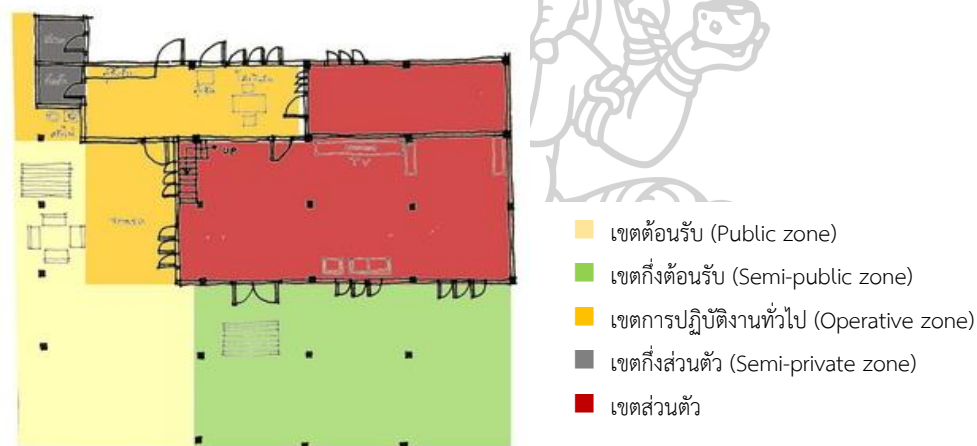
รูปที่ 109 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

รูปที่ 110 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 111 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

รูปที่ 112 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่ชัดเจน ตัวพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมและบริเวณด้านหลังมีการปิดล้อมแบบทึบ แบ่งเป็นห้องโถง ห้องนอนและห้องครัว พร้อมทั้งปูพื้นกระเบื้องทั้งหมด พื้นที่ด้านหน้าและด้านข้างเรือนที่ไม่มีการปิดล้อม เทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับดินเดิมประมาณ 10 เซนติเมตร ทั้งหมดเป็นการเพิ่มพื้นที่การใช้งานของเรือนและเพื่อความสะดวกของผู้อยู่อาศัยซึ่งเป็นผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านข้างของเรือน และพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมกลายเป็นพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิบัติงานทั่วไป ส่วนด้านหน้าของเรือนที่เชื่อมกับพื้นที่ที่มีการปิดล้อมแบบทึบจัดอยู่ในประเภทพื้นที่กึ่งต้อนรับ ด้วยลักษณะที่เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทำให้เหมาะสำหรับการต้อนรับแขกที่มีความสนิทสนมกับครอบครัวระดับหนึ่ง

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

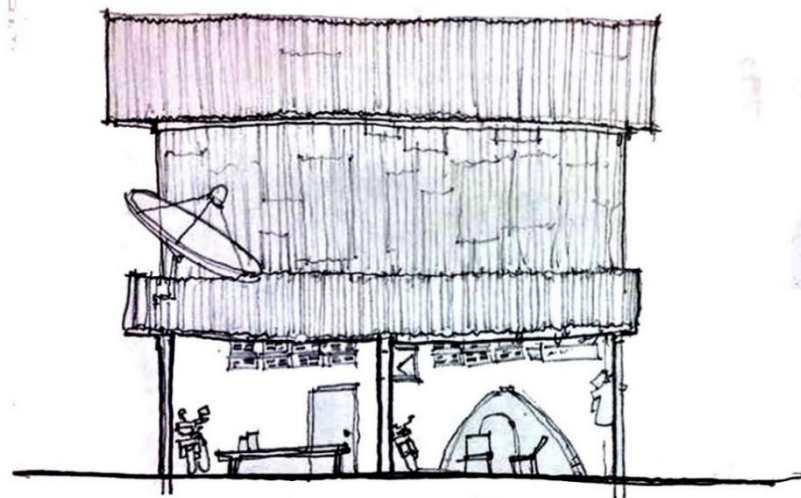
ผู้ให้สัมภาษณ์: วรณ แก้วทองมี

อายุเรือน: 50 ปีขึ้นไป

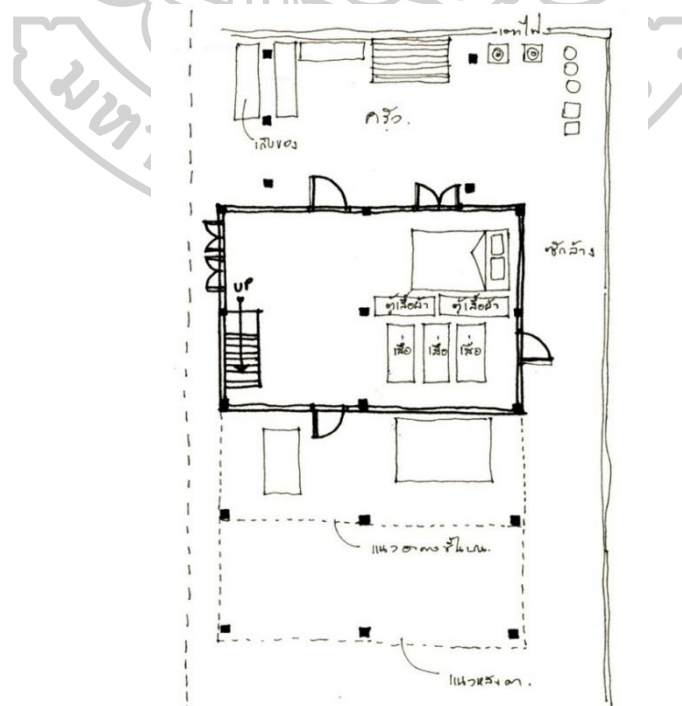
ผู้อยู่อาศัย: 3 คน

รูปแบบเรือน: เรือนยกพื้นสูง ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐทึบ

วันที่เก็บข้อมูล: 15 เมษายน 2561

รูปที่ 113 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

รูปที่ 114 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

รูปที่ 115 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 เดิมเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง ข้างล่างเป็นใต้ถุน พื้นดิน ใช้เป็นที่นั่งเล่นและเก็บอุปกรณ์ทำนา ปัจจุบันเรือนข้างบนยังคงรูปแบบเดิม ส่วนข้างล่างก่ออิฐทึบ ด้านหลังต่อเติมออกเป็นส่วนครัว ปัจจุบันไม่มีการใช้งานพื้นที่ข้างบนแล้ว โดยใช้พื้นที่ข้างล่างเป็นพื้นที่ใช้สอยหลัก ทั้งพื้นที่นอน พักผ่อน และกิจกรรมอื่น ๆ บริเวณด้านหลังบ้านเทพื้นคอนกรีตเป็นพื้นที่ส่วนครัวและเก็บของด้านหน้าเป็นพื้นที่นั่งเล่นพักผ่อน

การปรับปรุงและต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 ปรับปรุงและต่อเติมบริเวณด้านล่างของเรือนเมื่อประมาณ 8 ปีที่แล้วด้วยการก่ออิฐกันห้องในส่วนใต้ถุนเรือน ต่อขยายออกมาบริเวณด้านหน้าเรือนและต่อเติมบริเวณด้านหลังเรือนเป็นส่วนครัวด้วยต่อขยายและการเทพื้นคอนกรีต และปิดล้อมพื้นที่ด้วยสังกะสี

รูปที่ 116 การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 ด้วยการก่ออิฐกันห้องที่ใต้ถุนเรือน

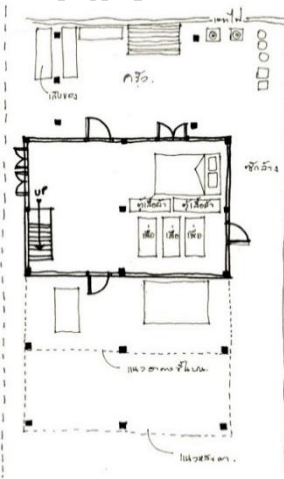
รูปที่ 117 การปรับปรุงต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 ด้วยการก่ออิฐกันห้องที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 118 การต่อขยายคาเรียนกรณีศึกษาหลังที่ 10 เพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งาน

รูปที่ 119 การต่อขยายคาเรียนกรณีศึกษาหลังที่ 10 เพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งาน

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 120 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

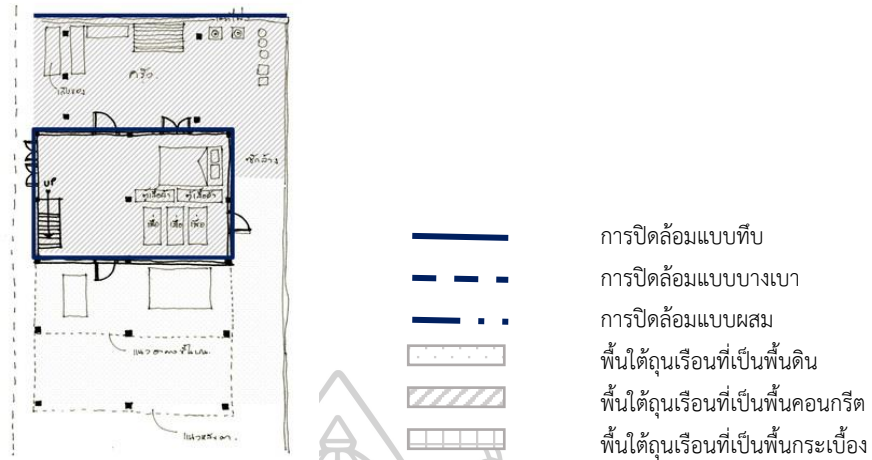
การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 บริเวณด้านหน้าเรือน เป็นพื้นที่วางเตียงสำหรับนั่งพักผ่อนในเวลากลางวัน และเป็นพื้นที่ต้อนรับแขก รวมทั้งใช้จอดรถ สำหรับบริเวณห้องโถงโถงมีการปรับพื้นที่ให้กลายเป็นพื้นที่ใช้งานหลัก ทั้งพื้นที่นอน พักผ่อน เก็บเสื้อผ้าและกิจกรรมอื่น ๆ โดยมีการกั้นห้องในส่วนของห้องนอนด้วยการใช้ตู้เสื้อผ้าแทนการกั้นผนัง ส่วนบริเวณด้านหลังบ้านเป็นพื้นที่ครัวและเก็บของ

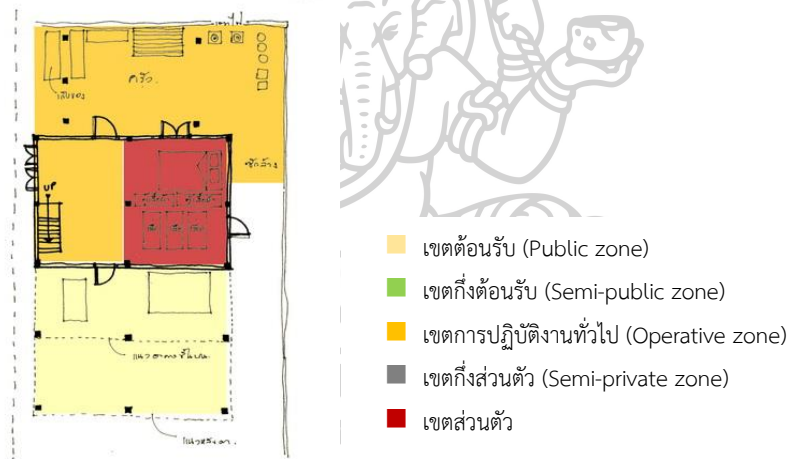
รูปที่ 121 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

รูปที่ 122 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 123 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

รูปที่ 124 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทั้งหมด ตัวพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมมีการปิดล้อมแบบทึบ และเทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับดินเดิมประมาณ 10 เซนติเมตร ส่วนบริเวณด้านหลังเรือนมีการปิดล้อมแบบทึบบางด้านสำหรับบอกรขอบเขตการใช้งาน และเทพื้นคอนกรีตเช่นเดียวกันกับส่วนที่มีการปิดล้อม เพื่อใช้เป็นพื้นที่ครัวและพื้นที่เก็บของทั้งหมดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านหน้าของเรือน และพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมกลายเป็นพื้นที่พักผ่อนประกอบกิจกรรมส่วนตัว ทำให้ประเภทพื้นที่กิจกรรมในส่วนที่มีการปิดล้อมเป็นประเภทเขตส่วนตัว และเขตปฏิบัติงานทั่วไปในพื้นที่ที่ใช้เก็บเสื้อผ้าตามลักษณะการใช้งาน

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

ผู้ให้สัมภาษณ์: สุพรรณ จิตวุฒิ

อายุเรือน: 40 ปีขึ้นไป

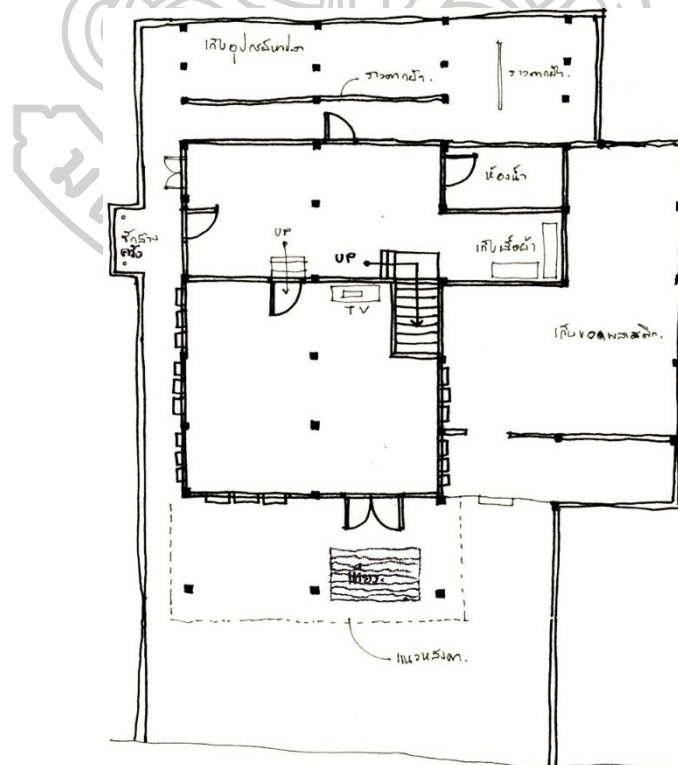
ผู้อยู่อาศัย: 5 คน

รูปแบบเรือน: เรือนยกพื้นสูง ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐทึบแบ่งเป็นห้อง

วันที่เก็บข้อมูล: 15 เมษายน 2561

รูปที่ 125 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

รูปที่ 126 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

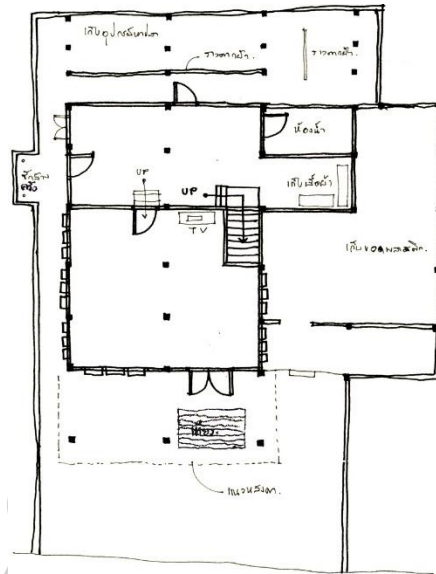
รูปที่ 127 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 เดิมเป็นเรือนยกพื้น ใต้ถุนเป็นลานดินโล่งโปร่ง ใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนในเวลากลางวันและที่ทานข้าวของครอบครัว ปัจจุบันเป็นเรือนข้างบนยังคงรูปแบบเดิม เป็นห้องนอนของลูกชายและลูกสะใภ้ ข้างล่างก่ออิฐทึบเป็นห้องโถงโล่ง เป็นที่นอนของคุณตาสุพรรณและลูกสาว รวมทั้งเป็นที่พักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว ส่วนบริเวณด้านข้างและด้านหลังของเรือนห้องเก็บของ ห้องครัว และห้องน้ำ

การปรับปรุงและต่อเติม:

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 ปรับปรุงเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว เริ่มจากการปรับปรุงข้างบนเรือนก่อนจะก่ออิฐกั้นห้องบริเวณใต้ถุนเรือน ด้านข้างและด้านหลังของเรือน รวมทั้งต่อชายคาและเทพื้นปูบริเวณด้านหน้าเรือน เพิ่มเพื่อพื้นที่ใช้งานให้มากขึ้น

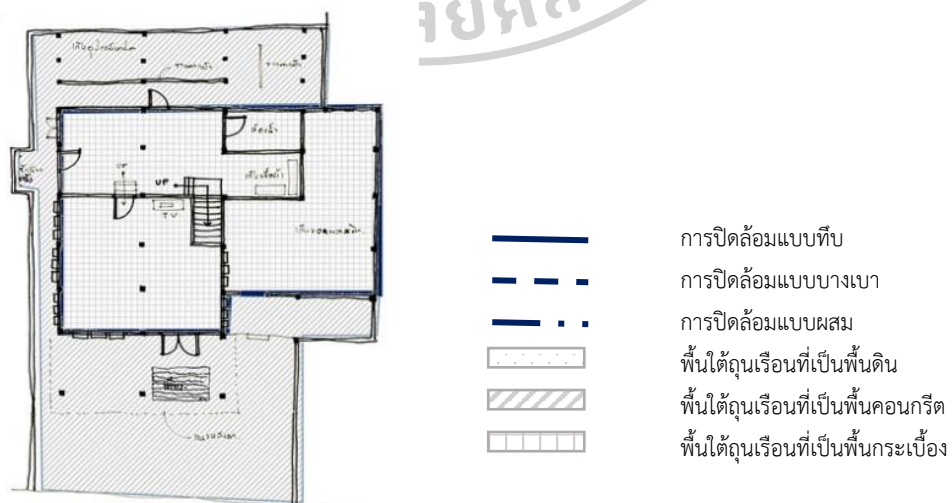
การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

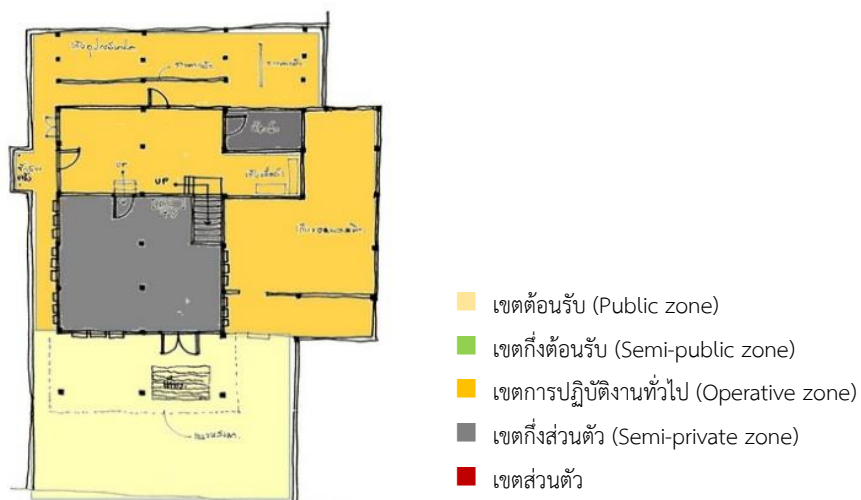
รูปที่ 128 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11 มีการใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเป็นพื้นที่ใช้สอยหลักของเรือน บริเวณชายคาด้านหน้ามีเตียงใช้เป็นที่นั่งเล่นและรับแขกของครอบครัว บริเวณห้องโถงที่เป็นใต้ถุนเดิมเป็นที่นั่งเล่น ดูโทรทัศน์ และแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นที่นอนของคุณตาสุพรรณและลูกสาว ส่วนพื้นที่ที่ด้านหลังที่มีการขยายใช้เป็นที่เก็บของ ห้องน้ำ เชื่อมต่อกับพื้นที่ด้านข้างของเรือนที่เป็นส่วนซักรีดและสวนครัว นอกจากนี้ยังมีการใช้พื้นที่ด้านหลังของบ้านเป็นพื้นที่สำหรับตากเสื้อผ้าและอุปกรณ์ตกปลา

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 129 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

ภาพที่ 97 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 11 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทั้งหมด ตัวพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมมีการปิดล้อมแบบทึบ และปูกระเบื้อง ส่วนพื้นที่ด้านหน้าด้านข้างและด้านหลังเรือนที่ไม่ได้มีการปิดล้อม มีการเทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับดินเดิมประมาณ 10 เซนติเมตร การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านหน้าของเรือน และพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมกลายเป็นพื้นที่พักผ่อน ประกอบกิจกรรมส่วนตัว แต่ก็ใช้ต้อนรับแขกที่มีความสนิทสนมกับครอบครัวระดับหนึ่ง ทำให้ประเภทพื้นที่กิจกรรมในส่วนที่มีการปิดล้อมเป็นประเภทเขตกึ่งส่วนตัว และเขตปฏิบัติงานทั่วไปตามลักษณะการใช้งาน

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

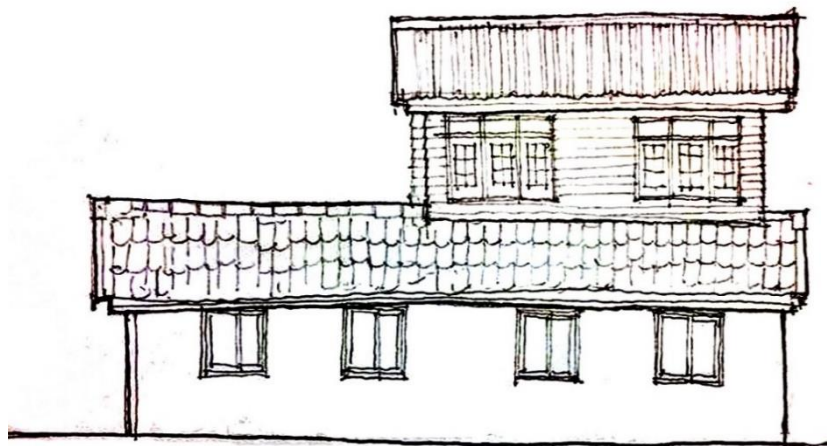
ผู้ให้สัมภาษณ์: ปราณี มาตรศรี

อายุเรือน: 60 ปีขึ้นไป

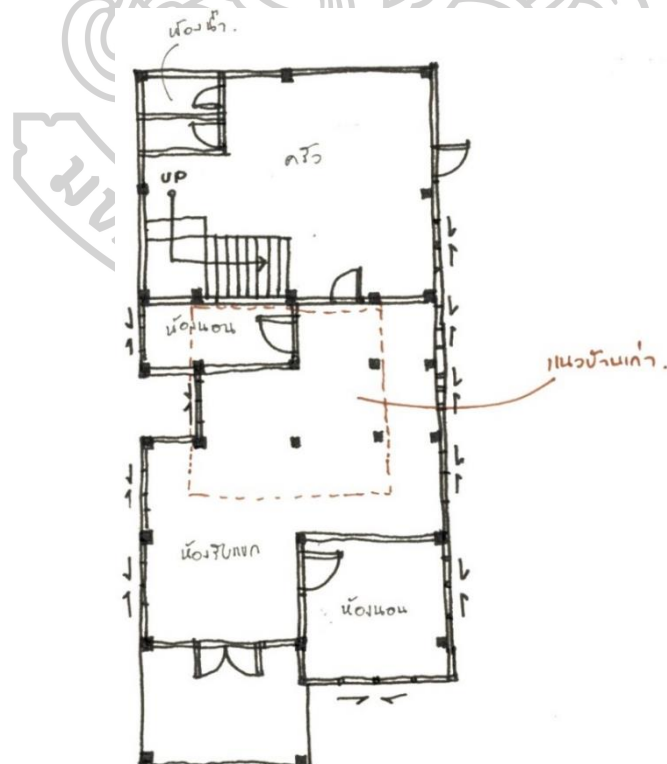
ผู้อยู่อาศัย: 4 คน

รูปแบบเรือน: เรือนยกพื้นสูง ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐทึบ

วันที่เก็บข้อมูล: 15 เมษายน 2561

รูปที่ 130 ภาพลายเส้นที่ 36 รูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

รูปที่ 131 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

รูปที่ 132 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12 เดิมเป็นเรือนยกพื้นสูง ใต้ถุนเป็นลานดินโล่งโปร่ง ใช้เป็นเลี้ยงสัตว์ (ไก่) ปัจจุบันเรือนข้างบนยังคงรูปแบบเดิม และยังมีการใช้งานอยู่บ้าง โดยใช้เป็นห้องนอนของแม่ผู้ให้สัมภาษณ์ข้างล่างก่ออิฐทึบ กั้นเป็นห้องต่างๆ เพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้งานให้กับสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากขนาดของครอบครัวที่ขยายขึ้น

การปรับปรุงและต่อเติม:

การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12 ปรับปรุงเมื่อประมาณ 2 ปีที่แล้ว โดยการยกบ้านและขยายพื้นที่เรือนด้านล่างออก โดยการก่ออิฐทึบกั้นแบ่งเป็นห้อง

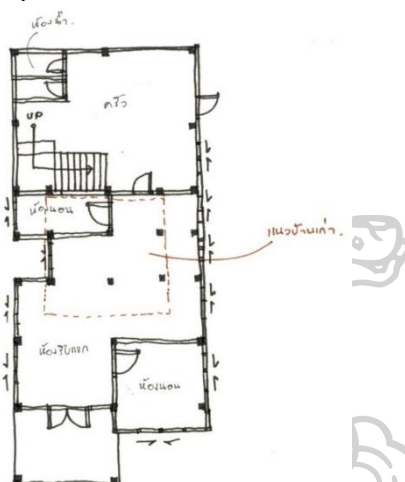

รูปที่ 133 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12 ก่อนการปรับปรุงและต่อเติมเรือน

รูปที่ 134 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12 ขณะกำลังปรับปรุง (ซ้าย) และเสร็จสมบูรณ์ (ขวา)

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 135 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

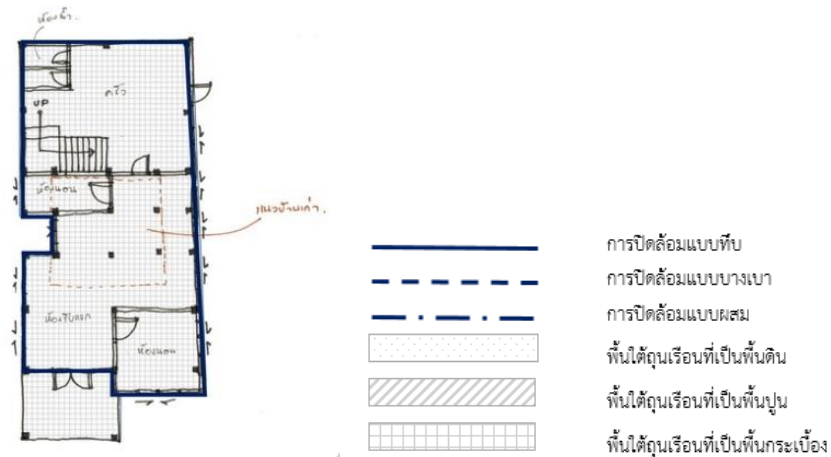
พื้นที่ใช้สอยหลักของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12 อยู่บริเวณด้านล่างที่มีการต่อเติม พื้นที่บริเวณด้านหน้าบ้าน ปูกระเบื้องสร้างความสวยงามให้กับบ้าน และใช้เป็นที่นั่งเล่นของสมาชิกในครอบครัว ถัดไปคือพื้นที่ห้องรับแขก ซึ่งแม่ข้างบนจะเป็นห้องนอน แต่โดยส่วนมากแล้วเจ้าของห้อง (แม่ของผู้ให้สัมภาษณ์) มักจะลงมาอนบริเวณหน้าโทรทัศน์ที่ห้องรับแขกนี้ นอกจากนี้บริเวณข้างล่างใต้ถุนเดิมที่มีการต่อเติม ยังมีการกั้นเป็นห้องนอนของครอบครัวลูกสาว รวมทั้งห้องครัวและห้องน้ำ

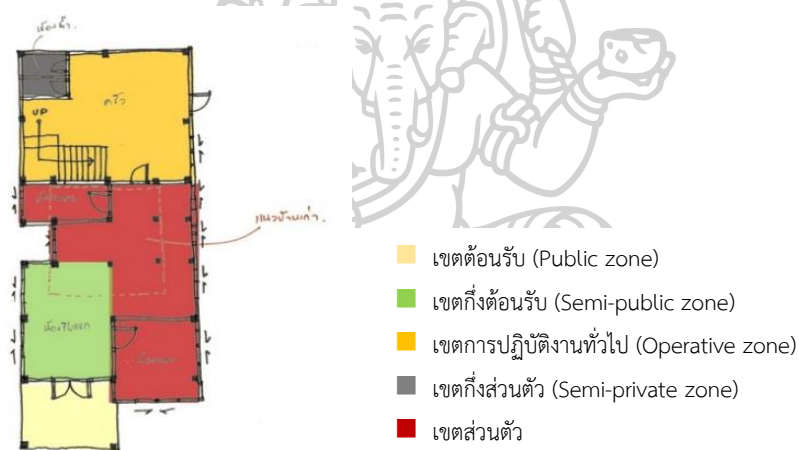
รูปที่ 136 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

รูปที่ 137 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 138 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

รูปที่ 139 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่อย่างชัดเจน ตัวพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมมีการเปลี่ยนแปลงด้วยการปิดล้อมแบบทึบและแบ่งเป็นห้องต่าง ๆ พร้อมปูกระเบื้องแทนพื้นดินแบบเดิม การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านหน้าของเรือน และพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมซึ่งมีการปิดล้อมแบบทึบ ส่วนหนึ่งกลายเป็นพื้นที่กึ่งต้อนรับในส่วนที่เชื่อมกับด้านหน้าของเรือน ส่วนพื้นที่ที่มีการกั้นห้องและพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ที่เชื่อมกัน ด้วยลักษณะที่เป็นสัดส่วนมากขึ้น ใช้เป็นพื้นที่ห้องนอนและพื้นที่พักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว ทำให้ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานในส่วนนี้เป็นเขตส่วนตัวตามลักษณะการใช้งาน ส่วนพื้นที่ที่มีการปิดล้อมอีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ครัว ซึ่งจัดอยู่ในประเภทพื้นที่กิจกรรมแบบเขตปฏิบัติงานทั่วไป

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

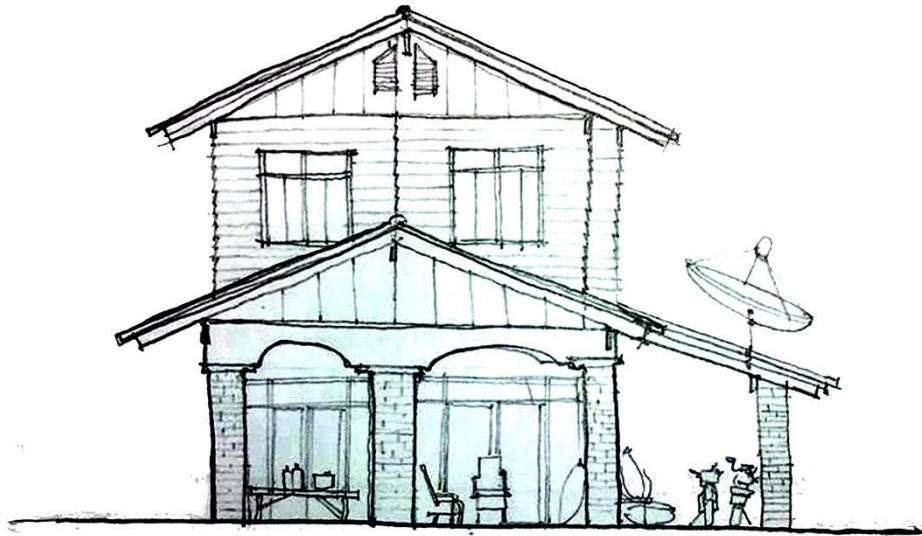
ผู้ให้สัมภาษณ์: จำปา มะลาพันธ์

อายุเรือน: 60 ปีขึ้นไป

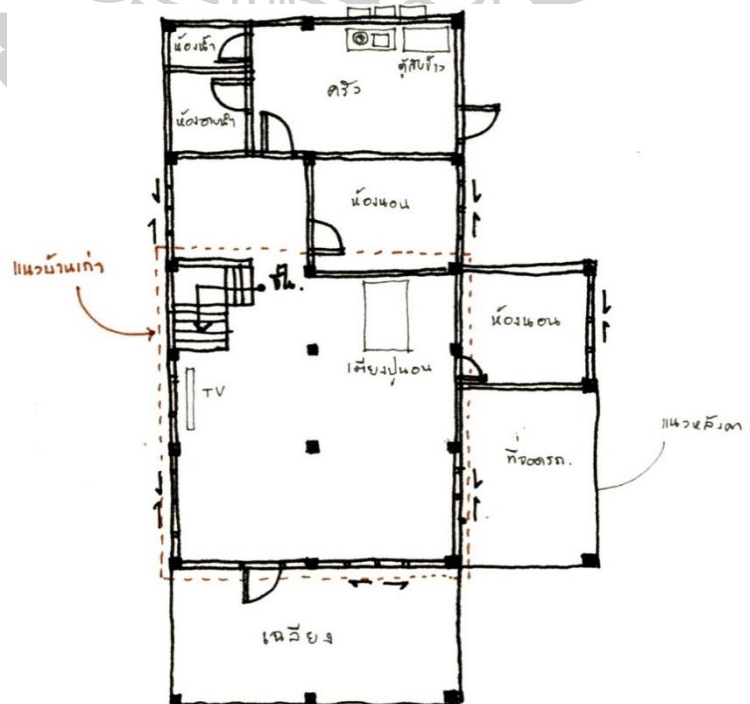
ผู้อยู่อาศัย: 2 คน

รูปแบบเรือน: เรือนยกพื้นสูง ข้างบนเป็นไม้ ข้างล่างก่ออิฐทึบเป็นห้องโถง

วันที่เก็บข้อมูล: 15 เมษายน 2561

รูปที่ 140 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

รูปที่ 141 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

รูปที่ 142 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 แต่เดิมเป็นเรือนยกพื้น โดยพื้นบ้านมี 3 ระดับ และมีชานนอกบ้าน ส่วนใต้ถุนเป็นลานดิน ก่อนจะมีการปรับปรุงโดยที่ข้างบนยังคงรูปแบบเดิม ส่วนข้างล่างก่ออิฐทึบเป็นห้องโถง ปัจจุบันพื้นที่บนเรือนไม่ได้มีการใช้งานแล้ว เนื่องจากเจ้าของเรือน (คุณยายจำปา) อายุมากและป่วย ทำให้ไม่สามารถขึ้นไปบนเรือนได้ พื้นที่ใช้สอยหลักจึงอยู่บริเวณด้านล่างที่เป็นส่วนต่อเติม

การปรับปรุงและต่อเติม:

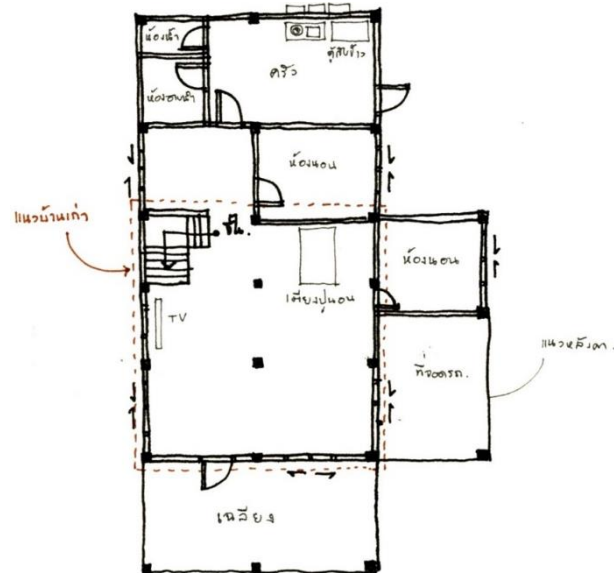
เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 การต่อเติมมีทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งแรกต่อเติมด้วยการยกพื้น ต่อมาคือการแบ่งห้องด้านบน และก่ออิฐกันพื้นที่บางส่วนของใต้ถุนเป็นห้องสหรณ์ของหมู่บ้าน ก่อนจะปรับมาเป็นห้องลูกสาวและครั้งสุดท้ายคือในปี พ.ศ. 2552 เป็นการยกเรือนและย้ายเรือนจากที่ตั้งเดิมมาทางขวามือประมาณ 5 เมตร รวมทั้งต่อเติมด้านล่างด้วยการก่ออิฐทึบส่วนพื้นที่ใต้ถุนเดิม และต่อเติมพื้นที่ด้านข้างและด้านหลังด้วยการต่อขยายคาและก่ออิฐกันห้องเป็นส่วนหนึ่งของห้องนอน ห้องครัว และห้องอาบน้ำ

รูปที่ 143 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 ด้วยการต่อขยายคา (ซ้าย)

รูปที่ 144 การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 ด้วยการก่ออิฐกันห้อง (ขวา)

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 145 ภาพลายเส้นแสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

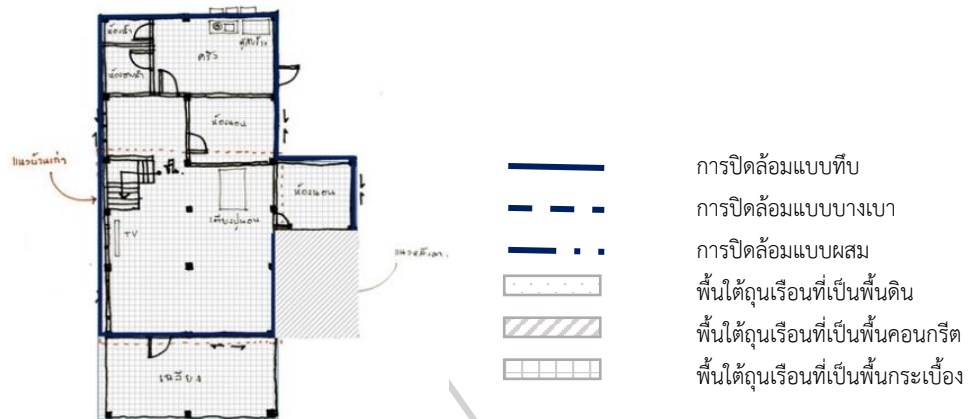
การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 มีการปรับพื้นที่ใต้ถุนเดิมด้วยการก่ออิฐทึบเป็นห้องโถงและขยายพื้นที่ใช้งานของเรือนด้านข้างและด้านหลัง ด้วยการก่ออิฐกั้นห้องเป็นส่วนหนึ่งของห้องนอน ห้องครัวและห้องอาบน้ำ พื้นที่ใช้สอยหลักของครอบครัวจึงอยู่บริเวณด้านล่างพื้นที่เฉลียงด้านหน้าปุกระเบียงใช้เป็นพื้นที่นั่งพักผ่อน รับประทานอาหารและรับแขกไปในตัว ส่วนของห้องโถงเป็นที่นอนของคุณยายจำปา ที่มีอาการป่วย และหลานๆ รวมทั้งเป็นห้องนั่งเล่นของครอบครัว บริเวณพื้นที่ด้านหลังเชื่อมต่อกับส่วนของห้องโถงและมีการกั้นเป็นห้องนอน ห้องครัว ห้องอาบน้ำและห้องน้ำ ส่วนด้านข้างที่มีการขยายพื้นที่ ก่ออิฐทึบกั้นเป็นห้องนอนของหลานที่โตแล้วและที่จอดรถ ซึ่งเทพื้นปูแสดงขอบเขตพื้นที่

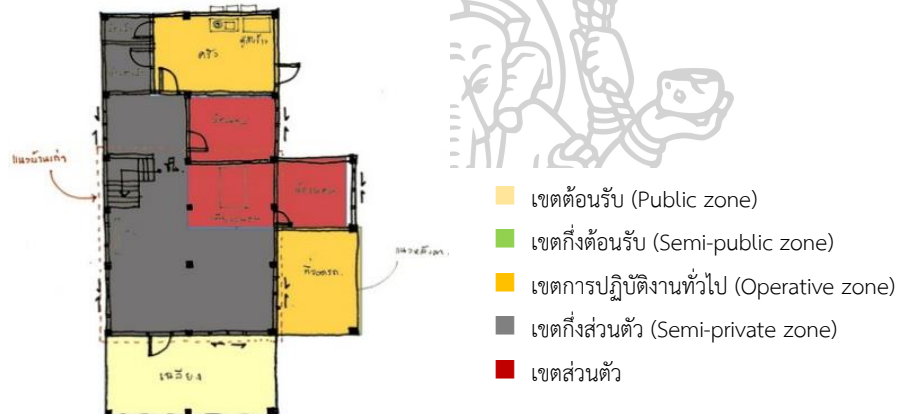
รูปที่ 146 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

รูปที่ 147 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 148 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

รูปที่ 149 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่อย่างชัดเจน ตัวพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมมีการเปลี่ยนแปลงด้วยการปิดล้อมแบบทึบและแบ่งเป็นห้องต่าง ๆ และปูพื้นกระเบื้อง การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณเฉลียงด้านหน้าของเรือน และพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมซึ่งมีการปิดล้อมแบบทึบ ส่วนหนึ่งกลายเป็นพื้นที่กึ่งส่วนตัว เนื่องจากทำหน้าที่เป็นห้องรับแขก สาเหตุที่ต้องเป็นพื้นที่กึ่งส่วนตัวคือ พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่เตียงนอนของคุณยายจำปา ซึ่งบริเวณนั้นเป็นพื้นที่กิจกรรมแบบเขตส่วนตัวเชื่อมต่อกับส่วนห้องนอน ทำให้พื้นที่อื่นๆ ในโถงกลางที่ใช้สำหรับพักผ่อนและรับแขก จึงควรเป็นแขกที่มีความสนิทสนมกับครอบครัวในระดับหนึ่ง ส่วนพื้นที่ที่มีการปิดล้อมอีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ครัว ซึ่งจัดอยู่ในประเภทพื้นที่กิจกรรมแบบเขตปฏิบัติงานทั่วไป เช่นเดียวกับพื้นที่ด้านข้างเรือนที่ไม่มีการปิดล้อม ซึ่งใช้เป็นที่จอดรถ

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

ผู้ให้สัมภาษณ์: ไฉ นุริตมนต์

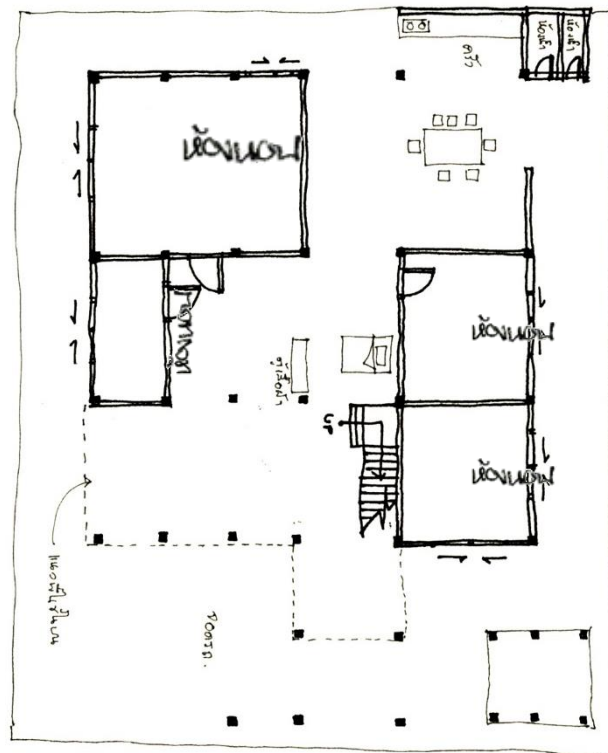
อายุเรือน: 40 ปีขึ้นไป

ผู้อยู่อาศัย: 7 คน

รูปแบบเรือน: เรือนอีสานยกพื้นสูง ข้างล่างเป็นที่โล่ง เทพื้นคอนกรีต กั้นเป็นห้องบางพื้นที่
วันที่เก็บข้อมูล: 15 เมษายน 2561

รูปที่ 150 ภาพลายเส้นรูปด้านเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

รูปที่ 151 ภาพลายเส้นผังพื้นที่ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

รูปที่ 152 เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 เดิมเป็นเรือนอีสานยกพื้นสูง ใต้ถุนเป็นลานดินโล่งโปร่ง ใช้เป็นที่นั่งในเวลากลางวันและที่ทานข้าวของครอบครัว พื้นที่ใช้สอยเดิมอยู่บนเรือนเป็นหลัก แต่ปัจจุบันพื้นที่ข้างบนไม่มีการใช้งานแล้วพื้นที่ใช้สอยหลักจึงอยู่บริเวณด้านล่างที่เป็นส่วนต่อเติม ทั้งส่วนของห้องนอนของสมาชิกในครอบครัว พื้นที่ส่วนกลางของครอบครัวที่ใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว ส่วนของครัวและพื้นที่รับประทานอาหาร

การปรับปรุงและต่อเติม:

การปรับปรุงและต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ปรับปรุงเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2553 เป็นการยกพื้นเรือนและปรับปรุงด้านล่างทั้งหมด โดยการต่อขยายคาช้งเรือนทำเป็นพื้นที่จอดรถและก่ออิฐกั้นห้องบริเวณใต้ถุนเดิมจำนวน 4 ห้อง ส่วนพื้นที่เหลือปรับจากพื้นดินเป็นพื้นที่กระเบื้อง บริเวณด้านหลังเรือนขยายพื้นที่เป็นส่วนครัวและสร้างห้องน้ำเพิ่มจำนวน 2 ห้อง

รูปที่ 153 การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ด้วยการก่ออิฐกั้นห้อง (ซ้าย)

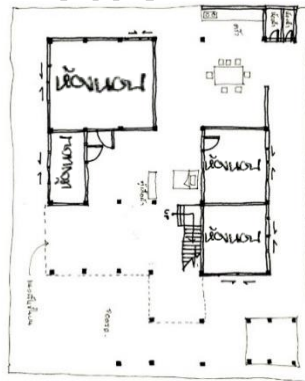
รูปที่ 154 การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ด้วยการต่อขยายคา (ขวา)

รูปที่ 155 การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ด้วยการปูกระเบื้อง (ซ้าย)

รูปที่ 156 การปรับปรุง ต่อเติมเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ด้วยการต่อเติมส่วนครัว (ขวา)

การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือน:

รูปที่ 157 ภาพลายเส้นที่ 44 แสดงการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

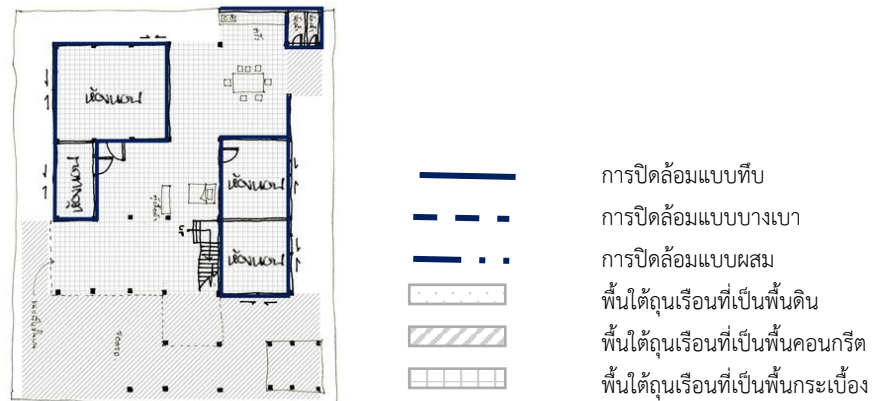
การใช้สอยพื้นที่บริเวณใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 มีการปรับพื้นที่ใต้ถุนเดิมด้วยเทพื้นคอนกรีต และก่ออิฐทึบแบ่งเป็นห้องจำนวน 4 ห้อง รวมทั้งขยายพื้นที่ใช้งานของเรือนบริเวณด้านหลังด้วยการเทพื้นคอนกรีตเชื่อมกับพื้นที่ใต้ถุนเดิม และทำหลังคาคลุมบริเวณส่วนที่เป็นครัวและส่วนรับประทานอาหาร พื้นที่ด้านหน้าเป็นพื้นที่โล่งใช้เป็นที่นั่งเล่นและทำกิจกรรมต่างๆ ของคนในครอบครัว รวมทั้งเป็นที่รับแขก พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่นอนของคุณตา กั้นแบ่งพื้นที่ด้วยเฟอร์นิเจอร์ ส่วนที่กั้นเป็นห้องใช้เป็นห้องนอนของสมาชิกในครอบครัว ส่วนด้านหลังเรือนแบ่งเป็นส่วนพื้นที่ครัว พื้นที่รับประทานอาหารและห้องครัว

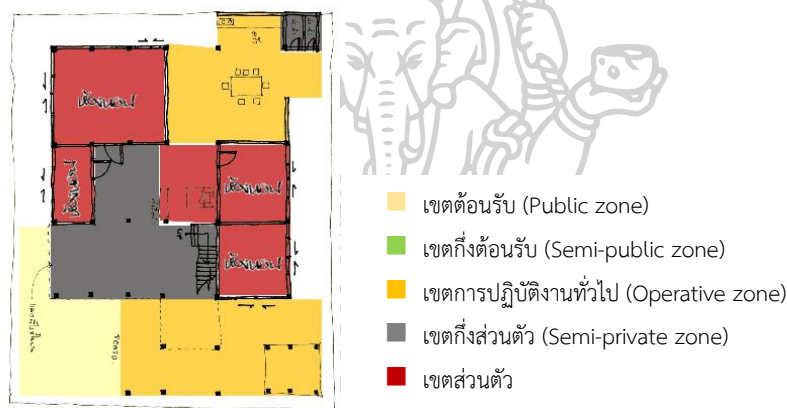
รูปที่ 158 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

รูปที่ 159 ตัวอย่างการใช้สอยพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน

รูปที่ 160 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

รูปที่ 161 ประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานใต้ถุนเรือนของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่ชัดเจนอีกหลังหนึ่ง พื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมที่เป็นพื้นดินเปลี่ยนเป็นปูกระเบื้องทั้งหมด และมีการปิดล้อมแบบทึบแบ่งเป็นห้องต่างๆ เป็นการเพิ่มพื้นที่การใช้งานของเรือน ทั้งการปิดล้อมแบบทึบส่วนที่ไม่ได้มีการปิดล้อมคือส่วนด้านข้างของเรือน ซึ่งได้เทพื้นคอนกรีตสูงกว่าระดับดินเดิมประมาณ 10 เซนติเมตร การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากที่ใต้ถุนเรือนทำหน้าที่เป็นเขตต้อนรับ พื้นที่เขตต้อนรับได้เปลี่ยนมาอยู่บริเวณด้านหน้าของเรือนส่วนที่เป็นพื้นคอนกรีต และพื้นที่ใต้ถุนเรือนเดิมกลายเป็นพื้นที่กึ่งส่วนตัว ด้วยการโอบล้อมของพื้นที่ที่ปิดล้อมแบบทึบ ซึ่งใช้เป็นห้องนอนจำนวน 4 ห้อง และลักษณะที่เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ใช้เป็นที่พักผ่อนของสมาชิกในครอบครัวและเหมาะสำหรับการต้อนรับแขกที่มีความสนิทสนมกับครอบครัวระดับหนึ่ง ส่วนพื้นที่ด้านหลังที่มีการปิดล้อมแบบทึบบางส่วนกลายเป็นพื้นที่เขตการปฏิบัติงาน ตามลักษณะการใช้งาน

รูปที่ 162 ภาพเปรียบเทียบเรือนกรณีศึกษาบ้านท่าสะแบงทั้ง 7 หลัง

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามที่บ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้เห็นว่าบ้านท่าสะแบงเป็นชุมชนริมน้ำที่ตั้งกระจุกตัวริมแม่น้ำชี อีกฝั่งของชุมชนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีถนนเชื่อมต่อระหว่างอำเภอซึ่งแยกจากถนนหลวงกันอยู่ ผังของชุมชนปรากฏการตั้งบ้านเรือนเรียงตามถนนที่ตัดภายในชุมชน โดยถนนเส้นหลักในชุมชนมี 2 เส้น ขนานไปกับแม่น้ำชี เรือนพักอาศัยดั้งเดิมที่ยังเหลือส่วนมากจะตั้งอยู่บนถนนเส้นหลักที่อยู่ใกล้กับพื้นที่เกษตรกรรม ด้วยลักษณะภูมิประเทศของบ้านท่าสะแบงที่มีการตั้งชุมชนอยู่ริมแม่น้ำชีและมีน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ ทำให้เรือนพักอาศัยส่วนหนึ่งมีลักษณะเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นลักษณะของเรือนพักอาศัยตั้งแต่อดีตของบ้านท่าสะแบง แต่ในปัจจุบันเรือนในลักษณะนี้ไม่ค่อยพบในชุมชน เพราะด้วยสภาพแวดล้อมสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้เรือนพักอาศัยส่วนใหญ่เป็นลักษณะของบ้าน 2 ชั้น บางหลังชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างเป็นอิฐและบางหลังก็ก่ออิฐถือปูนทึบทั้งหลัง

เรือนไม้ยกพื้นสูงที่บ้านท่าสะแบงส่วนหนึ่งไม่ได้หายไปไหน เพียงแต่มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดจากการปรับปรุง ต่อเติม โดยเฉพาะในพื้นที่ “ใต้ถุนเรือน” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในเรือนที่พักอาศัยบ้านท่าสะแบง การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือนส่วนมากมักเป็นการต่อเติมหรือปิดล้อมพื้นที่ใต้ถุนเรือนด้วยวัสดุต่างๆ เช่น อิฐ ไม้ สังกะสี พบทั้งการปิดล้อมทั้งหมดหรือปิดล้อมเป็นบางส่วนนอกจากนี้ยังมีปรับปรุงพื้นดินเดิมด้วยการปูกระเบื้อง เทคอนกรีต การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะความต้องการเพิ่มพื้นที่การใช้งานให้มากขึ้น และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกันจากเดิมที่เคยใช้พื้นที่บนเรือนเป็นพื้นที่ใช้งานหลัก พื้นที่ใช้งานหลักในปัจจุบันก็เปลี่ยนเป็นพื้นที่ใต้ถุนเรือน และเรือนกรณีศึกษาทั้ง 7 หลัง ก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การใช้งานได้อย่างชัดเจน

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ใต้ถุนเรือนบ้านทุ่งเพื่อ และบ้านท่าสะแบง

การเก็บข้อมูลเรือนกรณีศึกษาทั้ง 14 หลัง ทำให้เห็นว่าพื้นที่ใต้ถุนเรือนบ้านทุ่งเพื่อและบ้านท่าสะแบงมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพอย่างเห็นได้ชัด ผู้ศึกษาแบ่งรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพไว้ 2 ลักษณะ คือ

บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี

บ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ

รูปที่ 163 ภาพเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเรือนกรณีศึกษาทั้ง 14 หลัง

1. การเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ใต้ถุนโล่ง มาเป็นพื้นที่ที่มีการปิดล้อมหรือกั้นพื้นที่ โดยแบ่งรูปแบบการปิดล้อมไว้ 3 รูปแบบ ซึ่งแตกต่างกันตามวัสดุที่ใช้ คือ

1.1 การปิดล้อมแบบทึบ คือเกิดการปิดล้อมพื้นที่โดยวัสดุทึบ ไม่สามารถมองเห็นภายในได้และทำให้เกิดการแบ่งพื้นที่เป็นห้อง หรือพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นสัดส่วนหรือเป็นส่วนตัว เช่นห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัว เป็นต้น ลักษณะการปิดล้อมแบบนี้พบได้ในเรือนกรณีศึกษาทุกหลัง โดยบางหลังจะเป็นการปิดล้อมแบบทึบในบางส่วนของพื้นที่ใต้ถุนเรือน ประกอบด้วยเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 2 3 4 7 และเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14 ในขณะที่ส่วนมากจะพบการปิดล้อมแบบทึบในพื้นที่ใต้ถุนเรือนทั้งหมด ประกอบด้วย เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5 6 8 9 10 11 12 และ 13

รูปที่ 164 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบที่บางส่วนโรงเรียนศรีศึกษาหลังที่ 1

รูปที่ 165 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบที่บางส่วนโรงเรียนศรีศึกษาหลังที่ 14

รูปที่ 166 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบที่ทั้งหมดของโรงเรียนศรีศึกษาหลังที่ 5

รูปที่ 167 ภาพที่ 126 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบที่บทั้งหมดของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

รูปที่ 168 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบที่บทั้งหมดของเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

1.2) การปิดล้อมแบบบางเบา คือเกิดการปิดล้อมพื้นที่โดยวัสดุที่มีความโปร่ง สามารถมองเห็นภายในได้ โดยมากการปิดล้อมเช่นนี้ จะเป็นการแสดงขอบเขตของพื้นที่ในการกิจกรรมที่ต้องการความโปร่งโล่ง สบาย เช่น การทำครัว การพักผ่อน เป็นต้น เรือนกรณีศึกษาที่มีการปิดล้อมเช่นนี้ มักจะเป็นการปิดล้อมส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่ได้ฤๅน ไม่ได้มีการปิดล้อมทั้งหมดของพื้นที่ ประกอบด้วย เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 4 และ 8

รูปที่ 169 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบบางเบา เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

รูปที่ 170 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบบางเบา เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

รูปที่ 171 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบบางเบา เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

1.3) การปิดล้อมแบบผสม คือเกิดการปิดล้อมพื้นที่โดยวัสดุที่มีความทึบและความโปร่งด้วยกัน โดยมากการปิดล้อมเช่นนี้มักจะเป็นการปิดล้อมในพื้นที่ที่ต้องการความเป็นส่วนตัวระดับหนึ่ง เช่น พื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่พักผ่อน พื้นที่ทำงาน เป็นต้น เรือนกรณีศึกษาที่มีการปิดล้อมในรูปแบบนี้พบน้อยที่สุดในเรือนกรณีศึกษาพบเพียงในบ้านทุ่งเพ็ญ คือ เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6 และ 7

รูปที่ 172 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบผสม เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

รูปที่ 173 ตัวอย่างการปิดล้อมแบบผสม เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

2. การเปลี่ยนแปลงบริเวณพื้นที่ใต้ถุนเรือน จากพื้นดินมาเป็นพื้นคอนกรีตหรือพื้นกระเบื้อง การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ส่งผลให้เกิดการเพิ่มพื้นที่ในการใช้งานของเรือนมากขึ้น ผู้ศึกษาแบ่งรูปแบบการเปลี่ยนแปลงบริเวณพื้นที่ใต้ถุนเรือนออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

2.1) พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน

พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน ซึ่งเป็นลักษณะเดิมของพื้นที่ใต้ถุนเรือน ปัจจุบันจากเรือนกรณีศึกษา เป็นลักษณะพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่พบได้น้อยที่สุดและมักพบในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่สำหรับรับแขกหรือพื้นที่ปฏิบัติงาน ลักษณะพื้นเช่นนี้พบในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 4 5 และ 10

รูปที่ 174 ตัวอย่างพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

รูปที่ 175 ตัวอย่างพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

2.2) พื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต

พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต พบในพื้นที่ใช้งานทั้งที่เป็นพื้นที่รับแขก พื้นที่ใช้งานทั่วไป รวมถึงในบางหลังก็พบในส่วนของห้องนอน ซึ่งการเลือกใช้พื้นคอนกรีตมักเป็นความชอบส่วนบุคคลและตามฐานะของเจ้าของเรือน ในเรือนบางหลังหากพบพื้นที่ใต้ถุนเรือนทั้งที่เป็นแบบพื้นคอนกรีตและพื้นกระเบื้อง ส่วนที่เป็นพื้นคอนกรีตมักเป็นพื้นที่ในส่วนต้อนรับหรือส่วนปฏิบัติงาน ลักษณะพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นคอนกรีตพบในเรือนกรณีศึกษาทุกหลัง ยกเว้นเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

รูปที่ 176 ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีตเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

รูปที่ 177 ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

รูปที่ 178 ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

2.3) พื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง

พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง มักพบในพื้นที่ใช้งานที่เป็นพื้นที่รับแขก พื้นที่ห้องนอนรวมถึงในบางหลังก็พบในส่วนของห้องครัว ซึ่งการเลือกใช้พื้นกระเบื้องเป็นความชอบส่วนบุคคลและตามฐานะของเจ้าของเรือน ในเรือนบางหลังหากพบพื้นใต้ถุนเรือนที่ทั้งที่เป็นแบบพื้นคอนกรีตและพื้นกระเบื้องส่วนที่เป็นพื้นกระเบื้องมักเป็นพื้นที่ในส่วนต้อนรับหรือพื้นที่ส่วนตัวของผู้พักอาศัย ลักษณะพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นกระเบื้องพบในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1 3 4 5 7 8 9 11 12 13 และหลังที่ 14

รูปที่ 179 ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง กรณีศึกษาหลังที่ 1

รูปที่ 180 ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รูปที่ 181 ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง หลังที่ 5

รูปที่ 182 ตัวอย่างพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

รูปที่ 183 ตัวอย่างพื้นไต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

รูปที่ 184 ตัวอย่างพื้นไต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

รูปที่ 185 พื้นไต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง เรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใต้ถุนเรือนซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้งานของเรือน

บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี
บ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรม

รูปที่ 186 ภาพเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรมของเรือนกรณีศึกษาทั้ง 14 หลัง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งประเภทพื้นที่กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใต้ถุนเรือนซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้งานของเรือนกรณีศึกษานบ้านทุ่งเพื่อและบ้านท่าสะแบง ไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. เขตต้อนรับ (Public zone)

เขตต้อนรับ คือพื้นที่ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับคนอื่นเป็นส่วนเริ่มต้นที่จะแสดงให้รู้สึกว่าได้เริ่มเข้ามาภายในบ้านแล้ว ได้แก่ พื้นที่หน้าบ้านและทางเข้าประเภทต่าง ๆ พื้นที่โถง เป็นต้น กิจกรรมลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาทุกหลัง ยกเว้นเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

รูปที่ 187 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตต้อนรับที่เกิดในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

รูปที่ 188 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตต้อนรับที่เกิดเรือนในกรณีศึกษาหลังที่ 2

รูปที่ 189 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตต้อนรับที่เกิดเรือนในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

รูปที่ 190 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตต้อนรับที่เกิดเรือนในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

รูปที่ 191 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตต้อนรับที่เกิดในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

2. เขตกึ่งต้อนรับ (Semi-public zone)

เขตกึ่งต้อนรับ คือพื้นที่รวมของสมาชิกในครอบครัวเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันหรือในโอกาสพิเศษ รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่แสดงสัญลักษณ์ของการเป็นครอบครัว และพื้นที่ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับผู้อื่น เป็นส่วนที่เปิดเผยและต้อนรับมากรองลงมาจากเขตต้อนรับ ได้แก่ ห้องรับแขก พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่รับประทานอาหาร ห้องน้ำแยก เป็นต้น กิจกรรมในลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3 4 5 6 7 9 และ 12

รูปที่ 192 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกึ่งต้อนรับเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รูปที่ 193 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกิ่งต้อนรับเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

รูปที่ 194 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกิ่งต้อนรับเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

รูปที่ 195 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกิ่งต้อนรับเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

รูปที่ 196 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกิ่งต้อนรับเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

รูปที่ 197 ภาพที่ 157 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกิ่งต้อนรับเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

3. เขตการปฏิบัติงานทั่วไป (Operative zone)

เขตการปฏิบัติงานทั่วไป คือบริเวณที่มีกิจกรรมการทำงานต่าง ๆ ประจำวันภายในครอบครัว การติดต่อทั่วไปภายในระหว่างคนในครอบครัว มีลักษณะกึ่งเปิดเผยจากผู้มาเยี่ยมเยือน ผู้ที่สนิทสนมคุ้นเคยกับครอบครัวเท่านั้นที่จะใช้ร่วมในส่วนนี้พื้นที่ส่วนนี้ ได้แก่ พื้นที่ครัว พื้นที่ซักล้าง พื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่เตรียมอาหาร พื้นที่เก็บของ พื้นที่ทำงานอื่น ๆ ที่จัดสรร กิจกรรมในลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาทุกหลัง

รูปที่ 198 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

รูปที่ 199 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

รูปที่ 200 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รูปที่ 201 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 4

รูปที่ 202 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

รูปที่ 203 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

รูปที่ 204 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

รูปที่ 205 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

รูปที่ 206 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

รูปที่ 207 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

รูปที่ 208 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

รูปที่ 209 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตปฏิบัติงานทั่วไปเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

4. เขตกึ่งส่วนตัว (Semi-private zone)

เขตกึ่งส่วนตัว คือพื้นที่ที่มีกิจกรรมเฉพาะบุคคล แต่ก็ยังไม่ถึงกับต้องการความเป็นส่วนตัวโดยตรงในบางโอกาส อาจมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ได้บ้าง เขตกึ่งส่วนตัวเป็นเขตที่ต้องการความเป็นส่วนตัวของบุคคลภายในครอบครัวโดยเฉพาะ ได้แก่ พื้นที่นอนพักผ่อน พื้นที่แต่งตัว พื้นที่ทำงานส่วนตัว ห้องน้ำ พื้นที่รับแขก พื้นที่รับประทานอาหาร โถง กิจกรรมในลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 3 4 5 7 9 11 12 13 14

รูปที่ 210 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกึ่งส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2

รูปที่ 211 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกึ่งส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รูปที่ 212 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกึ่งส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 5

รูปที่ 213 ภาพที่ 173 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกึ่งส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

รูปที่ 214 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกึ่งส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

รูปที่ 215 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตกึ่งส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

5. เขตส่วนตัว (Private zone)

เขตส่วนตัว คือ พื้นที่ส่วนตัวของผู้พักอาศัย มีการใช้งานเฉพาะเจาะจง เช่น พื้นที่นอนพักผ่อน พื้นที่แต่งตัว ห้องน้ำ กิจกรรมในลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาทุกหลัง ยกเว้นเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 2 และ 11

รูปที่ 216 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 1

รูปที่ 217 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตสวนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 3

รูปที่ 218 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตสวนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 6

รูปที่ 219 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตสวนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 7

รูปที่ 220 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 8

รูปที่ 221 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 9

รูปที่ 222 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 10

รูปที่ 223 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 12

รูปที่ 224 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 13

รูปที่ 225 พื้นที่กิจกรรมในส่วนของเขตส่วนตัวในเรือนกรณีศึกษาหลังที่ 14

พัฒนาการของพื้นที่ไต้ถุนเรือนจากอดีตถึงปัจจุบัน: บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด

พื้นที่“ไต้ถุนเรือน” ในอดีตของบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้งานในลักษณะเดียวกัน โดยในอดีตหน้าที่การใช้สอยของไต้ถุนเรือนของทั้งสองหมู่บ้าน อยู่ในฐานะการ “ใช้สำหรับเก็บสิ่งของและเลี้ยงสัตว์” ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตในอดีตและบ่งบอกอาชีพของเจ้าของเรือนได้เป็นอย่างดีว่าคนส่วนมากในทั้งสองหมู่บ้านมักจะประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์และเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่ไต้ถุนเรือนในอดีตเป็นลานดินว่าง ซึ่งมีการประยุกต์ใช้เป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์และใช้เก็บของตามลักษณะการประกอบอาชีพ ก่อนจะมีการพัฒนามาเป็นพื้นที่ใช้สอยของคน โดยยังไม่ได้ยกระดับพื้นที่ใช้สอยหลัก เป็นเพียงพื้นที่ทำงานเล็ก ๆ น้อย หรือพื้นที่พักผ่อนเท่านั้น ไม่มีใช้ประโยชน์โดยตรงหรือเป็นพื้นที่ใช้สอยหลัก ไม่ว่าจะเป็นการปรับเป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่สำหรับทำงาน หรือพื้นที่ในการพักผ่อน ซึ่งการใช้งานพื้นที่ไต้ถุนเรือนในลักษณะนี้เป็นการใช้งานที่พบในอดีตจากคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ของทั้งสองชุมชนและในปัจจุบันก็ยังพบลักษณะการใช้งานเพื่อเลี้ยงสัตว์ เก็บสิ่งของ และเป็นพื้นที่พักผ่อนอยู่ แต่ได้มีการประยุกต์ใช้งานให้เข้ากับความต้องการของผู้อยู่อาศัยในปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือนและการใช้วัสดุตามสมัยนิยม

รูปที่ 226 ไต้ถุนเรือนบ้านท่าสะแบงที่ยังคงมีการใช้งานเพื่อเก็บสิ่งของ และเป็นพื้นที่พักผ่อนเหมือนในอดีต

รูปที่ 227 ใต้ถุนเรือนบ้านทุ่งเพื่อที่ยังคงมีลักษณะเป็นพื้นดิน มีการใช้งานเพื่อเก็บสิ่งของ และเป็นพื้นที่พักผ่อนเหมือนในอดีต

การเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนลักษณะหนึ่งให้เห็นชัดเจนของทั้งสองชุมชนในปัจจุบัน คือการปิดล้อมหรือกั้นพื้นที่ใต้ถุนเรือนบางส่วนหรือทั้งหมดเพื่อประโยชน์ในการใช้งานที่จริงจังเป็นกิจจะลักษณะโดยปรับจากพื้นที่โล่งเป็นมุมหรือกั้นเป็นห้อง รวมทั้งการต่อเติมออกไปด้านหลังของตัวเรือนหลัก ผลจากการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ในปัจจุบัน สมาชิกในครอบครัวจึงใช้พื้นที่ชั้นล่างและบริเวณลานรอบตัวเรือนมากกว่าพื้นที่ชั้นบนอย่างเช่นในอดีต หรือการเลือกที่จะไม่ใช้งานพื้นที่ชั้นบนเลยในเรือนบางหลัง

รูปที่ 228 การเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนบ้านทุ่งเพื่อด้วยการปิดล้อมพื้นที่ใต้ถุนเรือน

นอกจากนี้ ยังพบการเปลี่ยนแปลงในส่วนของพื้นที่ไต้ถุน ที่แต่เดิมจะเป็นพื้นดินธรรมดา แต่ปัจจุบันในหลายครอบครัวได้เทคอนกรีตหรือปูกระเบื้องปรับพื้นที่เพิ่มพื้นที่ใช้งานอีกวิธีหนึ่ง รวมทั้งเพื่อความสวยงามตามสมัยนิยม พื้นที่ที่มีการเทพูหรือปูกระเบื้อง สามารถใช้เป็นพื้นที่นั่งพักผ่อน ทำงาน หรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี และในบางครอบครัวก็ใช้พื้นที่ส่วนนี้แทนพื้นที่ห้องรับแขกไปในตัว

การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของพื้นที่ไต้ถุนเรือนกรณีศึกษาทั้ง 14 หลัง ของทั้ง 2 ชุมชน แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ไต้ถุนเรือนที่ค่อนข้างชัดเจนดังที่กล่าวมาในข้างต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมการใช้งานเช่นกัน โดยทำให้พื้นที่ไต้ถุนเรือนจากที่เป็นเพียงที่โล่ง สำหรับเลี้ยงสัตว์ เก็บของ สู่การทำหน้าที่เป็นพื้นที่ใช้งานหลักของเรือน และการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความสะดวกสบายในการใช้งานของผู้อยู่อาศัย ซึ่งมักจะเป็นผู้สูงอายุจากการที่พื้นที่ไต้ถุนเรือนปรับมาเป็นพื้นที่ใช้งานหลัก ทำให้บทบาทการใช้งานพื้นที่บนเรือนเปลี่ยนไปเช่นกัน จากเรือนกรณีศึกษาทั้ง 14 หลัง พบว่าส่วนมากเมื่อมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ไต้ถุนเรือน ก็จะไม่พบการใช้งานพื้นที่บนเรือนเช่นที่เคย

บทที่ 5

บทสรุป

บทสรุป

บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงของเรือนพักอาศัยอย่างชัดเจน ด้วยภูมิประเทศที่ตั้งชุมชนที่ตั้งอยู่ริมน้ำ ทำให้ลักษณะเรือนในอดีตของทั้ง 2 พื้นที่ เป็นเรือนยกพื้น และมีวัสดุหลักในการสร้างเป็นไม้ แต่ด้วยในปัจจุบันสภาพสังคม สภาพแวดล้อม ได้เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

บ้านทุ่งเพื่อเป็นชุมชนที่ตั้งทอดขนานไปกับแม่น้ำเพชรบุรี ผังของชุมชนจึงปรากฏการตั้งบ้านเรือนเรียงรายริมน้ำเป็นแนวยาว และในอดีตหน้าบ้านก็จะหันไปทางแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งสัมพันธ์กับการคมนาคมที่ใช้เรือเป็นหลัก ก่อนจะมีการตัดถนนในเวลาต่อมา เรือนพักอาศัยดั้งเดิมที่ยังเหลืออยู่กับเรือนพักอาศัยที่สร้างขึ้นภายหลังการตัดถนนจึงมีลักษณะการหันหน้าเรือนที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน เรือนพักอาศัยดั้งเดิมจะหันหน้าเรือนเข้าหาแม่น้ำ ใกล้กับแม่น้ำเพชรบุรีมาก และอยู่ห่างจากถนนลึกเข้าไป ในขณะที่เรือนพักอาศัยที่สร้างภายหลังจะอยู่ตามแนวถนนเป็นหลัก ส่วนบ้านท่าสะแบงเป็นชุมชนริมน้ำที่มีตั้งกระจุกตัวริมน้ำชี อีกผังของชุมชนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีถนนเชื่อมต่อระหว่างอำเภอซึ่งแยกจากถนนหลวงกันอยู่ ผังของชุมชนปรากฏการตั้งบ้านเรือนเรียงตามถนนที่ตัดภายในชุมชน โดยถนนเส้นหลักในชุมชนมี 2 เส้น ขนานไปกับแม่น้ำชี เรือนพักอาศัยดั้งเดิมที่ยังเหลืออยู่ส่วนมากจะตั้งอยู่บนถนนเส้นหลักนี้ ซึ่งสันนิษฐานว่าการเลือกตั้งบ้านเรือนในอดีตน่าจะเลือกพื้นที่ที่สะดวกในการเดินทางไปพื้นที่เกษตรกรรมด้วย ต่อมาเมื่อมีการตัดถนนระหว่างอำเภอซึ่งคั่นกลางพื้นที่เกษตรกรรมกับชุมชน ทำให้เกิดการตั้งบ้านเรือนกระจายตัวตามถนนเส้นย่อย ๆ ในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบ้านแบบก่ออิฐที่นิยมในปัจจุบัน

รูปแบบเรือนพักอาศัยของบ้านทุ่งเพื่อและบ้านท่าสะแบงก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทั้งลักษณะทางกายภาพที่เดิมเป็นเรือนยกพื้น มีวัสดุหลักคือไม้ ก็มีการเปลี่ยนรูปทรงและวัสดุของเรือน อาทิ การสร้างเป็นบ้านแบบก่ออิฐทั้งหลังเหมือนบ้านจัดสรรในกรุงเทพมหานคร หรือดัดแปลงเรือนเดิมให้ร่วมสมัยขึ้นด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้งานเดิมทั้ง 2 ชุมชน เคยเป็นชุมชนที่มีการทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก จึงมีพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์หรือสัตว์เลี้ยงสำหรับทำเกษตรกรรม แต่ปัจจุบันอาชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนไป การใช้งานพื้นที่จึงเปลี่ยนแปลงตามไปเช่นกัน

ผู้ศึกษาพบว่า “ไต้ถุนเรือน” เป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งลักษณะทางกายภาพและหน้าที่ใช้งาน ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาเรือนกรณีศึกษาจำนวน 14 หลัง จากทั้งสองชุมชน เพื่อเปรียบเทียบว่าการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ไต้ถุนเรือนของทั้งสองชุมชนมีลักษณะเหมือนหรือต่างกันหรือไม่ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกัน ผลจากการศึกษาพบว่าทั้งสองชุมชนการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่ไต้ถุนเรือนไปในลักษณะเดียวกัน คือมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและพื้นที่กิจกรรมคล้ายคลึงกัน โดยสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรมของเรือนกรณีศึกษา 14 หลัง

	ชุมชนทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี	ชุมชนท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด
การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ		
การปิดล้อมหรือกั้นพื้นที่		
การปิดล้อมหรือกั้นพื้นที่	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑
การปิดล้อมแบบบางเบา	☑ ☑	☑
การปิดล้อมแบบผสม	☑ ☑	
การเปลี่ยนแปลงบริเวณพื้นที่ไต้ถุนเรือน		
พื้นที่ไต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน	☑ ☑ ☑	☑
พื้นที่ไต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑
พื้นที่ไต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง	☑ ☑ ☑ ☑ ☑	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑
การเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรม		
เขตต้อนรับ (Public zone)	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑
เขตกึ่งต้อนรับ (Semi-public zone)	☑ ☑ ☑ ☑ ☑	☑ ☑
เขตการปฏิบัติงานทั่วไป (Operative zone)	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑
เขตกึ่งส่วนตัว (Semi-private zone)	☑ ☑ ☑ ☑ ☑	☑ ☑ ☑ ☑ ☑
เขตส่วนตัว (Private zone)	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑	☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑ ☑

ผู้ศึกษาแบ่งรูปแบบการเปลี่ยนแปลงไว้ 2 รูปแบบ คือ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรม สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมี 2 ลักษณะ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ใต้ถุนโล่ง มาเป็นพื้นที่ที่มีการปิดล้อมหรือกั้นพื้นที่

โดยแบ่งรูปแบบการปิดล้อมไว้ 3 รูปแบบ ซึ่งแตกต่างกันตามวัสดุที่ใช้ คือ

1.1 การปิดล้อมแบบทึบ

การปิดล้อมแบบทึบ คือเกิดการปิดล้อมพื้นที่โดยวัสดุทึบ ไม่สามารถมองเห็นภายในได้ และทำให้เกิดการแบ่งพื้นที่เป็นห้อง หรือพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นสัดส่วนหรือเป็นส่วนตัว เช่น ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัว เป็นต้น ลักษณะการปิดล้อมแบบนี้พบได้ในเรือนกรณีศึกษามากที่สุด บางหลังจะเป็นการปิดล้อมแบบทึบในบางส่วนของพื้นที่ และบางหลังเป็นการปิดล้อมแบบทึบในพื้นที่ใต้ถุนเรือนทั้งหมด

1.2 การปิดล้อมแบบบางเบา

การปิดล้อมแบบบางเบา คือเกิดการปิดล้อมพื้นที่โดยวัสดุที่มีความโปร่งสามารถมองเห็นภายในได้ โดยมากการปิดล้อมเช่นนี้ จะเป็นการแสดงขอบเขตของพื้นที่ในการกิจกรรมที่ต้องการความโปร่ง โล่ง สบาย เช่น การทำครัว การพักผ่อน เป็นต้น เรือนกรณีศึกษาที่มีการปิดล้อมเช่นนี้ มักจะเป็นการปิดล้อมส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่ใต้ถุนเรือน ไม่ได้มีการปิดล้อมทั้งหมดของพื้นที่ เป็นลักษณะการปิดล้อมที่พบลำดับที่ 2 ในเรือนกรณีศึกษาทั้งหมด

1.3 การปิดล้อมแบบผสม

การปิดล้อมแบบผสม คือเกิดการปิดล้อมพื้นที่โดยวัสดุที่มีความทึบและความโปร่งด้วยกัน โดยมากการปิดล้อมเช่นนี้มักจะเป็นการปิดล้อมในพื้นที่ที่ต้องการความเป็นส่วนตัวระดับหนึ่ง เช่น พื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่พักผ่อน พื้นที่ทำงาน เป็นต้น เรือนกรณีศึกษาที่มีการปิดล้อมในรูปแบบนี้พบน้อยที่สุดในเรือนกรณีศึกษา และพบเพียงในบ้านทุ่งเพื่อ

2. การเปลี่ยนแปลงบริเวณพื้นที่ใต้ถุนเรือน จากพื้นดินมาเป็นพื้นคอนกรีตหรือพื้นกระเบื้อง

การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ส่งผลให้เกิดการเพิ่มพื้นที่ในการใช้งานของเรือนมากขึ้น ผู้ศึกษาแบ่งรูปแบบการเปลี่ยนแปลงบริเวณพื้นที่ใต้ถุนเรือนออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

2.1 พื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน

พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน ซึ่งเป็นลักษณะเดิมของพื้นที่ใต้ถุนเรือน ปัจจุบันจากเรือนกรณีศึกษา เป็นลักษณะพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่พบน้อยที่สุดและมักพบในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่สำหรับรับแขกหรือพื้นที่

2.2 พื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต

พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต พบในพื้นที่ใช้งานทั้งที่เป็นพื้นที่รับแขก พื้นที่ใช้งานทั่วไป รวมถึงในบางหลังก็พบในส่วนของห้องนอน ซึ่งการเลือกใช้พื้นคอนกรีตมักเป็นความชอบส่วนบุคคลและตามฐานะของเจ้าของเรือน ในเรือนบางหลังหากพบพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่ทั้งที่เป็นแบบพื้นคอนกรีตและพื้นกระเบื้องส่วนที่เป็นพื้นคอนกรีตมักเป็นพื้นที่ในส่วนต้อนรับหรือส่วนปฏิบัติงาน ลักษณะพื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นคอนกรีตพบมากที่สุดในเรือนกรณีศึกษา

2.3 พื้นใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง

พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง มักพบในพื้นที่ใช้งานที่เป็นพื้นที่รับแขก พื้นที่ห้องนอน รวมถึงในบางหลังก็พบในส่วนของห้องครัว ซึ่งการเลือกใช้พื้นกระเบื้องเป็นความชอบส่วนบุคคลและตามฐานะของเจ้าของเรือน ในเรือนบางหลังหากพบพื้นที่ใต้ถุนเรือนที่ทั้งที่เป็นแบบพื้นคอนกรีตและพื้นกระเบื้องส่วนที่เป็นพื้นกระเบื้องมักเป็นพื้นที่ในส่วนต้อนรับหรือพื้นที่ส่วนตัวของผู้พักอาศัย

การเปลี่ยนแปลงอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นชัดเจน คือการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การใช้งานด้วยเช่นกัน การศึกษาคครั้งนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งประเภทพื้นที่กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใต้ถุนเรือนซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้งานของเรือนกรณีศึกษานี้บ้านทุกเพื่อและบ้านท่าสะแบง ไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1) **เขตต้อนรับ (Public zone)** คือ พื้นที่ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับคนอื่นเป็นส่วนเริ่มต้นที่จะแสดงให้รู้สึกว่าได้เริ่มเข้ามาภายในบ้านแล้ว ได้แก่ พื้นที่หน้าบ้านและทางเข้าประเภทต่าง ๆ พื้นที่โถง เป็นต้น กิจกรรมในลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาเกือบทุกหลัง

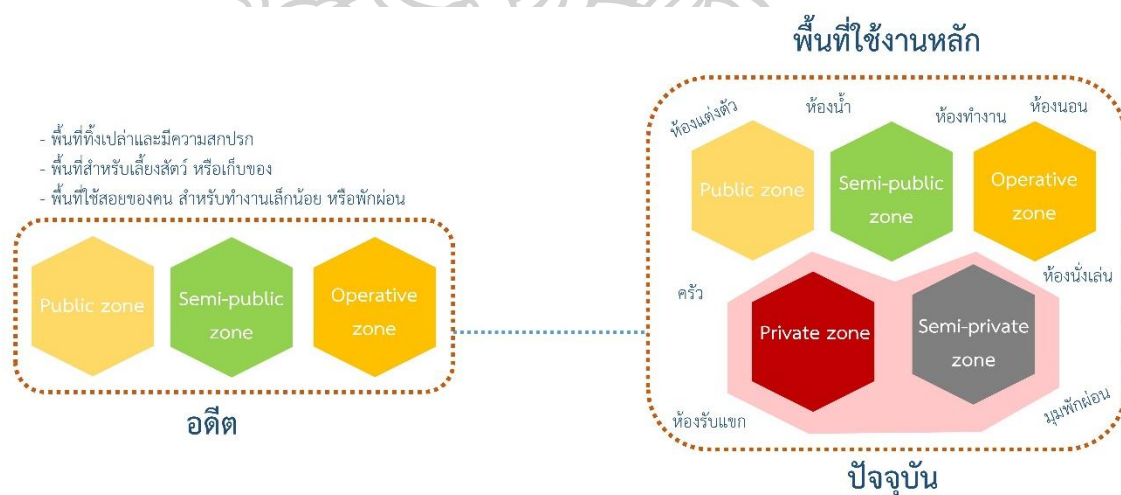
2) **เขตกึ่งต้อนรับ (Semi-public zone)** คือ พื้นที่รวมของสมาชิกในครอบครัวเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันหรือในโอกาสพิเศษ รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่แสดงสัญลักษณ์ของการเป็นครอบครัว และพื้นที่ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวกับผู้อื่น เป็นส่วนที่เปิดเผยและต้อนรับมากรองลงมาจากเขตต้อนรับได้แก่ ห้องรับแขก พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่รับประทานอาหาร หอมน้ำแขก เป็นต้น กิจกรรมในลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาเป็นบางหลัง

3) **เขตการปฏิบัติงานทั่วไป (Operative zone)** คือ บริเวณที่มีกิจกรรมการทำงานต่าง ๆ ประจำวันภายในครอบครัว การติดต่อทั่วไปภายในระหว่างคนในครอบครัว มีลักษณะกึ่งเปิดเผยจากผู้มาเยี่ยมเยือน ผู้ที่สนิทสนมคุ้นเคยกับครอบครัวเท่านั้นที่จะใช้ร่วมในส่วนนี้พื้นที่ส่วนนี้ ได้แก่ พื้นที่ครัว พื้นที่ซักล้าง พื้นที่รับประทานอาหาร พื้นที่เตรียมอาหาร พื้นที่เก็บของ พื้นที่ทำงานอื่น ๆ ที่จืดจาง กิจกรรมในลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาทุกหลัง

4) **เขตกึ่งส่วนตัว (Semi-private zone)** คือ พื้นที่ที่มีกิจกรรมเฉพาะบุคคล แต่ก็ยังไม่ถึงกับต้องการความเป็นเรื่องส่วนตัวโดยตรงในบางโอกาส อาจมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ได้บ้าง เขตกึ่งส่วนตัวเป็นเขตที่ต้องการความเป็นส่วนตัวของบุคคลภายในครอบครัวโดยเฉพาะ ได้แก่ พื้นที่นอนพักผ่อน พื้นที่แต่งตัว พื้นที่ทำงานส่วนตัว ห้องน้ำ พื้นที่รับแขก พื้นที่รับประทานอาหาร โถง กิจกรรมในลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาเป็นบางหลังเท่านั้น

5) **เขตส่วนตัว (Private zone)** คือ พื้นที่ส่วนตัวของผู้พักอาศัย มีการใช้งานเฉพาะเจาะจง เช่น พื้นที่นอนพักผ่อน พื้นที่แต่งตัว ห้องน้ำ กิจกรรมในลักษณะนี้พบในเรือนกรณีศึกษาเกือบทุกหลัง

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่กิจกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ที่ingleเปล่า พื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ใช้สอยของคนสำหรับทำงานเล็กน้อยหรือพักผ่อน ซึ่งหากจัดประเภทตามพื้นที่กิจกรรมที่แบ่งไว้ข้างต้นจะพบว่าพื้นที่กิจกรรมในอดีตของไต้ถุนเรือนถูกจัดอยู่ในพื้นที่กิจกรรมเพียง 3 ประเภท เท่านั้น คือ เขตต้อนรับ (Public zone) เขตกึ่งต้อนรับ (Semi-public zone) และเขตการปฏิบัติงานทั่วไป (Operative zone) แต่ในปัจจุบันพื้นที่ไต้ถุนเรือนพบลักษณะการใช้งานอยู่ในทุกประเภทของพื้นที่กิจกรรม และกลายเป็นพื้นที่ใช้งานหลักสำหรับสมาชิกในครอบครัวนั่นเอง

รูปที่ 229 การเปลี่ยนแปลงประเภทพื้นที่กิจกรรมของพื้นที่ไต้ถุนเรือน

ผู้ศึกษาได้ทำการสรุปการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือนของทั้งสองพื้นที่ศึกษาในรูปแบบตารางเพื่อความสะดวกต่อการเปรียบเทียบ โดยใช้สัญลักษณ์ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ใต้ถุนโล่ง มาเป็นพื้นที่ที่มีการปิดล้อมหรือกั้นพื้นที่

	การปิดล้อมแบบทึบ
	การปิดล้อมแบบบางเบา
	การปิดล้อมแบบผสม

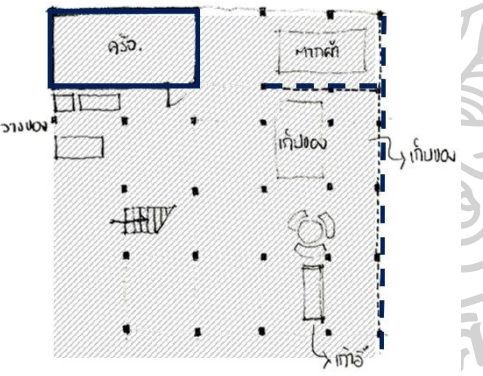

2. การเปลี่ยนแปลงบริเวณพื้นที่ใต้ถุนเรือน จากพื้นดินมาเป็นพื้นคอนกรีตหรือพื้นกระเบื้อง

	พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นดิน
	พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นคอนกรีต
	พื้นที่ใต้ถุนเรือนที่เป็นพื้นกระเบื้อง

3. ประเภทพื้นที่กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใต้ถุนเรือน

	เขตต้อนรับ (Public zone)
	เขตกึ่งต้อนรับ (Semi-public zone)
	เขตการปฏิบัติงานทั่วไป (Operative zone)
	เขตกึ่งส่วนตัว (Semi-private zone)
	เขตส่วนตัว

ตารางที่ 2 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ได้ถูกรื้อถอน
บ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี

เรียน กรณีศึกษา	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ	ประเภทพื้นที่กิจกรรม ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ถูกรื้อถอน
1		
2		
3		

เรียน กรณีศึกษา	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ	ประเภทพื้นที่กิจกรรม ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ถูกรื้อเรียน
4	 <p>① โต๊ะโต๊ะเบาะ ② สีขาวทึบ ③ แขนงดำ</p>	 <p>① โต๊ะโต๊ะเบาะ ② สีขาวทึบ ③ แขนงดำ</p>
5		
6		
7		

ตารางที่ 3 การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและพื้นที่ใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือน
บ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด

เรือน กรณีศึกษา	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ	ประเภทพื้นที่กิจกรรม ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ใต้ถุนเรือน
1		
2		
3		

เรียน กรณีศึกษา	การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ	ประเภทพื้นที่กิจกรรม ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ถูกรื้อเรียน
4		
5		
6		
7		

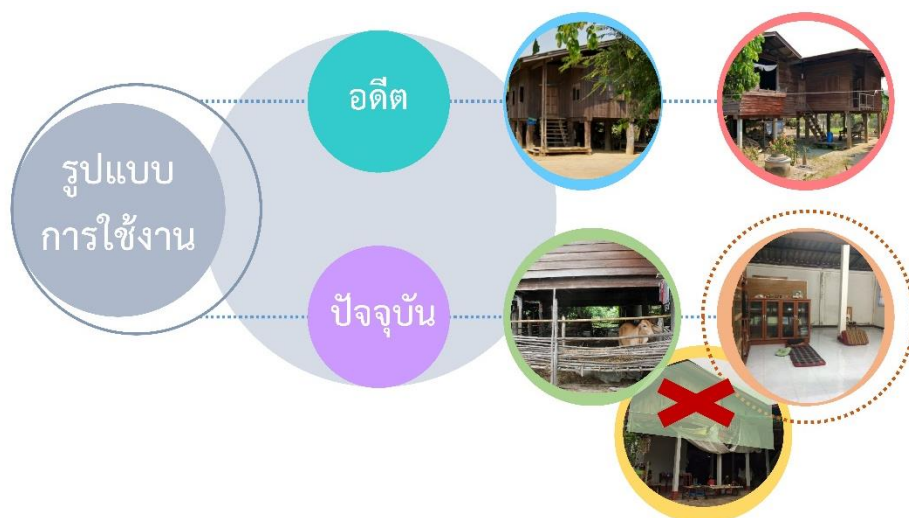
พื้นที่“ไต้ถุนเรือน” ในอดีตของบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด จากคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ มีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่ไต้ถุนเรือนของเรือนพักอาศัยส่วนมาก ในประเทศไทย คือมีลักษณะเป็นพื้นดิน เปิดโล่ง หรืออาจมีการกั้นพื้นที่บางส่วนสำหรับเลี้ยงสัตว์ ต่อมาพื้นที่ไต้ถุนเรือนได้มีการปรับเปลี่ยนตามหน้าที่การใช้งาน ปัจจุบันจึงพบไต้ถุนเรือนทั้งที่มีลักษณะเดิมคือเป็นพื้นดินเปิดโล่ง และพื้นที่ไต้ถุนเรือนที่มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ ตั้งแต่การเปลี่ยนพื้นเป็นกระเบื้อง คอนกรีต หรือการกั้นพื้นที่ของไต้ถุนเรือนให้เป็นสัดส่วนมากขึ้น ไปจนถึงการปิดล้อมพื้นที่ไต้ถุนเรือนทั้งหมดจนกลายเป็นชั้น 1 ของบ้าน

รูปที่ 230 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ไต้ถุนเรือนจากอดีตจนปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ไต้ถุนเรือนของบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้งานไปด้วย รูปแบบการใช้งานพื้นที่ไต้ถุนเรือนในอดีตของบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบงมีหน้าที่การใช้สอยเป็นไปในลักษณะสำหรับเก็บสิ่งของและเลี้ยงสัตว์ ต่อมาพื้นที่ไต้ถุนเรือนของทั้งสองหมู่บ้านได้มีการพัฒนาเป็นพื้นที่ใช้สอยของคนแต่เป็นเพียงพื้นที่ทำงานหรือพื้นที่พักผ่อนเท่านั้น ไม่ได้เป็นพื้นที่ใช้สอยหลัก ซึ่งในปัจจุบันยังพบลักษณะการใช้งานเพื่อเลี้ยงสัตว์ เก็บสิ่งของ และเป็นพื้นที่พักผ่อนอยู่แต่ก็ได้มีการประยุกต์ใช้งานให้เข้ากับความต้องการของผู้อยู่อาศัยในปัจจุบันมากขึ้นจนกลายมาเป็น “พื้นที่ใช้สอยหลัก” และในบางหลังก็ไม่มีการใช้พื้นที่บนเรือนเช่นเดิม

ในที่นี้ผู้ศึกษาได้กล่าวถึงการใช้งานพื้นที่ไต้ถุนเรือนในฐานะกิจกรรมที่มีประเภทของพื้นที่ดังที่กล่าวไปในข้างต้น คือ เขตต้อนรับ (Public zone) เขตกึ่งต้อนรับ (Semi-public zone) เขตการปฏิบัติงานทั่วไป (Operative zone) เขตกึ่งส่วนตัว (Semi-private zone) และเขตส่วนตัว ซึ่งการใช้งานไต้ถุนเรือนของบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ดในอดีตนั้นเป็นกิจกรรมที่อยู่ประเภทพื้นที่เขตต้อนรับ เขตกึ่งต้อนรับ และเขตปฏิบัติงานทั่วไป พื้นที่ไต้ถุนไม่พบการใช้งานที่เป็นไปในลักษณะพื้นที่ส่วนตัว แต่ในปัจจุบันการใช้งานพื้นที่ไต้ถุนเรือนที่พบ กลับพบการใช้งานในกิจกรรมที่เป็นส่วนตัวมากขึ้น และพบในฐานะที่เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะหรือพื้นที่ต้อนรับแขกน้อยลง

รูปที่ 231 รูปแบบการใช้งานของพื้นที่ใต้ถุนเรือนจากอดีตจนปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือนบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด เกิดจาก 3 ปัจจัยหลัก คือ

1) การขยายตัวของครอบครัว

การขยายตัวของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือนเพื่อเพิ่มพื้นที่การใช้งานให้มากขึ้น ส่วนหนึ่งคือไม่ต้องการแยกครอบครัวหรือสร้างบ้านใหม่ จึงเลือกที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ต่อเติมบ้านเดิมของตนให้สามารถรองรับการใช้งานของสมาชิกที่เพิ่มขึ้นได้

2) ความสะดวกสบายของผู้อยู่อาศัย

การปรับเปลี่ยนการใช้สอยของผู้อยู่อาศัยเพื่อตอบสนองความสะดวกสบายของตนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือน โดยเฉพาะในเรือนที่มีผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยอาศัยอยู่ การใช้งานพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นหลักก็เป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุและผู้ป่วยใช้งานพื้นที่ต่างๆ ในเรือนได้สะดวกยิ่งขึ้น โดยไม่ต้องกังวลในการขึ้นไปใช้งานชั้นบนของบ้าน รวมทั้งช่วยเพิ่มความสะดวกในการดูแลผู้สูงอายุและผู้ป่วยได้ด้วย

3) ความนิยมในการสร้างบ้านตามยุคสมัย

ความนิยมในการสร้างบ้านตามยุคสมัยนับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือน ผู้อยู่อาศัยบางส่วนเลือกที่จะปรับปรุงที่พักอาศัยของตนให้เป็นไปตามรสนิยมของตน และเลือกใช้ชีวิตตามสมัยนิยม พื้นที่ใต้ถุนเรือนซึ่งเคยเป็นพื้นที่โล่งจึงเป็นอีกพื้นที่ที่เจ้าของบ้านเลือกปรับปรุง

รูปที่ 232 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใต้ถุนเรือนในปัจจุบัน

พื้นที่ใต้ถุนเรือนของบ้านทุ่งเพื่อ จังหวัดเพชรบุรี และบ้านท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบันจึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการใช้สอยพื้นที่ที่เปลี่ยนไปจากเดิมอย่างชัดเจน ด้วยลักษณะการใช้สอยพื้นที่ที่หลากหลายและมากขึ้น ทั้งเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ที่ใช้ในการพักผ่อนหรือทำกิจกรรมต่างๆ หรือแม้กระทั่งพื้นที่ห้องนอน ห้องครัว สอดคล้องกับรูปแบบของเรือนพักอาศัยที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาและหน้าที่การใช้งานด้วย

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนผ่านของพื้นที่ใต้ถุนเรือนจากอดีตสู่ปัจจุบัน สามารถการขยายขอบเขตการศึกษาออกไปในอนาคต โดยอาจเป็นเลือกศึกษารูปแบบและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ใต้ถุนเรือนในพื้นที่อื่นๆ เพื่อมานำเปรียบเทียบกับการศึกษาเดิมให้ได้ความชัดเจนมากขึ้น

รายการอ้างอิง

- Kenedy, R. W. (1953). *Zone: The house and the art of its design*. New York: Reinhold.
- Newman, O. (1973). *Defensible Space*. New York: Macmillan.
- กรมศิลปากร. (2534). **ราชบุรี**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์. (2543). **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น: กรณีศึกษาฝายปรีอ เรือนโคราช จังหวัด นครราชสีมา**. นครราชสีมา: โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ.
- กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์. (2551). **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัด นครราชสีมา**. กรุงเทพมหานคร, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์ and ปริญญา แก้วมีค่า. (2554). **รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนโคราช ในการอยู่แบบยั่งยืน**. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2558). "เรือนยกพื้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้." *วารสารวัฒนธรรม* 54,1 (มกราคม-มีนาคม): 102-122.
- ธิดิ เสงี่ยม. (2530). "สถาปัตยกรรมอีสาน." ใน เอกสารการสัมมนาเอกลักษณ์อีสาน งานนิทรรศการ วัสดุก่อสร้างและผลงานสถาปัตยกรรมอีสานสถาปัตยกรรมอีสานสัญจร โดยสมาคม สถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ โรงแรมโฆษะ จังหวัดขอนแก่น.
- นพดล ตั้งสกุล. (2555). **แบบแผนที่วางในเรือนพื้นถิ่นชาติพันธุ์ไทลาวในภาคอีสานและสปป. ลาว**. กรุงเทพมหานคร: อูซาคเนย์.
- ไพโรจน์ เพชรสังหาร. (2531). "คติการปลูกเรือนผู้ไท อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์." *ปริญญา นิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม*.
- ไพโรจน์ แสงจันทร์. (2536). **สถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัย**. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- ทองใหญ่ ทองใหญ่,ม.ร.ว. (2511). "มาตรฐานบ้านพักอาศัยราคาถูกสำหรับประเทศไทย." ในเอกสาร งานวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร..
- มองซิเออร์ เดอร์ ลาลูแบร์. (2557). **จดหมายเหตุลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม**. กรุงเทพมหานคร, ศรี ปัญญา.
- วันดี พินิจวรรณสิน. (2554). "บ้านพื้นถิ่นลาวเวียง...ที่บ้านเลือก." *หน้าจั่ว* 8 (กันยายน 2554 - มีนาคม 2555): 224.
- วันดี พินิจวรรณสิน. (2555). **สองสถาน...บ้าน-เรือนลาวเวียง**. กรุงเทพมหานคร, อูซาคเนย์.
- วิโรฒ ศรีสุโร. (2544). "สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้น สำคัญไฉน." ในเอกสารประกอบการประชุมทาง

วิชาการเรื่อง ความหลากหลายของเรือนพื้นถิ่นไทย_คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วีระ อินพันทัง. (2555). เรือนลาวโซ่ง การกลายรูปในรอบสองทศวรรษ. กรุงเทพมหานคร, อุษาคเนย์.

วีระ อินพันทัง. (2554). "การอนุรักษ์เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในไทย." วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์
17, 66 (กรกฎาคม-กันยายน): 7.

วีระ อินพันทัง. (2555). เรือนลาวโซ่ง การกลายรูปในรอบสองทศวรรษ. กรุงเทพมหานคร: อุษาคเนย์.

ศรุตี โพธิ์ไทร and ซวาพร ศักดิ์ศรี. (2555). การแปรเปลี่ยนภูมิทัศน์วัฒนธรรมลาวโซ่งหนองปรัง: ที่
ว่างอันเกี่ยวเนื่องกับประเพณี. กรุงเทพมหานคร: อุษาคเนย์.

นริศรานุกัตติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา. (2546). สารสนสมเด็จ. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของคุ
สภา.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. (2550). เที้ยวที่ต่างๆ ภาค 1-5.
กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

สันติ ฉันทวิลาสวงศ์. (2548). สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน. กรุงเทพมหานคร: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ธาดา สุทธิธรรม. (2554). การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานในแนวทางการมีส่วนร่วม.
ขอนแก่น: มูลนิธิภูมิปัญญาสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและศิลปะเอเชีย.

สุภาวดี เชื้อพราหมณ์ and อรศิริ ปาณินท์. (2556). "ความเปลี่ยนแปลงและหลากหลายของชุมชนและ
สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น." วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง 9,1(มกราคม-เมษายน): 137.

สุวิทย์ จิระมณี. (2544). สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน (สายวัฒนธรรมไทย-ลาว). กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสนอ นิลเดช. (2547). เรือนเครื่องผูก. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.

อนุวิทย์ เจริญศุกกุล and วิวัฒน์ เตมียพันธ์. (2539). เรือนล้านนาไทยและประเพณีการปลูกเรือน.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรศิริ ปาณินท์. (2542). ปัญญาสร้างสรรค์ในเรือนพื้นถิ่นอุษาคเนย์: กรณีศึกษา ไทย ลาว
อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ผ่านที่ว่างมวลและชีวิต. กรุงเทพมหานคร: เจ พีรินทร์.

อัมพร สายสุวรรณ. (2545). ไทยในจดหมายเหตุของแกมป์เฟอร์. กรุงเทพมหานคร, กรมศิลปากร.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ณัฐวดี สัตนันท์
วัน เดือน ปี เกิด	23 เมษายน 2533
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	381 ถนนรณชัยชาญยุทธ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
ผลงานตีพิมพ์	ได้ทุนเรียนในบริบทของสังคมไทย: การเปลี่ยนแปลงสู่พื้นที่ใช้งานหลัก วารสารดำรงวิชาการ ฉบับที่ 17/1 (มกราคม - มิถุนายน 2561)

